

การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิง
ทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นางสาววาสนา แก้วช่วย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ.2564

**Conflict Management Between the Government and Tai Dam Communities in the
Construction of Thung Pak Kor Detention Area in Thawee Subdistrict,
Ban Na Doem District, Surat Thani Province**

Miss Watsana Kaewchuai

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
The Degree of Master of Political Science in Politics and Government
School of Political Science
Sukhothai Thammathirat Open University

2021

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำ
ในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี
อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชื่อและนามสกุล นางสาววาสนา แก้วช่วย

วิชาเอก การเมืองการปกครอง

สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดารัสมิ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนัส ปิยะกุลชัยเดช)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษา คั่นคว้ออิสระ การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้าง
แก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ผู้ศึกษา นางสาววาสนา แก้วช่วย **รหัสนักศึกษา** 2618000265 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา **ปีการศึกษา** 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2) ศึกษากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี (3) เสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนชุมชนไทดำและบุคลากรในหน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ จำนวน 12 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ วิธีเก็บข้อมูล คือ การสัมภาษณ์โดยตรง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ คือ ข้อมูลข่าวสาร ผลประโยชน์ ค่านิยม และโครงสร้างอำนาจ (2) กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ คือ การพูดคุยเจรจา การใช้บุคคลที่สาม และการใช้อำนาจตามกฎหมาย (3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษาผลกระทบของโครงการ/กิจกรรม การสร้างการรับรู้ข้อมูลสำคัญๆ ของหน่วยงานรัฐ และการออกกฎหมายของรัฐและจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนจะต้องไปด้วยกัน

คำสำคัญ ที่สาธารณประโยชน์ กระบวนการในการจัดการความขัดแย้ง ชุมชนไทดำ
โครงการแก้มลิงทุ่งปากขอ

Independent Study title: Conflict Management Between the Government and Tai Dam Communities
in the Construction of Thung Pak Kor Detention Area in Thawee
Subdistrict, Ban Na Doem District, Surat Thani Province

Author: Miss Watsana Kaewchuai; **ID:** 2618000265; **Degree:** Master of Political Science;

Independent Study advisor: Dr. Thanasak Saijampa,, Associate Professor; **Academic Year:** 2021

Abstract

The objectives of this study were (1) to investigate the causes of the conflict between the government and the Tai Dam community in the construction of the Thung Pak Kor Detention area in Thawee Subdistrict, Ban Na Doem District, Surat Thani, (2) to study processes of conflict management of the government and the Tai Dam community in the construction of the Thung Pak Kor Detention area in Thawee Subdistrict, Ban Na Doem District, Surat Thani and (3) to propose solutions for the conflict management of the government and the community in the provision of public services that had direct impacts on the community.

The key informants were 12 people that were related to the conflict between the government and the Tai Dam community in the construction of the Thung Pak Kor Detention area, which were selected by purposive sampling. The research tool was an interview form. The method of collecting data was direct interviews. Then, the data was analyzed using a descriptive analysis.

This study found that (1) the causes of conflict between the government and the Tai Dam community in the construction of the Thung Pak Kor Detention area were information, benefits, values, and power structure. (2) The processes of the conflict management of the government and the Tai Dam community in the construction of the Thung Pak Kor Detention area were negotiation, third party, and law enforcement. (3) Recommendations for the conflict management of the government and the community in the provision of public services that have direct impacts on the community include the promotion of public participation, studying the impacts of projects/activities, creating an understanding of government information and suitable legislation with regard to the way of life of the community.

Keywords: Public Area, Process in Conflict Management, Tai Dam Communities and
Thung Pak Kor Detention Area Project

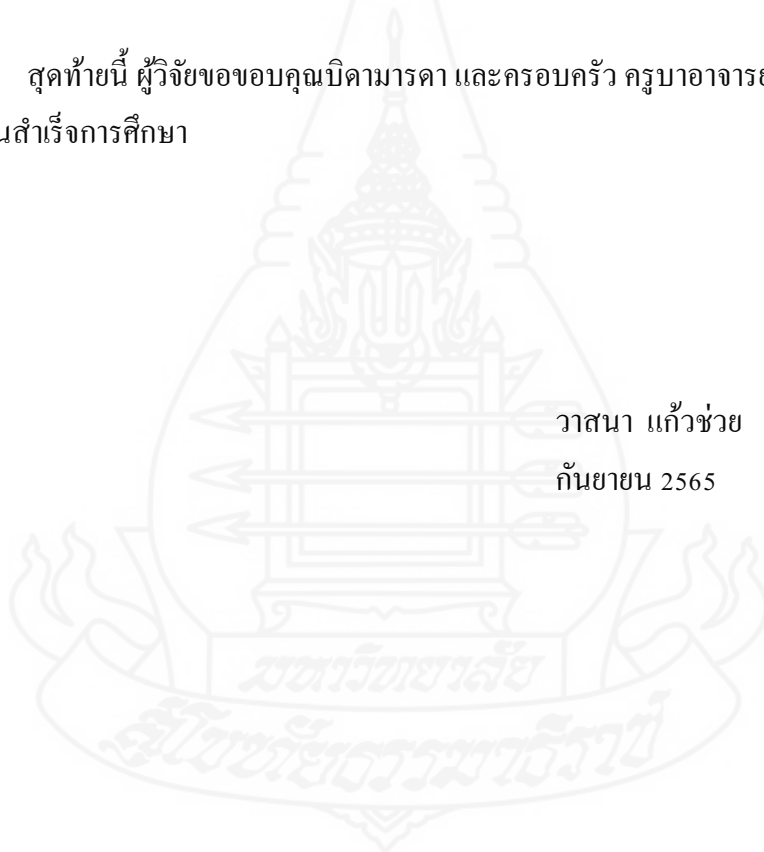
กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา อาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยที่คอยให้คำแนะนำ คำปรึกษา ในกระบวนการจัดทำวิจัยอย่างสม่ำเสมอ ขอขอบคุณคณาจารย์ของคณะรัฐศาสตร์ทุกท่าน ที่เปี่ยมไปด้วยคุณภาพและมีความเมตตาในการถ่ายทอดความรู้ต่อศิษย์อย่างยิ่ง ตลอดจนเจ้าหน้าที่สาขา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่คอยประสานงานดูแลนักศึกษาทุกคนด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณเพื่อน ๆ สาขารัฐศาสตร์ ปริญญาโทที่คอยช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดทำ การวิจัย

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณบิดามารดา และครอบครัว ครูบาอาจารย์ที่สั่งสอนให้ความรู้ แก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา

วาสนา แก้วช่วย

กันยายน 2565

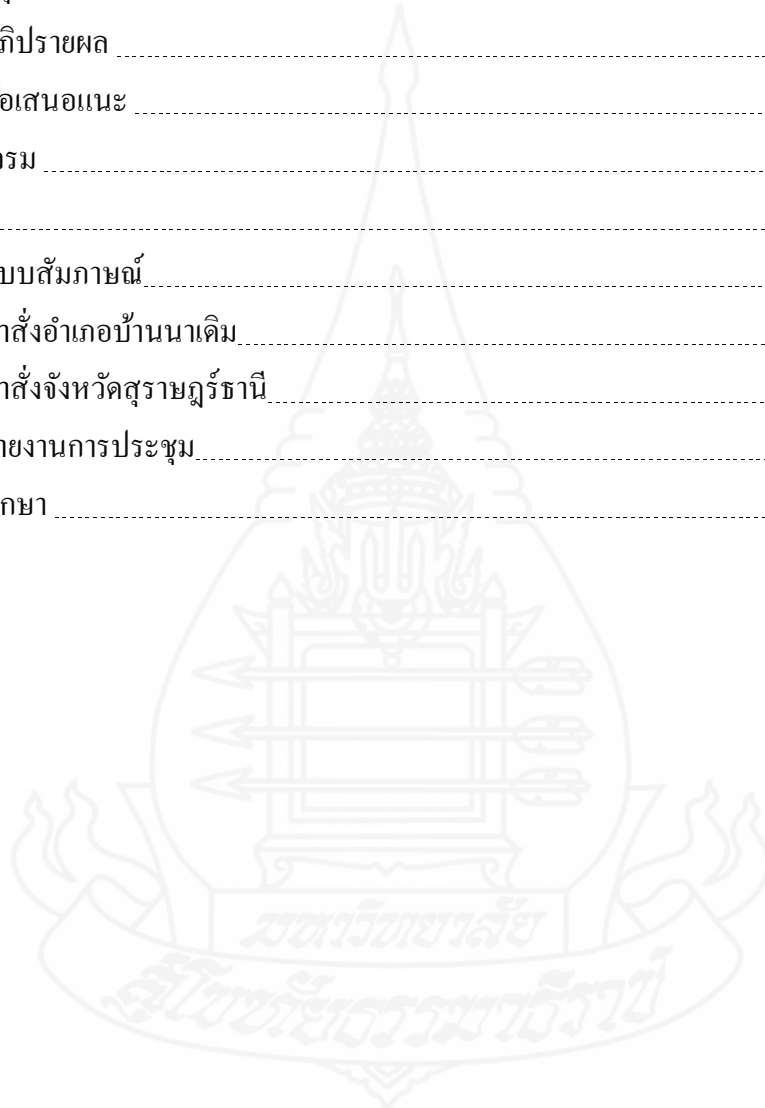

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
กรอบแนวคิด	3
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่จะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
ที่สาธารณะประโยชน์	6
แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง	16
แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชน	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	52
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	54
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	55
สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี	55
กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้าง แก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี	68
แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการ สาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม	77

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	80
สรุปการศึกษา.....	80
อภิปรายผล	84
ข้อเสนอแนะ	90
บรรณานุกรม	91
ภาคผนวก.....	95
แบบสัมภาษณ์.....	96
คำสั่งอำเภอบ้านนาเดิม	106
คำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	108
รายงานการประชุม.....	111
ประวัติผู้ศึกษา	125

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนไทดำอพยพมาจากแคว้นสิบสองจุไทย อันมีเมืองแกลงเป็นจุดศูนย์กลาง และเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยได้อาศัยตั้งถิ่นฐานที่เมืองเพชรบุรีเป็นแห่งแรก และเคลื่อนย้ายไปสู่พื้นที่อื่นๆ สำหรับภาคใต้ชุมชนไทดำได้ย้ายเข้ามาจับจองและซื้อที่ดินบริเวณริมแม่น้ำตาปี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยชาวมุขชนไทดำได้เริ่มเข้ามาอาศัยทำกินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 มีหลักฐานเป็นบัตรประชาชนและทะเบียนบ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2509 – 2529 ชาวบ้านได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ ภบท.5 กับทางอำเภอ และในปีพ.ศ.2538 ทางราชการแจ้งให้หยุดชำระเงินค่าภาษีบำรุงท้องที่ และแจ้งให้ชาวบ้านทราบว่าได้มีการประกาศเรื่องที่ดินสาธารณประโยชน์ “ทุ่งปากขอ” ในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 นั่นคือมีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 30977 หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2529 แต่ชาวไทดำก็ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ตามปกติ

ชุมชนไทดำที่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำตาปีใช้พื้นที่ในการทำนาปลูกข้าวและหาปลาในแม่น้ำตาปี ตามความเคยชินเดิม แต่ต่อมาได้เกิดปัญหาน้ำท่วมหลายครั้ง แต่ทุกครั้งก่อให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก ชาวไทดำจึงเปลี่ยนจากการปลูกข้าวมาปลูกผัก และในช่วงปี พ.ศ.2548 ได้หันมาปลูกปาล์มน้ำมันตามกระแสที่รัฐบาลส่งเสริม หลังจากปีพ.ศ.2542 ชุมชนไทดำมีไฟฟ้าใช้ทำให้เริ่มติดตามข่าวสารและมีความสนใจต่อการรับรองสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 และเริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์และการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ต่อมาในปีพ.ศ.2556 กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ชุมชนไทดำ ได้มีหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรมให้ตรวจสอบความถูกต้องของแนวเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งปากขอ ซึ่งมีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 30977 หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2529 ทับเขตที่ดินของชุมชนไทดำ และขอดำเนินงาน โฉนดชุมชน แต่กระบวนการในการตรวจสอบความถูกต้องยังไม่มีข้อสรุป

ในปีพ.ศ.2554 เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะบริเวณริมแม่น้ำตาปีได้รับความเสียหายจำนวนมาก นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ลงพื้นที่และเสนอให้มีการก่อสร้างแก้มลิงเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วม จนกระทั่งปี พ.ศ.2561 องค์กรบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวีร่วมกับอำเภอบ้านนาเดิมและจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ของบจากกลุ่มจังหวัดเพื่อดำเนินโครงการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นนโยบายของจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วมซ้ำซากในช่วงฤดูฝนและเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในช่วงฤดูแล้งให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยโครงการจะใช้พื้นที่สาธารณะจำนวนกว่า 4,000 ไร่จัดทำแก้มลิงและส่งเสริมความเข้มแข็งและยั่งยืนทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ขุดลอกสระเก็บน้ำความจุ 5,000,000 ลูกบาศก์เมตร พร้อมก่อสร้างคันดินและอาคารระบายน้ำ ปรับพื้นที่แปลงปลูกหญ้า ก่อสร้างจุดพักสัตว์ และก่อสร้างบ้านปลา โดยมอบหมายให้กรมชลประทานจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ในการดำเนินการโครงการดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ชุมชนไทดำได้อาศัยและใช้ประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อน โดยชาวบ้านชุมชนไทดำผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ร้องเรียนให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีสิทธิในการจัดการที่สาธารณประโยชน์ทุ่งปากขอทับที่ทำกินและถูกเจ้าหน้าที่รัฐทำลายพืชผลทางการเกษตร จนกลายมาเป็นความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐ

ในปัจจุบันภาครัฐได้รวมศูนย์และผูกขาดการควบคุมและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทำให้กระทบกับชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งทั้งถูกกีดกันและสูญเสียพื้นที่ไปพร้อม ๆ กัน การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ในบางครั้งก่อให้เกิดความขัดแย้งซึ่งมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นจำนวนมากและบางกรณีอาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้งและเกิดกรณีพิพาทมากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะเรื่องที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการประกอบอาชีพหรือการดำรงชีวิตของคน โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรมที่มีดินเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต อีกทั้งที่ดินยังเป็นสินทรัพย์ถาวรที่มีมูลค่าสูง จึงเป็นสินทรัพย์ที่มนุษย์ต้องการ ไม่มีที่สิ้นสุด

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจศึกษาความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้ที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งการใช้ที่ดินดังกล่าวมีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบกับประชาชนหลากหลายกลุ่ม และใช้ระยะเวลายาวนานในการคลี่คลายประเด็นปัญหา รวมทั้งมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงอยากทราบสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงาน

รัฐ และกระบวนการในการคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ รวมถึงแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกรณีการใช้ประโยชน์จากที่สาธารณะประโยชน์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.3 เพื่อศึกษาเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

3. กรอบแนวคิด

ในการศึกษาความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง แนวคิดเกี่ยวกับที่สาธารณะประโยชน์ และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชนมาเป็นแนวคิดสำคัญเพื่อทำการวิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้งและกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีกรอบแนวคิด ดังนี้

3.1 วิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับที่สาธารณะประโยชน์ แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชน ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอที่นำมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย 1) ข้อมูลข่าวสาร 2) ผลประโยชน์ 3) ค่านิยม 4) โครงสร้าง 5) ความสัมพันธ์ 6) กฎหมาย 7) การยอมรับสิทธิชุมชน

3.2 วิเคราะห์กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับที่สาธารณะประโยชน์ แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชน โดยกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ที่นำมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย 1) การ

หลีกเลี่ยงปัญหา (Avoidance) 2) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) 3) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) 4) การใช้ความรุนแรง (violence) และ 5) การใช้อำนาจ (Power)

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้การศึกษาวิจัยเอกสาร จากเอกสารทางราชการ เอกสารทางประวัติศาสตร์ เอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจาก หนังสือ วารสาร ตำรา บทความ บทคัดย่อ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ บทสัมภาษณ์ รวมทั้งสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.3.1 ประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้คือ ประชาชนชุมชนไทดำและบุคลากรในหน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.3.2 กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาครั้งนี้คือ ประชาชนชุมชนไทดำจำนวน 7 คน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านตำบลทรัพย์ทวีจำนวน 2 คน นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวีจำนวน 1 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวีจำนวน 1 คน นายอำเภอบ้านนาเดิมจำนวน 1 คน

4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา โดยกำหนดตั้งแต่เดือนเมษายน 2563 ถึง เมษายน 2565 เป็นระยะเวลา 2 ปี ซึ่งทำการเก็บข้อมูลในเดือนเมษายน 2564

5. นิยามศัพท์การวิจัย

5.1 ความขัดแย้ง หมายถึง ความไม่ลงรอยกันหรือพฤติกรรมที่ไปกันไม่ได้ ตั้งแต่สองฝ่ายหรือมากกว่าสองฝ่ายขึ้นไป อันเกิดจากเป้าหมาย ความต้องการ ค่านิยม ทักษะคติ ความคิดและความสนใจที่แตกต่างกัน หรือเป็นไปในทางตรงข้าม

5.2 ที่สาธารณประโยชน์ หมายถึง ที่ดินที่ทางราชการได้จัดให้หรือสงวนไว้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันตามสภาพแห่งพื้นที่นั้น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อทราบสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

6.2 เพื่อทราบกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

6.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบ เพื่อเป็นสิ่งสำคัญในการใช้เป็นกรอบวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ และเพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์มากขึ้น ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับที่สาธารณะประโยชน์
2. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง
3. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ที่สาธารณะประโยชน์

1.1 ความหมายของที่สาธารณะประโยชน์

1.1.1 ความหมายของที่ดิน

ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 มาตรา 1 บัญญัติไว้ว่า ที่ดินหมายความว่า พื้นที่ดินทั่วไป และให้ความหมายรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะและที่ชายทะเลด้วย (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497, 2497, น.5)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 139 บัญญัติว่า อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดิน กับทรัพย์อันติดอยู่กับที่ดินนั้น หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น (พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ.2535, 2535, น.27)

ที่ดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงหมายความว่ารวมถึง

- 1) พื้นดิน
- 2) ทรัพย์อันติดอยู่กับที่ดิน
- 3) ทรัพย์ที่ประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน

1.1.2 ความหมายของที่ดินของรัฐ

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ (2550, ออนไลน์) ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ไม่ได้ให้คำจำกัดความของ “ที่ดินของรัฐ” ว่าหมายถึงที่ดินประเภทใดบ้าง แต่ก็ได้กล่าวถึง “ที่ดินของรัฐ” ไว้ในหลายมาตรา เช่น

มาตรา 2 ที่ดินซึ่งมิได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใดให้ถือว่าเป็นของรัฐ

มาตรา 5 ผู้ใดมีความประสงค์จะเวนคืนสิทธิในที่ดินให้แก่รัฐ ให้ยื่นคำขอเวนคืนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 71

มาตรา 6 -๗๗- บุคคลใดมีสิทธิในที่ดินตามโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หากบุคคลนั้นทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์ในที่ดิน หรือปล่อยให้ที่ดินเป็นที่รกร้างว่างเปล่าเกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

- 1) สำหรับที่ดินที่มีโฉนดที่ดินเกินสิบปีติดต่อกัน
- 2) สำหรับที่ดินที่มีหนังสือรับรองการทำประโยชน์เกินห้าปีติดต่อกัน

ให้ถือว่าเจตนาสละสิทธิในที่ดินเฉพาะส่วนที่ทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์หรือที่ปล่อยให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า เมื่ออธิบดีได้ยื่นคำร้องต่อศาล และศาลสั่งเพิกถอนหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินดังกล่าว ให้ที่ดินนั้นตกเป็นของรัฐเพื่อดำเนินการตามประมวลกฎหมายนี้ต่อไป

มาตรา 8 บรรดาที่ดินทั้งหลายอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันได้ตามควรแก่กรณี อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ได้

ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับผลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือเป็นที่ดินหวงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมือง อาจถูกถอนสภาพหรือโอนไปเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น หรือนำไปจัดเพื่อประชาชนได้

จากบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายที่ดินดังกล่าวพอจะทราบและเข้าใจว่า “ที่ดินของรัฐ” ตามประมวลกฎหมายที่ดินหมายความว่าที่ดินประเภทใดบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 โดยต่อมาได้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2545 ใช้บังคับ โดยในข้อ 4 ของระเบียบดังกล่าวระบุว่า “ที่ดินของรัฐ” หมายความว่า ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประเภท เช่น ที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่สงวนหวงห้ามของรัฐ ที่สาธารณประโยชน์ และที่ราชพัสดุ เป็นต้น

1.1.3 ความหมายของที่สาธารณประโยชน์

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ (2550, ออนไลน์) ที่สาธารณประโยชน์ เป็นคำใช้เรียกสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 โดยพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งได้แก่ ห้วย หนอง คลอง ลำน้ำต่าง ๆ ให้เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอที่จะเป็นผู้ปกครองรักษา ตรวจตรา ซ่อมแซม แก้ไขข้อขัดข้องซึ่ง มาตรา 122 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 บัญญัติความหมายของที่สาธารณประโยชน์ว่า ที่อันเป็นที่สาธารณประโยชน์ คือ ที่เลี้ยงปลุกสัตว์ ที่จัดไว้สำหรับราษฎรไปรวมเลี้ยงสัตว์ด้วยกัน เป็นต้น ตลอดจนถนนหนทาง และที่อย่างอื่นซึ่งเป็นของกลางให้ราษฎรไปใช้ด้วยกัน เป็นหน้าที่ของกรมอำเภอจะต้องคอยตรวจตรารักษาอย่าให้มีผู้ใดแยกกันเอาไปเป็นอาณานิคมเฉพาะตัว ส่วนพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 มาตรา 16 บัญญัติว่าที่สาธารณประโยชน์ คือ ที่จับสัตว์น้ำซึ่งบุคคลทุกคนมีสิทธิทำการประมง และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ฉะนั้นที่สาธารณประโยชน์ก็คือที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 (2)

ที่สาธารณประโยชน์ หมายถึงที่ดินที่ทางราชการได้จัดให้หรือสงวนไว้ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันตามสภาพแห่งพื้นที่นั้น หรือที่ดินที่ประชาชนได้ใช้หรือเคยใช้ประโยชน์ร่วมกันมาก่อนไม่ว่าปัจจุบันจะยังใช้อยู่หรือเลิกใช้แล้วก็ตาม เช่น ที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ ป่าช้าฝิ่งและเผาศพ ห้วย หนอง ที่ชายตลิ่ง ทางหลวง ทะเลสาบ เป็นต้น ตามกฎหมายถือว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ผู้ใดจะเข้ายึดถือครอบครองเพื่อประโยชน์แต่เฉพาะตนนั้น ไม่ได้เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามที่ระเบียบและกฎหมายกำหนดไว้ หากฝ่าฝืนจะมีความผิดและได้รับโทษตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือกฎหมายอื่นที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ พนักงานเจ้าหน้าที่จะอนุญาตให้บุคคลได้ใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะและเพื่อประโยชน์แห่งตนได้ ก็เฉพาะกรณีที่มีระเบียบและกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะเท่านั้น เช่น การอนุญาตขุดดินลูกรัง หรือการอนุญาตคูศูทราย เป็นต้น (กรมการปกครอง, 2540, น.5)

1.2 การเกิดขึ้นของสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันเกิดขึ้นได้หลายกรณี คือ (กรมการปกครอง, 2540, น.13-15)

1) เกิดขึ้นโดยทางราชการประกาศหวงห้ามไว้ ในสมัยก่อนเมื่อยังไม่มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ.

2478 ทางราชการจะประกาศหวงห้ามไว้เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ บางแห่งก็ประกาศโดย สมุหเทศาภิบาล ผู้ว่าราชการมณฑล บางแห่งก็ประกาศโดยนายอำเภอ

- 2) เกิดขึ้นโดยมีกฎหมายหวงห้ามไว้ การสงวนหวงห้ามของที่ดิน
- 3) เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ที่ มีสภาพอยู่โดยธรรมชาติ ซึ่งประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน
- 4) เกิดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของราษฎร เช่น ที่ดินนั้นเดิมเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ต่อมาราษฎรก็เอาสัตว์ไปปล่อยเลี้ยงร่วมกันจนกลายเป็นที่สาธารณประโยชน์
- 5) เกิดขึ้นโดยมีผู้อุทิศ การอุทิศที่ดินให้เป็นสาธารณประโยชน์มี 2 กรณี คือ
 - (1) อุทิศโดยตรง คือ การที่เอกชนซึ่งเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครอง ที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมาย แสดงเจตนาอย่างชัดแจ้งยกที่ดินของตนให้เป็นที่ดินสำหรับประชาชน ใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือให้เป็นที่ดินที่ใช้ประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะการอุทิศที่มีเจตนาชัดแจ้งนี้ เรียกว่าเป็นการอุทิศโดยตรง ต้องนำหนังสือแสดงสิทธิไปยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม มาตรา 71 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497

(2) อุทิศโดยปริยาย เป็นการอุทิศที่ไม่ปรากฏเจตนาชัดแจ้งว่าเจ้าของเดิมได้ อุทิศที่ดินนั้นๆ โดยตรง แต่มีการกระทำบางอย่างของเจ้าของที่ดินเดิมให้บุคคลต่างๆ ไปเห็นว่า เจ้าของที่ดินเดิมคงจะมีเจตนาอุทิศนั่นเอง การกระทำที่แสดงออกเช่นนี้ เรียกว่าเป็นการอุทิศโดย ปริยาย

6) เกิดขึ้นโดยการเวนคืน การเวนคืนที่ดินต้องออกเป็นพระราชบัญญัติเวนคืน อสังหาริมทรัพย์ ในกรณีที่ทำเป็นเพื่อกิจการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ หรือได้มาเพื่อ ทรัพยากรธรรมชาติ หรือมีความจำเป็นในเรื่องการสาธารณสุขเป็นต้น

1.3 ผลของการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ (2550, ออนไลน์) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ดินสำหรับ พลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน และที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะ เป็นทรัพย์สินของ แผ่นดินที่มีไว้เพื่อบริการสาธารณะ เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน และจัดไว้เพื่อ ประโยชน์ของทางราชการ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 ถือว่าที่ดิน ประเภทนี้เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน กฎหมายจึงให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษกว่าทรัพย์สิน ประเภทอื่น ๆ ของรัฐ และเอกชนบุคคลธรรมดาและไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายเอกชน ความ คุ้มครองเป็นพิเศษที่กฎหมายบัญญัติรับรองให้แก่สาธารณสมบัติของแผ่นดินมีบัญญัติไว้ในมาตรา 1305 – 1307 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ

- 1) ห้ามโอนสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1305 บัญญัติว่าสาธารณสมบัติของแผ่นดินจะโอนแก่กันได้ เว้นแต่การโอนโดยอาศัยกฎหมายเฉพาะ หรือพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น จึงมีปัญหาว่าการโอนที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันให้แก่เอกชนทำได้แค่ไหนเพียงไร โดยประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 8 และมาตรา 10 บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 8 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือเป็นที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือ สงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองอาจถูกถอนสภาพหรือโอนไปเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่นหรือนำไปจัดเพื่อประชาชนได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถ้าทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจหรือเอกชน จัดหาที่ดินมาให้ พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว การถอนสภาพหรือโอนให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ แต่ถ้าพลเมืองได้เลิกใช้ ประโยชน์ในที่ดินนั้น หรือที่ดินนั้นได้เปลี่ยนสภาพไป จากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และมีได้ตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใดตามอำนาจกฎหมายอื่น แล้วการถอนสภาพให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

(2) ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะ หรือที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือ สงวนไว้ตาม ความต้องการของทบวงการเมืองใดถ้าทบวงการเมือง นั้นเลิกใช้หรือไม่ต้องการหวงห้ามหรือ สงวนต่อไป เมื่อ ได้มีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพแล้วคณะรัฐมนตรี จะมอบหมายให้ทบวงการเมืองซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ใช้หรือจัดหาประโยชน์ก็ได้แต่ถ้าจะ โอนต่อไปยังเอกชน ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติและถ้าจะนำไปจัดเพื่อ ประชาชนตามประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 10 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ที่ดินของรัฐซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองและมีใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดิน อันราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันนั้น ให้อธิบดีมีอำนาจจัดหาผลประโยชน์ในการจัดหาผลประโยชน์ให้ รวมถึงจัดทำให้ที่ดินใช้ประโยชน์ได้ ซื่อขายแลกเปลี่ยน ให้เช่าและให้เช่าซื้อ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดหาผลประโยชน์ให้กำหนดโดยกฎกระทรวง แต่สำหรับการขาย การแลกเปลี่ยน และการให้เช่าซื้อที่ดินต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี การดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ ตามความในมาตรานี้ให้คำนึงถึงการที่จะสงวนที่ดินไว้ให้อุชนรุ่นหลังด้วย

2) ห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดิน

อายุความที่มาตรา 1306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 1) ห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดินนั้น หมายถึงอายุความได้สิทธิและอายุความเสียสิทธิดังกล่าว การห้ามมิให้ยกอายุความตามมาตรา 1306 นี้ เป็นการห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดินหรือรัฐ

เท่านั้น มิได้ห้ามเอกชนที่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ระหว่างกันเอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อมิให้สาธารณสมบัติของแผ่นดินสามารถตกเป็นของเอกชนโดยอายุความได้ ฉะนั้น ผู้ที่ครอบครอง ทำประโยชน์บนที่ดิน หนองน้ำที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันมาแม้จะครอบครองมาถึง 30 ปีก็มิได้สิทธิครอบครอง และเมื่อเอกชนถูกฟ้องหาว่าบุกรุกทางสาธารณะอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เอกชนจะยกข้อต่อสู้เรื่องอายุความมาใช้ยื่นรัฐไม่ได้

3) ห้ามยึดทรัพย์ของแผ่นดินรวมทั้งการบังคับคดีด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1307 บัญญัติว่า “ท่านห้ามมิให้ยึดทรัพย์ของแผ่นดิน ไม่ว่าทรัพย์นั้นจะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่”

1.4 การดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ (2550, ออนไลน์) ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นมีไว้เพื่อเป็นสมบัติส่วนกลางสำหรับใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เพราะฉะนั้นบุคคลใดจะเข้าครอบครองอ้างเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว จึงไม่อาจทำได้ และเพื่อให้การใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นไปโดยสงบเรียบร้อยและถูกต้องตามกฎหมายจึงต้องกำหนดผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาเพื่อให้มีหน้าที่ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันมิให้ผู้อื่นผู้ใดนำที่ดินไปใช้ประโยชน์ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้สงวนหวงห้ามไว้ แม้จะมีกฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองป้องกันที่สาธารณประโยชน์ไว้แล้ว แต่ก็ยังมีผู้บุกรุกที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินอยู่มากมายทุกพื้นที่ ทำให้เกิดกรณีพิพาทซึ่งรัฐต้องเสียเวลาและงบประมาณเป็นอันมากในการยุติปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าว

1) ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกัน

อำนาจของอธิบดีกรมที่ดินเกี่ยวกับการรักษาที่ดินซึ่งเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินและทรัพย์สินของแผ่นดิน มีเฉพาะที่ดินตามมาตรา 1304 (1) คือที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ดินที่มีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันอำนาจหน้าที่ของอธิบดีกรมที่ดินเกี่ยวกับที่ดินรกร้างว่างเปล่านี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นใช้อำนาจแทนแล้ว ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 12/2543 ลงวันที่ 18 เมษายน 2543 เรื่องมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นมีอำนาจหน้าที่ดูแลและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือทรัพย์สินของแผ่นดิน โดยให้ทบวงการเมืองดังต่อไปนี้มีอำนาจหน้าที่คือ

(1) จังหวัดภายในเขตจังหวัด แต่นอกเขตเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดนั้น

(2) เทศบาล ภายในเขตเทศบาล

- (3) องค์การบริหารส่วนตำบล ภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
- (4) เมืองพัทยา ภายในเขตเมืองพัทยา
- (5) กรุงเทพมหานคร ภายในเขตกรุงเทพมหานคร

2) มาตรการของกฎหมายในการดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกัน

ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทต่าง ๆ ได้มีมาตรการของกฎหมายที่จะดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันดังนี้

(1) การจัดทำทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ เป็นทะเบียนที่เจ้าหน้าที่จัดทำขึ้นเพื่อบันทึกรายการเกี่ยวกับที่ดินสาธารณประโยชน์เอาไว้ให้ทราบว่า ในจังหวัดหนึ่ง ๆ หรืออำเภอหนึ่ง ๆ หรือตำบลหนึ่ง ๆ มีที่สาธารณประโยชน์เป็นจำนวนเท่าใด อยู่ที่ใด มีเนื้อที่มากน้อยเพียงใด ใช้เพื่อประโยชน์อะไร

(2) การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง โดยหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้มีการออกกันมาช้านานแล้ว แต่ไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ แต่ได้ออกกันมาเรื่อย ๆ โดยอาศัยระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ จนถึงปี พ.ศ.2515 ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 334 (พ.ศ. 2515) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดินบัญญัติให้มีมาตรา 8 ตรี (เดิมไม่มี) ไว้ ดังนี้

มาตรา 8 ตรี ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะ อธิบดีอาจจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เพื่อแสดงเขตไว้เป็นหลักฐาน

แบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ที่ดินตามวรรค 1 แปลงใด ยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เขตของที่ดินดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักฐานทางราชการ

จากบทบัญญัติของมาตรา 8 ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดินแก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้ จะเห็นได้ว่า

(1) กฎหมายรับรองการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ว่าเป็นเพียงหนังสือสำคัญของทางราชการอย่างหนึ่งที่แสดงเขตที่ตั้งและการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐเท่านั้น หากใช้หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินของรัฐไม่

(2) ลักษณะของที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ได้กำหนดว่าที่ดินของรัฐประเภทใดให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ ซึ่งถ้าเป็นที่ดินของรัฐประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะ จะต้องออกเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่

หลวงทั้งสิ้น โดยรัฐถือที่ดินนั้นในฐานะอย่างเอกชนแล้ว ก็ต้องออกเป็น โฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์แล้วแต่กรณี

3) หน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์

หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันที่สาธารณประโยชน์ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยมีอยู่หลายหน่วยงานด้วยกัน ดังนี้

(1) กระทรวงมหาดไทย ควบคุม กำกับ ดูแลให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ดำเนินการเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายและนโยบายของรัฐบาลโดยเคร่งครัด วางนโยบาย ทางปฏิบัติ และออกกฎหมายเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ เป็นผู้อนุมัติ อนุญาตเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ตามที่มีกฎหมายระเบียบ กำหนดไว้

(2) กรมการปกครอง ควบคุม กำกับดูแลให้หน่วยงานในสังกัดดำเนินการเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ รวมทั้งที่สาธารณประโยชน์ประจำตำบล และหมู่บ้าน ให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมายและ นโยบายของกระทรวงมหาดไทยโดยเคร่งครัดและพิจารณาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์

(3) กรมที่ดิน ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำเปลี่ยนแปลงและรักษาทะเบียนที่ดิน สาธารณประโยชน์การดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติ ของแผ่นดิน พ.ศ. 2544 ทำการรังวัดและออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ตามมาตรา 8 ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน และดำเนินการในเรื่องการขอใช้ ขอดอนสภาพ ขอขึ้นทะเบียน การจัดหา ผลประโยชน์การขอสัมปทาน และการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิ ครอบครองเพื่อให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

(4) จังหวัด ควบคุม กำกับ ดูแล ให้หน่วยงานในสังกัดดำเนินการเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ประจำตำบล และหมู่บ้าน ให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมายและ นโยบายของกระทรวงมหาดไทยโดยเคร่งครัดและพิจารณาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ที่เกิดขึ้นในท้องที่จังหวัด

(5) นายอำเภอ ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่สาธารณประโยชน์ จัดทำเปลี่ยนแปลง และรักษาทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ ร้องทุกข์กล่าวโทษให้ดำเนินคดีกับผู้นุกรุกที่สาธารณประโยชน์ ตามระเบียบกระทรวง มหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2544 ดำเนินการกรณีมีการร้องเรียนเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ การบุกรุกที่สาธารณประโยชน์และดำเนินการกรณีต้องวินิจฉัยว่าที่ดินเป็นที่

สาธารณประโยชน์หรือไม่ ตั้งอยู่ ณ ที่ใด มีขอบเขตแค่ไหน ในการดำเนินการดังกล่าวถ้าจะต้องสอบสวนข้อเท็จจริงแล้วให้เสนอ ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการสอบสวนเกี่ยวกับการบุกรุกที่หรือทางสาธารณประโยชน์ พ.ศ. 2539 รวมถึงรังชี้แนวเขต และรับรองแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ โดยให้สอบผู้ปกครองท้องที่ก่อนออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน เป็นผู้ยื่นคำขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และทำการสำรวจที่สาธารณประโยชน์ในเขตท้องที่ของตนเพื่อประสานงานจังหวัดและกรมที่ดินดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

(6) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่สาธารณประโยชน์ตามพระราชบัญญัติสภา ตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการ ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2544 ร้องทุกข์กล่าวโทษให้ดำเนินคดีกับผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ ตามหนังสือ กรมการปกครองที่ มท 0311.1 / ว 1283 ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2540 เรื่องการดำเนินคดีกับผู้บุกรุก ทางสาธารณประโยชน์ และหาความร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอเกี่ยวกับเรื่องการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงและช่วยเหลือการทำงานของเจ้าหน้าที่กรมที่ดินรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

(7) เทศบาล ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่สาธารณประโยชน์ได้มีการวางระเบียบ กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการมอบหมายให้สภาตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ.2543 กำหนดให้นายกเทศมนตรีให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการสอบสวนประวัติน้ำชีอาณาเขตที่สงสัยและปฏิบัติการอื่น ๆ เท่าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจะทำได้ในกรณีทำการสำรวจการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

(8) เมืองพัทยา ดูแลรักษาที่สาธารณะ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

(9) กรุงเทพมหานคร ให้ผู้อำนวยการเขตมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่สาธารณประโยชน์เช่นเดียวกับนายอำเภอ ตามมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528

1.5 สภาพปัญหาและความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนเรื่องการจัดการที่ดิน

สุนทร ปัญญาพงษ์ (2553, น.76) สรุปไว้ว่ารัฐยังคงยึดติดอยู่กับการใช้แนวทางในระบบการจัดการทรัพยากรเชิงเดี่ยวเท่านั้น ด้วยการพึ่งพากลไกรัฐ โดยเฉพาะกฎหมายเพื่อควบคุม

แต่กลับปล่อยให้กลไกตลาดทำงานได้อย่างเสรี รวมทั้งขาดพื้นฐานความเข้าใจลักษณะสำคัญของทรัพยากรของส่วนรวมประเภทที่ต้องใช้ร่วมกัน ผลที่ตามมาจึงเท่ากับการปล่อยให้การเข้าถึงทรัพยากรเป็นแบบเปิด ที่ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรอย่างรุนแรง

นิธิตา สิริพงศ์กัณณิน (2557, น.60 - 61) สรุปไว้ว่าภาครัฐยังคงมีนโยบายที่ขัดแย้งกันเองอยู่เช่นเดิม คือ ในด้านหนึ่งจะสนับสนุนกลไกตลาดด้วยการเพิ่มสิทธิประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ในเชิงเศรษฐกิจด้วยการเปลี่ยนทรัพยากรให้เป็นสินค้าในตลาด ในอีกด้านหนึ่งจะเพิ่มมาตรการอนุรักษ์อย่างเข้มข้นด้วยการขยายพื้นที่อนุรักษ์ออกไปมากขึ้น โดยเฉพาะกรณีพื้นที่อนุรักษ์ของป่าไม้และแหล่งน้ำ แต่ผลที่ตามมากลับไม่สามารถหยุดยั้งการทำลายพื้นที่อนุรักษ์เพราะผู้ที่ถือครองพื้นที่เหล่านั้นอยู่จะถูกจำกัดสิทธิประโยชน์ลงจนเสียเปรียบผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจในระบบตลาด เช่น ราคาที่ดินจะถูกกดให้อยู่ในระดับต่ำ ขณะที่ไม่สามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ มาตรการเหล่านี้จึงกลายเป็นแรงบีบให้ผู้ถือครองพื้นที่อนุรักษ์เดิมหันไปแสวงหาประโยชน์อย่างไม่ยั่งยืน หรือขายที่ดินให้ผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจแล้วไปบุกกรุกถางพื้นที่ใหม่ต่อไป หรือแม้กระทั่งหน่วยงานของรัฐเอง เช่น การที่หน่วยงานของรัฐใช้อำนาจตามกฎหมายนำที่ดินไปสร้างสถานที่ราชการ โดยที่ดินดังกล่าวมีชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ก่อนแล้ว จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ ในด้านป่าไม้และที่ดินทำกิน แม้ว่าทรัพยากรธรรมชาติส่วนหนึ่งจะถูกกำหนดให้เป็นทรัพย์สินส่วนรวม (Common property) แต่ก็อยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานรัฐซึ่งสามารถอนุญาตให้หน่วยราชการอื่นนำทรัพยากรดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งโดยหลักการแล้วชาวบ้านจะต้องสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันจากที่ดินซึ่งถือเป็นทรัพย์สินส่วนรวม โดยลงหลักปักฐานทั้งสร้างชุมชนและสร้างที่ทำกิน สภาพการณ์ดังกล่าวนี้จึงนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชาวบ้านในที่สุด

เสนห์ จามริก และคณะ (2536, น.85 - 119) ได้ศึกษาสภาพความขัดแย้งระหว่างรัฐกับราษฎรเหนือทรัพยากร จากสังคมระดับบ้านขึ้นมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน สามารถสรุปสถานการณ์ความขัดแย้งได้ 3 ระดับ ดังนี้

1) การขยายอำนาจรัฐเหนือทรัพยากร ในยุคเปิดประเทศการขยายบทบาทและแข่งขันกันแสวงหาอาณานิคมของชาวตะวันตกในเขตต่าง ๆ ของโลก ก่อให้เกิดกระแสผลักดันรัฐไทยโดยมหาอำนาจตะวันตกด้วยวิธีการต่าง ๆ จึงมีผลทำให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ มีลักษณะเหมือนการจัดการทางตะวันตก กฎหมายที่ตราโดยส่วนกลางออกมาได้ลดทอนอำนาจปกครองดูแล ครอบงำทรัพยากรป่าและที่ดินของท้องถิ่นและสิทธิของชุมชน และได้สถาปนาระบบกรรมสิทธิ์เอกชนตามแบบอย่างตะวันตก แต่ในขณะเดียวกันได้ลดทอนสิทธิการ

ใช้ป่าและที่ดินที่มีอยู่หลายรูปแบบของชุมชนลง แล้วมาจบลงด้วยการเขียนกฎหมายขึ้นมารองรับอำนาจของรัฐส่วนกลางเหนือทรัพยากร โดยเด็ดขาด ทั้งตัวทรัพยากรป่าและที่ดินรวมไปจนถึงอำนาจในการบริหารจัดการเหนือทรัพยากรทั้งป่าไม้และที่ดินในที่สุด แต่การขยายเขตอำนาจดังกล่าว ไม่ได้กระทำเต็มที่ในทันทีทันใด แต่กระทำแบบค่อยเป็นค่อยไป และยังมีช่องทางให้ราษฎรและชุมชนมีสิทธิในทรัพยากรอยู่บ้าง

2) การยังให้ความยอมรับสิทธิของชุมชนและราษฎรบางส่วน การขยายอำนาจรัฐเหนือทรัพยากรป่าและที่ดิน โดยการโอนอำนาจเหนือทรัพยากรอย่างค่อยเป็นค่อยไปเป็นปฏิภาคกับการลดทอนสิทธิชุมชนและราษฎรลงนั้น มิใช่เป็นการโอนอย่างเด็ดขาดเต็มที่ เนื่องจากรัฐส่วนกลางและศาลยังยอมรับสิทธิของชุมชนตามจารีตประเพณี ในเรื่องอื่นที่เกี่ยวกับป่า น้ำ และที่ดินโดยเฉพาะในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปี พ.ศ.2490 นั้น รัฐยังเปิดโอกาสให้ราษฎรในชุมชนท้องถิ่นสามารถมีสิทธิบางประการภายในขอบเขตโดยไม่ตั้งใจทำลายสิทธิของชุมชนอย่างสิ้นเชิงดังปรากฏหลังปี พ.ศ.2490 ด้วยเหตุนี้ มาตรการที่กฎหมายเปิด “ช่องหายใจ” ให้ชุมชนท้องถิ่นตามที่กล่าวถึงนี้ จึงเป็นมาตรการที่เกิดขึ้นก่อน พ.ศ.2490 แทบทั้งสิ้น

3) การยึดจารีตประเพณีตามวิถีชีวิตเดิมของราษฎร แม้การเปลี่ยนแปลงการปกครองหลังรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ได้เปิดฉากให้อำนาจรัฐแผ่ขยายเข้าไปจัดการทรัพยากรมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโอนทรัพยากรป่ามาเป็นของรัฐ หรือการพยายามแยกคนออกจากป่าอย่างเด็ดขาด ด้วยข้อกำหนดของกฎหมายที่รัฐได้ตราขึ้นมาภายหลังหลายฉบับ เราจะพบว่าบทบัญญัติดังกล่าวแทบจะไม่มีผลในทางปฏิบัติได้อย่างจริง ๆ จัง ๆ ทั้งนี้โดยจะพบว่ากระแสจารีตประเพณีที่ตั้งสมสืบสายกันตลอดเรื่อยมาจากบรรพชนนั้น ยังมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายของชุมชนได้แข็งแกร่งกว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นมาภายหลัง ข้อเท็จจริงของป่าชุมชนที่ราษฎรปฏิบัติอยู่จริงในเวลานี้ มิใช่เหตุบังเอิญที่เกิดขึ้นมา หากแต่ได้เกิดขึ้นมาด้วยผลทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะจากพลวัตของจารีตประเพณีที่ก่อรูปเป็นวิถีชีวิตของราษฎร ชุมชน และหมู่บ้านต่างหาก

2. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และศึกษากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้

จึงจำเป็นต้องนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งมาเป็นแนวคิดสำคัญ เพื่อทำการวิเคราะห์สาเหตุ ความขัดแย้งและกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2.1 ความหมายของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, ออนไลน์) ขัดแย้ง หมายถึง ไม่ลงรอยกัน ซึ่งหากแยกพิจารณาคำว่า “ขัด” หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนไว้ แย้งกัน ไม่ลงรอยกัน และคำว่า “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ด้านไว้ ทานไว้

วันชัย วัฒนศัพท์ (2547, น.16) ให้ความหมายไว้ว่าความขัดแย้งคือ ความไม่ลงรอยกันหรือสถานะที่ไม่เห็นพ้องต้องกัน หรือความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป โดยมีสาเหตุจากวัตถุประสงค์ที่ไม่สามารถเข้ากันได้ ความไม่ลงรอยกัน ทางด้านความต้องการ ความปรารถนา ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติ

สมยศ นาวิการ (2540, น.772) ได้ให้ความหมายว่าความขัดแย้งคือการไม่เห็นพ้องที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างระหว่างบุคคลสองคนหรือกลุ่มสองกลุ่ม หรือมากกว่า ภายใต้ความขัดแย้งขององค์การ บุคคล หรือกลุ่มอาจจะขัดขวางเป้าหมายหรืองานระหว่างกัน

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540, น.11) ความขัดแย้ง หมายถึง การที่แต่ละฝ่ายไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ ไม่ว่าจะเป็ความต้องการจริง หรือสัถยภาพที่จะเกิดตามต้องการ

นิธิตา สิริพงษ์ทักษิณ (2557, น.23) ได้สรุปว่าความขัดแย้งเป็นการต่อสู้ของบุคคล เพื่อให้ได้ตามความต้องการ ความปรารถนา ความคิดและความสนใจของบุคคลที่ไปด้วยกันไม่ได้ หรือที่เป็นไปในทางตรงข้าม ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องเผชิญกับเป้าหมายที่ไม่สามารถทำให้ทุกฝ่ายพอใจได้ ความขัดแย้งทางสังคมที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของความขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มผู้มีอำนาจเหนือกว่ากับกลุ่มผู้มีอำนาจต่ำกว่า กล่าวคือ ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าพยายามรักษาอำนาจของตนเอาไว้ แต่ผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าหรือไม่มีอำนาจพยายามเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

โดยสรุปความขัดแย้งหมายถึง ความไม่ลงรอยกันหรือพฤติกรรมที่ไปกันไม่ได้ ตั้งแต่สองฝ่ายหรือมากกว่าสองฝ่ายขึ้นไป อันเกิดจากเป้าหมาย ความต้องการ ค่านิยม ทัศนคติ ความคิดและความสนใจที่แตกต่างกัน หรือเป็นไปในทางตรงข้าม

2.2 ทฤษฎีความขัดแย้ง

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เป็นทฤษฎีหลักของสังคมวิทยา โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้ง ดังนี้

Karl Marx (อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2540, น.29) มีแนวความคิดว่าความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นของคู่กัน Karl Marx ยืนยันว่าความขัดแย้งเป็นกฎพื้นฐานของชีวิต การวิเคราะห์สังคมของ Karl Marx อยู่บนพื้นฐานของความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ โดยเชื่อว่าความขัดแย้งเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาสังคม การเปลี่ยนแปลงของทุก ๆ สังคม จะมีขั้นตอนของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิตที่เกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต ซึ่งได้แก่ การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยี กับความสัมพันธ์ด้านสังคมของการผลิต ซึ่งได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิต และคนงานที่ทำหน้าที่ผลิต แต่ในระบบการผลิตแต่ละระบบจะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้งานในการผลิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็น โครงสร้างส่วนล่างของสังคม (Substructure) และเมื่อโครงสร้างส่วนล่างมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการผันแปรและเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างส่วนบนของสังคม (Superstructure) ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคม เช่น รัฐบาล ครอบครัว การศึกษา ศาสนา และรวมถึง ค่านิยม ทักษะคิด และบรรทัดฐานของสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแนวความคิดของ Karl Marx เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในสังคม โดยใช้แนวความคิดวิภาษวิธี (Dialectical) ที่เริ่มจากการกระทำ (Thesis) ซึ่งเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการกระทำ (Antithesis) และเกิดการกระทำแบบใหม่ (Synthesis) ตามมา จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งมาจากเศรษฐกิจ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นเพราะแต่ละกลุ่มมีความสนใจทางเศรษฐกิจที่ตรงข้ามกัน ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก และจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมและทางการเมือง โดยที่กลุ่มหนึ่งก็พยายามสนองประโยชน์ของตนซึ่งอีกกลุ่มหนึ่งจะเสียประโยชน์ในทำนองเดียวกันสมาชิกของกลุ่มก็พยายามแสวงหาประโยชน์ของตนเองซึ่งทำให้เกิดการขัดแย้งภายในกลุ่ม และขัดแย้งกับกลุ่มอื่นที่มีความสนใจหรือมีประโยชน์ขัดกัน Karl Marx ถือว่าความขัดแย้งเป็นสภาพการณ์ปกติของสังคม เป็นแกนกลางของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก จุดเน้นในแนวความคิดของ Karl Marx อยู่ที่เศรษฐกิจ การต่อสู้ของชนชั้น ธรรมชาติของการแข่งขันและการแสวงหาประโยชน์

Mosca (อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2540, น.33) ได้เสนอแนวคิดต่างจาก Karl Marx โดยได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความขัดแย้งในหนังสือของเขาชื่อ The Ruling Class โดยเชื่อว่าความขัดแย้งในสังคมไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มคนกับกลุ่มคน เป็นของปกติที่เกิดโดยธรรมชาติและไม่สามารถหลีกเลี่ยงการดำรงชีวิตในสังคม แม้ว่าจะสามารถขจัดความขัดแย้งลงได้บ้าง แต่ Mosca มองว่าไม่จำเป็นต้องทำเช่นนั้น เพราะความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในการสร้างความก้าวหน้า ความเป็นระเบียบของสังคมและเสถียรภาพทางการเมือง

จึงเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งของ Mosca แตกต่างไปจากความคิดของ Karl Marx โดยที่ Mosca มีทัศนะว่าการดิ้นรนเพื่อการมีชีวิตอยู่อาจพบในสังคมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการดิ้นรนเพื่อการยังชีพในเบื้องต้น แต่การดิ้นรนในระดับนั้นบรรลุผลแล้วคนก็จะหันไปสู้ความขัดแย้งเพื่อที่จะเด่นกว่าคนอื่นมากกว่าเพื่อการมีชีวิตอยู่ ดังนั้นมนุษย์จะดิ้นรนเพื่ออำนาจบุคคลทั้งหลายจึงแสวงหาทางที่จะเป็นสมาชิกหรือเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นปกครอง เพราะชนชั้นปกครองเป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้ตัดสินใจ และควบคุมโชคชะตาของสังคม นอกจากนี้ Mosca ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของ Karl Marx ว่าเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดสาเหตุแห่งความขัดแย้งเพียงอย่างเดียว แต่เชื่อว่าความขัดแย้งที่สำคัญที่สุดในสังคม คือความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจ ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มก็เพื่อต้องการเป็นสมาชิกของชนชั้นปกครอง ซึ่งก็คือกลุ่มผู้มีอำนาจ

Max Weber (อ้างถึงในเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2534, น.30) กล่าวว่าความขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างบุคคลพบได้ทุกหนทุกแห่งในสังคม ความขัดแย้งเกิดจากการกระทำของบุคคลที่ต้องการจะดำเนินการให้บรรลุความปรารถนาของตนเกิดไปปะทะต่อต้านของอีกฝ่ายหนึ่งหรือหลาย ๆ กลุ่ม ความขัดแย้งเป็นผลมาจากการมีทรัพยากรหรือรางวัลอย่างจำกัด ซึ่งการที่คนหนึ่งได้รับ ทำให้อีกคนหนึ่งไม่สามารถบรรลุความปรารถนาของตนเองในสภาพที่มีทรัพยากรอย่างจำกัด ทำให้ผู้นั้นมีอำนาจมากขึ้น

วันชัย วัฒนศัพท์ (2547, น.10 - 11) มองว่าความขัดแย้งนั้นมีการซ่อนตัว เกิดขึ้นดำรงอยู่ และปรากฏตัวอย่างต่อเนื่องในบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น โดยชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่ หรือความขัดแย้งแฝง (Latent Conflict) หมายถึง สถานการณ์ของความขัดแย้งที่มีแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้งหรือความขัดแย้งที่ซ่อนตัว และคุกรุ่นอยู่ในจิตใจ หรือภายนอกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งความขัดแย้งชนิดนี้ไม่มีลักษณะที่ปรากฏอย่างชัดเจน อย่่างไรก็ตาม เมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่ตระหนัก หรือให้ความใส่ใจต่อความขัดแย้งชนิดนี้สถานการณ์ความขัดแย้งก็จะเริ่มสำแดงและปรากฏออกมาภายนอกให้เราเห็นอย่างชัดเจน ความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้น หรือความขัดแย้งกำลังก่อตัวเกิดขึ้น (Emerging Conflict) หมายถึง สถานการณ์ที่คู่กรณี หรือประเด็นที่คู่กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องมองเห็น และรับรู้ร่วมกันแล้วว่าความขัดแย้งได้เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งคู่กรณีอาจจะมี ความตึงเครียดที่เห็นได้อย่างชัดเจน แต่อาจจะยังไม่จำเป็นต้องมีการโต้เถียงกัน การเจรจา หรือการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และความขัดแย้งที่ปรากฏชัดเจน หรือความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว (Manifest Conflict) หมายถึง สถานการณ์ที่คู่กรณีต่างก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมรู้เห็นในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว จนพบกับสภาพความขัดแย้งที่ไม่มีทางออกบางครั้งความขัดแย้งที่เห็นได้ชัดก็อาจเป็นผลมาจากความขัดแย้งที่ยังแฝงตัวอยู่ไม่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน เช่น กรณีเพื่อนบ้านใกล้เคียงมีเรื่องขัดแย้งกันโดยมีการโต้เถียงกันในประเด็นที่เกี่ยวกับการใช้ที่ดินหรือนโยบายสิ่งแวดล้อมเป็นส่วน

สำคัญ ตัวคู่กรณีอาจไม่ได้ตระหนักว่าแท้จริงแล้วมีความขัดแย้งที่ซ่อนเร้นด้านนโยบายอยู่ด้วยเขา ไม่ได้คิดถึงคำนึงถึงนโยบายหรือข้อกำหนดใด ๆ

2.3 สาเหตุของความขัดแย้ง

การศึกษาวิเคราะห์สาเหตุและกระบวนการในการจัดการความขัดแย้ง จำเป็นต้องพิจารณาถึงเหตุผลหรือสาเหตุแห่งความขัดแย้งในการวิเคราะห์ เพราะความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นจากมิติทางสังคมที่หลากหลาย ซึ่งมีนักวิชาการได้แสดงสาเหตุของความขัดแย้งไว้ดังนี้

Mayor (อ้างถึงใน สิริินภา ทรัพย์โง้, 2557, น.8 - 9) กล่าวถึงสาเหตุของความขัดแย้ง ดังนี้

1) ความขัดแย้งเกิดจากการสื่อสาร (Communication conflict) เกิดจากมีการสื่อสารที่ไม่สมบูรณ์เรื่องราวที่มีความซับซ้อน การตีความหมายและความเข้าใจที่ไม่เหมือนกัน ปัจจัยจากวัฒนธรรม เพศ อายุ ชนชั้น และสิ่งแวดล้อมมีส่วนส่งผลกระทบต่อความสามารถในการสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยเช่นกัน

2) ความขัดแย้งเกิดจากอารมณ์ (Emotion conflict) อารมณ์คือพลังงานที่กระตุ้นทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย อารมณ์นั้นเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันของคนหรือกลุ่มคนทำให้เกิดปฏิกิริยาที่ตอบสนองตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นขณะนั้นว่าจะมีความรุนแรงหรือไม่อย่างไรเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นจำเป็นต้องจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้น

3) ความขัดแย้งเกิดจากค่านิยม (Value conflict) ค่านิยม คือ ความเชื่อที่เรามีเกี่ยวกับหลักในการดำรงชีวิต ความขัดแย้งทางด้านค่านิยมเกิดจากการที่มนุษย์มีความเชื่อว่าค่านิยมของตนถูกทำลายก็จะรู้สึกว่าคุณเองก็ถูกทำลายเช่นเดียวกัน เป็นลักษณะของความรู้สึกว่าคุณเองถูกกีดกันทางความคิดความเชื่อ การที่เชื่อว่าผู้อื่นมีความเลวร้ายและอันตรายก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งที่ยึดเชื้อและยากต่อการจัดการกับความขัดแย้งนั้น

4) ความขัดแย้งเกิดจากโครงสร้าง (Structure conflict) เกิดจากองค์ประกอบของโครงสร้างโดยรวมที่เป็นความต่อเนื่องของการดำเนินงาน เช่น กระบวนการสภาพแวดล้อมทรัพยากรตัวแปรต่าง ๆ และระบบกฎหมาย

5) ความขัดแย้งเกิดจากประวัติศาสตร์ (History conflict) คือความเป็นมารากเหง้าของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของคู่กรณีรวมถึงประเด็นของปัญหาประวัติศาสตร์ทำให้เกิดแรงผลักดันพัฒนาการของความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ ในการก่อเกิดความขัดแย้งนั้นมีสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2547, น.42) กล่าวว่าเหตุปัจจัยของความขัดแย้ง ได้มีนักคิดหลายคนได้นำเสนอประเด็นข้อมูลไว้จำนวนมาก โดยสามารถจัดกลุ่มความคิดออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1) กลุ่มที่มองว่าความขัดแย้งเกิดจากปัจจัยภายใน โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มนักคิดทางศาสนา และกลุ่มนักคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ กลุ่มแรกมองว่าสาเหตุคือที่มาของความขัดแย้ง ความอยากได้ อยากใหญ่ และใจแคบ ถือได้ว่าเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดความหวาดกลัว ระแวง และไม่ไว้ใจกัน ตัวปัญหาของความขัดแย้งอยู่ที่อวิชชา ซึ่งแตกกิ่งใหญ่ออกมาเป็น ความโลภ ความโกรธ และความหลง ส่วนกลุ่มที่สองความขัดแย้งนั้นเกิดจากสันดานมนุษย์และสัตว์ในทุกสังคม ความขัดแย้งของมนุษย์เกิดจากพื้นฐานของแนวคิดสัญชาตญาณความก้าวร้าว และด้วยความก้าวร้าวนี้มนุษย์เองได้ชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่าความขัดแย้งและการต่อสู้เป็นกระบวนการเพื่อการทดแทนหรือชดเชย สิ่งที่เป็นสัญชาตญาณก้าวร้าวทำลายล้างมนุษย์โดยผ่านทางความขัดแย้งหรือแข่งขัน

2) กลุ่มที่มองว่าความขัดแย้งเกิดจากความต้องการ ความต้องการด้านเศรษฐกิจ และสังคมเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม สิ่งที่สามารถนำมายืนยันได้ คือ ดัชนีชี้ความแตกต่างทางเศรษฐกิจนั่นคือ รายได้ สินทรัพย์ถือครอง และการมีงานทำ เป็นต้น ส่วนตัวแปรคือ ความต้องการด้านสังคมก็คือ ระดับการศึกษา ความทันสมัย และฐานะทางสังคม ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นสิ่งกระตุ้นให้คนในสังคมเกิดความขัดแย้ง

3) กลุ่มที่มองว่าความขัดแย้งเกิดจากอำนาจ ซึ่งความไม่เท่าเทียมกัน หรือความไม่สัมพันธ์กันของอำนาจระหว่างบุคคลในสังคม และความไม่เท่าเทียมกันของอำนาจเป็นลักษณะสำคัญที่สุดของความขัดแย้ง เนื่องจากระดับของอำนาจที่แตกต่างกันเป็นผลให้คู่กรณีเริ่มตระหนักถึงความแตกต่างกันและยิ่งทำให้มีการแสวงหาวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ

4) กลุ่มที่มองว่าความขัดแย้งเกิดจากค่านิยม ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นหลักหลายประการ เช่นความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภาษา และชาติพันธุ์

5) กลุ่มที่มองว่าความขัดแย้งเกิดจากโครงสร้างสังคม โดยความขัดแย้งเกิดจากการชูตริคทางชนชั้น โดยเฉพาะสังคมทุนนิยม ซึ่งโครงสร้างสังคมมีการแบ่งชนชั้นสูง และเป็นชนชั้นที่กดขี่ชูตริค ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งขัดแย้งกันในผลประโยชน์ของชนชั้น เนื่องจากความสำนึกของชนชั้นที่ก่อตัวขึ้นกลายเป็นความขัดแย้ง ได้ทำการจำแนกตัวแปรพื้นฐานของการขัดแย้งว่าความขัดแย้งไม่ได้เกิดโดยบังเอิญแต่เป็นผลพวงจากสังคมทุนนิยมและโครงสร้างทางเศรษฐกิจการกดขี่และการขัดแย้งทางสังคม

6) กลุ่มที่มองว่าความขัดแย้งเกิดจากข้อมูลข่าวสาร หรือการสื่อสารที่ไร้ประสิทธิภาพมองว่าการรับรู้ที่ผิดพลาด ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งการเกิดสงครามเป็นผลสืบเนื่องมาจากความผิดพลาดในการรับรู้และการประเมินที่ผิดพลาดตลอดจนความทันสมัยหรือความคล่องตัวอาจจะเป็นจุดอ่อนได้เช่นกันคือ วิจารณ์ญาณในการกลั่นกรองข้อมูลอย่างมีวิจารณ์ญาณ หรือขาดการแยกแยะ วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน

Warren Schmidt (อ้างถึงใน นิธิตา สิริพงษ์ทักษิณ, 2557, น.49 -53) ได้เสนอสาเหตุของความขัดแย้ง ดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลหรือข้อเท็จจริง อาจจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในองค์กรได้ ถ้าหากแต่ละคนมีข้อมูลแตกต่างกัน หรือรู้มาคนละอย่าง สำหรับกรณีเดียวกัน ซึ่งเป็นเรื่องของข้อเท็จจริง

2) เป้าหมาย โดยเป้าหมายคือสิ่งที่เราต้องการให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไปและการที่คนในองค์กรจะปฏิบัติงานให้สำเร็จ ย่อมมีแนวความคิดในเรื่องของเป้าหมายแตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในองค์กรได้ ความขัดแย้งดังกล่าวเป็นเรื่องของการแสวงหาทางเลือกทางเดิน เลือกวิธีปฏิบัติ แต่ละคนย่อมมีวิธีประสบการณ์ของตนเอง ทั้งนี้ย่อมมีอิทธิพลมาจากแนวคิดการศึกษาและอาจเป็นค่านิยมของเขาก็ได้

3) ค่านิยม เป็นประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในองค์กร ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่าแล้วยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิดตลอดไป จนกว่าบุคคลจะพบค่านิยมใหม่ซึ่งตนพอใจกว่าและยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ซึ่งค่านิยมมีอิทธิพลเหนือในการวินิจฉัยสั่งการของบรรดานักบริหารทั้งหลาย และดูเหมือนค่านิยมนี้เองที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งในองค์กรในที่สุด

4) ความเชื่อ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งในองค์กร และเราอาจจะสังเกตพบเห็นบ่อย ๆ คือ ความเชื่อซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป คนสองคนที่มาจากคนละครอบครัว คนละภาค คนละสำนักงาน ย่อมจะทำให้มีความเชื่อแตกต่างกันในด้านความเชื่อ ซึ่งความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะก่อให้เกิดความขัดแย้งในองค์กรได้

5) โครงสร้างขององค์กร อาจเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในองค์กรได้ โดยเฉพาะ โครงสร้างองค์กรที่มีลักษณะแบบระบบราชการ ด้วยเหตุที่ระบบนี้มีลักษณะที่มีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น มีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ มีการแบ่งงานตามความถนัดและความชำนาญเฉพาะด้าน มีงานเป็นส่วนกลางขององค์กรมิใช่เรื่องส่วนตัวของใคร และมีเหตุผล หลักการต่าง ๆ ของระบบองค์กรแบบนี้ อาจจะเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งในองค์กรได้

6) การเปลี่ยนแปลง เมื่อองค์การต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าด้านตัวบุคคลหรือ โครงสร้างย่อมมีทั้งการยอมรับและการต่อต้านจากสมาชิกในองค์การอย่างแน่นอน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงย่อมเป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้ง

7) การติดต่อประสานงานที่ไม่ดี ซึ่งหมายถึง มุ่งควบคุมบังคับบัญชาจากข้างบนจนบุคคลที่อยู่ใต้บังคับบัญชาขาดความเป็นอิสระของตนเอง ทนไม่ได้ จึงเกิดการต่อต้านขึ้น ผลที่เกิดขึ้นคือความขัดแย้ง นอกจากนี้การติดต่อประสานงานไม่ดียังหมายถึง ข้อมูลที่อีกฝ่ายหนึ่งได้รับไม่ตรงกับเจตจำนงของผู้สั่ง อาจมีสาเหตุมาจากภาษา ความรู้ ค่านิยม ของทั้งสองฝ่ายซึ่งต่างกัน จึงเข้าใจผิดพลาดกันออกไป อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน

8) พฤติกรรมส่วนบุคคล เช่น บุคลิกภาพ ความพึงพอใจในบทบาทและฐานะที่ได้รับในองค์การ เป้าหมายส่วนตัว และสัมพันธภาพในสังคมขององค์การ

สถาบันสันติศึกษา (2540, น.4) ได้อธิบายว่าสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่

1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data conflicts) เป็นผลมาจากการขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นหลักต่าง ๆ (lack of information) การมีข้อมูลที่ไม่ตรงกัน (misunderstanding) มีความเข้าใจผิดของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในข้อมูลเดียวกัน การสื่อสารบกพร่อง (miscommunication) มีความแตกต่างในวิธีการในการประเมินหรือแปลข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และมีความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มต่าง ๆ (perception)

2) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest conflicts) หมายถึง การแข่งขันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด หรือเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสำคัญต่าง ๆ (substantive issue) เช่น ทรัพยากรแร่ธาตุ เงิน อาหาร ความยากจน หรือการเกิดการแข่งขันเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการค้าดำเนินงาน เช่น กำหนดเวลาการค้าดำเนินงานตามสิ่งที่วางใจได้ เกิดการแข่งขัน เกี่ยวกับความต้องการทางอารมณ์ เช่น ความชอบ ความเคารพ ความภาคภูมิใจในตนเอง และทำให้เสียหน้า ผลประโยชน์ทางกระบวนการและผลประโยชน์ทางจิตใจ

3) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural conflicts) การแข่งขันเกี่ยวกับอำนาจ (power) และอำนาจหน้าที่ (authority) มีความไม่เสมอภาคหรือความไม่ยุติธรรมเกี่ยวกับอำนาจการควบคุมความเป็นเจ้าของหรือการกระจายทรัพยากรหรือกระบวนการในการดำเนินการปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น ความจำกัดของเวลา ปัญหาทางภูมิศาสตร์หรือที่ตั้งทางกายภาพ (physical setting)

4) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship conflicts) หมายถึง การมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่เข้ากันไม่ได้มีความคาดหวังที่แตกต่างกัน มีทัศนคติที่เกี่ยวกับความ

เสียงของกันและกันต่างกันไป เข้าใจผิด คิดหรือคาดการณ์เองว่าอีกฝ่ายจะทำสิ่งที่ไม่ดีซ้ำอีก พฤติกรรมเชิงลบซ้ำซาก การสื่อสารบกพร่อง การฟังหรือการแสดงออกทำให้เกิดการเข้าใจผิด หรือมีวิธีการในการจัดการกับปัญหาต่างกัน

5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values conflicts) หมายถึง ความแตกต่างของโลกทัศน์ ความเชื่อ หรือความคาดหวังในค่านิยม อุดมการณ์ ศาสนา เป้าประสงค์ ในเกณฑ์ในการประเมิน ความคิดหรือความประพฤติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติความเป็นมาของบุคคลและการเลี้ยงดู เงื่อนไขในการประเมินความคิดเห็นหรือพฤติกรรม

พระไพศาล และคณะ (2550, น.63 - 68) ความขัดแย้งมีองค์ประกอบ 3 ด้านด้วยกัน ดังนี้

1) ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้อง หมายถึง เนื้อหาของความขัดแย้งว่าเป็นความขัดแย้งเรื่องอะไร เช่น เรื่องผลประโยชน์ เรื่องความสัมพันธ์ ฯลฯ ประเด็นที่ขัดแย้งกันยังมีอีกมากมายและหลากหลาย ซึ่งสะท้อนความจริงที่ว่า สังคมมนุษย์มีความแตกต่างและหลากหลาย ตั้งแต่เรื่องส่วนตัว ครอบครัว การทำงาน ฐานะทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม นโยบายสาธารณะ และการเมือง ซึ่งอาจแบ่งความขัดแย้งออกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

(1) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรหรือวัตถุ การแข่งขันในการทำงาน การแย่งชิงสิ่งตอบสนองความต้องการ เช่น เรียกร้องค่าแรง ประทับเพิ่มราคาพืชผลผลิตการเกษตร คัดค้านการสร้างเขื่อนเพราะทำให้สูญเสียที่ทำกิน เป็นต้น

(2) ความขัดแย้งด้านข้อมูล เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการขาดข้อมูล ข้อมูลไม่ตรงกัน การสื่อสารที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เพียงพอ การเข้าใจผิด ติความข้อมูลต่างกัน เช่น ผิดใจกัน เนื่องจากได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน มีทัศนคติต่อคุณและโทษต่างกัน เช่น ความขัดแย้งเรื่องข้อมูลและเหตุผลเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ เป็นต้น

(3) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากบุคลิกภาพต่างกัน พฤติกรรมเข้ากันไม่ได้ วิธีการต่างกัน อคติ “ชะตา” ไม่ต้องกัน เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว ชอบหรือไม่ชอบบางอย่างต่างกัน ลูกจ้างไม่พอใจนายจ้างที่ไม่ให้เกียรติหรือพูดจาไม่สุภาพ เป็นต้น

(4) ความขัดแย้งด้านค่านิยม เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความเชื่อ โลกทัศน์ต่างกัน การให้ความสำคัญที่ต่างกัน ภูมิหลัง - วัฒนธรรมต่างกัน เป้าหมายหรือความคาดหวังต่างกัน การประเมิน - เกณฑ์วัดต่างกัน หรือมองคนละมุม เห็นความสำคัญต่างกัน เช่น ทัศนคติของเจ้าหน้าที่- บุคลากรในระบบบริการสุขภาพเชื่อว่าระบบการแพทย์แบบวิทยาศาสตร์ดีกว่าการแพทย์

พื้นบ้าน การดูแลสุขภาพแบบท้องถิ่น หรือองค์กรพัฒนาเอกชน(เอ็นจีโอ) ต้องการอนุรักษ์ป่า แต่รัฐบาลต้องการไฟฟ้าเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นต้น

(5) ความขัดแย้งด้าน โครงสร้าง เป็นความขัดแย้งในด้านระเบียบกฎเกณฑ์ ระบบหรือโครงสร้าง เช่น ระบบโรงพยาบาลที่รวมศูนย์ ไม่เน้นการป้องกันโรค ทำให้คนทุกสารทิศแห่มาที่โรงพยาบาลรวมศูนย์หรือโรงพยาบาลกรุงเทพฯ ทำให้คนไข้ล้น โรงพยาบาล แพทย์และพยาบาลไม่มีเวลาให้เต็มที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ซึ่งเป็นความขัดแย้งด้านโครงสร้าง

ความขัดแย้งหนึ่ง ๆ มักไม่ใช่ความขัดแย้งจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งโดด ๆ แต่มาจากหลายสาเหตุปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องผสมผสานกัน หรือความขัดแย้งเริ่มจากด้านเดียวแต่อาจลุกลามไปถึงด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น เริ่มจากความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ แต่เมื่อได้เถียงกันไปมา มีการคำทอถึงโคตรตระกูล จึงเลยเถิดเกิดเป็นความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ต่อมา

2) ปฏิสัมพันธ์หรือกระบวนการ หมายถึง การกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งอาจส่งผลให้ประเด็นความขัดแย้งบานปลายหรือลุกลามออกไป ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านขอให้ขึ้นราคามันสำปะหลัง (เป็นประเด็นผลประโยชน์) ขณะที่ในระหว่างการประท้วงอยู่นั้น เจ้าหน้าที่ก็ปล่อยสุนัขให้มากัดชาวบ้าน ทำให้ประเด็นลุกลามออกไป จะเห็นได้ว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีตลอดจนกระบวนการที่ใช้ในการจัดการกับความขัดแย้ง มีผลอย่างมากในการขยาย เพิ่ม หรือลดความขัดแย้ง ความขัดแย้งอาจขยายลุกลามออกไปถ้าอีกฝ่ายหนึ่งหรือต่างฝ่ายต่างใช้วิธีการใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างต่อไปนี้

- (1) การเจรจาด้วยอารมณ์โกรธ เกลียด ขุนเคียว หงุดหงิด
- (2) ใช้ท่าที่ไม่สุภาพ
- (3) ใช้วิธีการที่ไม่โปร่งใส
- (4) ท่าที่ไม่รับฟังความคิดเห็น
- (5) คิดจะเอาแต่ได้ หรือคิดแต่จะเอาชนะ
- (6) ว่ากล่าวให้ร้าย ใส่ความ ปล่อยข่าวลือ
- (7) ใช้ความรุนแรง

วิธีการเหล่านี้ทำให้ความขัดแย้งขยายลุกลาม และมีอคติเพิ่มขึ้นทำให้อีกฝ่ายหนึ่งติดยึดในจุดยืนของตนเองอย่างหนักแน่น ผลก็คือทำให้ประเด็นความขัดแย้งเปลี่ยนไป

3) ตัวบุคคลหรือคู่กรณี การรับรู้ (Perception) และทัศนคติต่าง ๆ ของตัวเรานั้นจะเป็นเครื่องชี้ เป็นที่มาของพฤติกรรม ดังนั้น การที่จะเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจำเป็นต้องเข้าใจความคิดความรู้สึกเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับบุคคลล้วนมาจากความคิดและอคติ บางครั้งประเด็นความขัดแย้งอาจเป็น

ประเด็นเล็ก ๆ แต่เมื่อมอดติเข้ามาเกี่ยวข้องกับ อาจทำให้ความขัดแย้งขยายลุกลามออกไป ในทางกลับกัน แม้ประเด็นความขัดแย้งใหญ่ แต่ถ้าบุคคลมีท่าทีและทัศนคติที่ดีต่อความขัดแย้งก็อาจจะช่วยให้ความขัดแย้งหดรตัวลงได้

โดยสรุป จากการศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งในข้างต้นพบว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ โดยสามารถแบ่งออกเป็นสาเหตุหลัก ๆ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสาร ผลประโยชน์ ค่านิยม โครงสร้าง และความสัมพันธ์ จากสาเหตุของความขัดแย้งที่แตกต่างกันจะส่งผลให้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งแตกต่างกันออกไป โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะพิจารณาถึงสาเหตุของความขัดแย้งทั้ง 5 สาเหตุ เพื่อทำความเข้าใจถึงสาเหตุและกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งต่อไป

2.4 กระบวนการจัดการความขัดแย้ง

กระบวนการจัดการความขัดแย้งมีหลากหลายรูปแบบ โดยสามารถนำมาปรับใช้ได้ตามบริบทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากความขัดแย้งมีหลายรูปแบบ จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งให้มีความเหมาะสม โดยกระบวนการจัดการความขัดแย้ง มีนักวิชาการหลายท่านได้สรุปไว้ ดังนี้

รัฐพล เย็นใจมา และคณะ (2561, น.229) มองว่าสามารถเปลี่ยนจากการทำลายที่เกิดจากความขัดแย้ง (Destructive Conflict) ให้กลายเป็นความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ (Constructive Conflict) ก็คือ เราต้องมองลงไป ที่เนื้อหาของความขัดแย้งแทนที่จะมองที่ตัวบุคคลวิธีการนี้เป็นการมุ่งที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น มากกว่าการตำหนิ (Blaming) คู่กรณีซึ่งไม่สามารถสร้างผลดีอย่างไรเลย แต่กลับเป็นการก่อให้เกิด ความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเราจึงจำเป็นต้องเลือกหาวิธีการต่าง ๆ มาจัดการกับความ ขัดแย้งนั้น ๆ ซึ่งจำแนกตามพฤติกรรมที่เป็นหลักสำคัญอันเป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งพื้นฐาน 5 วิธี ได้แก่

1) การหลีกเลี่ยง (Avoidance) เป็นวิธีการที่ให้ประสิทธิภาพผลน้อยที่สุดใน 5 วิธีการแก้ไข ความขัดแย้งทั้งหมด เพราะเนื่องจากการหลีกเลี่ยงมิได้ทำให้ความขัดแย้งนั้นหมดไป แต่เป็นเพียงการหลบเลี่ยงจากปัญหาที่ไม่ได้เกิดการแก้ไข และพร้อมที่จะกลับมาเจอกับปัญหาได้อีกตลอดเวลา รวมทั้งยังอาจเป็นการก่อให้เกิดโทสะได้เช่น ฝ่ายตรงข้ามอาจจะคิดว่าเราไม่ให้ความสำคัญ หรือสนใจเพียงพอในการรับฟัง จึงกลับกลายเป็นการเพิ่มความขัดแย้งมากขึ้นไปอีก ผู้ที่ใช้วิธีการนี้ มักจะพยายามให้ตนเองหนีไปจากเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาขัดแย้ง โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับฝ่ายตรงข้ามที่จะนำข้อโต้แย้งเข้ามาหาตน หรือโดยวิธีการเปลี่ยนประเด็นการสนทนา (Changing Issues) ดังนั้น วิธีการหลีกเลี่ยงจึงเป็นการหนีปัญหา ผู้ที่ใช้วิธีการหลีกเลี่ยงอาจต้องคอยหากระแส

ว่าวันใดวัน หนึ่งจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงนิยมใช้สำหรับผู้อ่อนแอ ไม่มีความสามารถในการเผชิญหน้า แต่อาจจะ ใช้ได้ดีสำหรับประเด็นปัญหาที่ไม่ค่อยจะสำคัญนัก

2) การปรองดอง (Accommodation) เป็นวิธีการแก้ปัญหาด้วยการยอมเสียสละความต้องการของตนเอง เพื่อที่จะให้ฝ่ายตรงข้ามบรรลุความต้องการของตน เป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่อีกฝ่าย เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งแต่วิธีนี้มักจะไม่ง้อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้ยินยอมให้ เพราะตนต้องยอมสละความต้องการและเป้าประสงค์ของตนให้แก่ผู้อื่น จึงเป็นการสร้างความคับแค้นใจที่ติดอยู่ในใจ วิธีการนี้จึงไม่ใช่ทางเลือกที่คึกคักในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

3) การประนีประนอม (Compromise) เป็นวิธีที่บุคคลทั้ง 2 ฝ่ายที่มีความขัดแย้งสามารถตกลงกันได้โดยวิธี “พบกันครึ่งทาง” ต่างฝ่ายต่างต้องยอมลดความต้องการของตนบางส่วน ดังนั้น วิธีการนี้จึงเป็นการที่แต่ละฝ่ายต้องเสียสละบางส่วน เพื่อให้ได้ข้อตกลงที่สามารถยุติปัญหาความขัดแย้ง มักจะพบได้ว่าบุคคลทั้งสองฝ่าย จะไม่ค่อยเห็นด้วยอย่างเต็มที่นักในระยะยาวเพราะต่างฝ่ายต่างก็ต้องยอม เสียบางส่วนของตน อาจจะด้วยความไม่เต็มใจ อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีประนีประนอมเพื่อลดข้อขัดแย้งอาจจะใช้ได้ผลกับความขัดแย้งในผลประโยชน์อันเกิดจากความจำกัดของทรัพยากร (Scarce Resources) ที่จะมีผลสนองต่อความต้องการของแต่ละฝ่ายได้

4) การแข่งขัน (Competition) เป็นการใช้วิธีเอาแพ้เอาชนะ เพื่อให้ตนเองสามารถบรรลุความต้องการ อาจจะใช้อำนาจหรือการแสดงความก้าวร้าวรุนแรง อันอาจจะเกิดมาจากเมื่อมีอุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางมิให้บรรลุเป้าหมาย จึงใช้วิธีการที่อาจจะต้องทำลายอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนหวังไว้ ผู้ที่อยู่ในลักษณะของการแข่งขันมักจะแสวงหาข้อได้เปรียบอยู่เสมอและจะคำนึงถึงจุดหมายเฉพาะของตน โดยใช้การบีบบังคับให้มีการยอมรับเพื่ออำนาจที่เหนือกว่าและจะรับรู้เฉพาะจุดดีของตนมองหาจุดบกพร่องของฝ่ายตรงข้ามวิธีการนี้เป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ที่เป็นฝ่ายชนะแต่ในทางตรงกันข้ามผู้ที่เป็นฝ่ายแพ้อาจจะเก็บความคับแค้นใจไว้ในขณะหนึ่ง เพื่อรอเวลาที่หาทางแก้แค้นในที่สุด อย่างไรก็ตามวิธีการแข่งขันถือได้ว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งวิธีหนึ่งที่ใช้ได้ผล เมื่อทั้ง 2 ฝ่าย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเพียงช่วงระยะเวลาอันสั้น และไม่มีความจำเป็นที่จะต้องรักษาสัมพันธภาพในระยะยาว การแข่งขันจึงเป็นวิธีที่รวดเร็วของการแก้ไขข้อขัดแย้ง

5) การร่วมมือ (Collaboration) เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดจากวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมที่จะหันหน้าเข้าหาหรือกันเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดในการช่วยกันบริหารความขัดแย้ง การร่วมมือกันเป็นการทำความตกลงกันในลักษณะของการบรรลุถึงข้อยุติโดยวิธีการซึ่งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจ และยินยอมพร้อมใจ รวมทั้งยอมที่จะปฏิบัติตามผลของข้อยุตินั้น อย่างไรก็ตามวิธีการนี้จำเป็นจะต้องใช้

ระยะเวลามากในการจัดการแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังเป็นวิธีที่ดีที่สุด สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งทุกฝ่ายที่มีสัมพันธภาพในการทำงานอยู่ร่วมกันในระยะยาว

นอกจากวิธีการแก้ไขความขัดแย้ง 5 วิธีดังกล่าวมาแล้ว ยังมีวิธีอื่น ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันได้ผลทั้งในระดับประเทศและระดับความขัดแย้งทั่ว ๆ ไป ดังนี้

การนั่งลงเจรจา (Bargain Table) เป็นวิธีหนึ่งในลักษณะของการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งมีความยินยอมตกลงที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญห โดยที่ทุกฝ่ายต้องมานั่งคุยกันแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และหาวิธีการเพื่อให้สามารถส่งเสริมอีกฝ่ายให้บรรลุเป้าประสงค์ ในขั้นที่ทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ

การใช้บุคคลที่สาม (Third Party) มาทำหน้าที่ในการช่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง ในลักษณะที่คู่กรณีไม่สามารถจัดการแก้ปัญหาหรือหาข้อยุติจากข้อขัดแย้งได้ บุคคลที่สามอาจจะเป็นเพื่อนบุคคลที่คู่กรณีทุกฝ่ายให้ความเคารพไว้เนื้อเชื่อใจ บุคคลที่อยู่ในระดับสูงกว่าในหน่วยงานฝ่ายบุคคล (ที่มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาและยุติข้อโต้แย้งโดยเฉพาะ) และยังรวมถึงการใช้อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator) หรือผู้ประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliator) ในการเจรจาทำความตกลง โดยใช้บุคคลที่สามเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยนั้นจะต้องได้รับการยินยอมพร้อมใจจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายในการที่จะมาช่วยไกล่เกลี่ย บุคคลที่สามจึงจะทำให้เกิดประสิทธิผลในการแก้ไขความขัดแย้งในทางตรงกันข้ามบุคคลที่สามจะกลายเป็นส่วนหนึ่งในความขัดแย้งเพิ่มขึ้นมา ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่กรณีไม่ยอมรับให้มีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง บุคคลที่สามจำเป็นต้องเลือกจากผู้มีทักษะในการที่จะวินิจฉัยหาสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งได้รวมทั้งต้องสามารถชักนำให้คู่กรณีมาพบปะเจรจากันอย่างเปิดเผยจริงใจเพื่อสื่อสารทำความเข้าใจและตกลงยุติข้อขัดแย้ง

Alan Filley (อ้างถึงใน ศาสวัต เพ็งแพ, น.25 - 27) เสนอยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1) แบบแพ้ – ชนะ (win – lose strategy) เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่แต่ละฝ่ายต่างมองเห็นว่าการขัดแย้งเป็นการต่อสู้เพื่อเอาชนะกันที่ต่างทำทุกอย่างและใช้ทุกวิธีเพื่อที่จะทำให้ฝ่ายตนชนะ โดยมุ่งระดมความคิด การวางแผนและทรัพยากร อันได้แก่ เงิน อำนาจ ข่าวดสารและข้อมูลต่าง ๆ ในการที่จะเอาชนะคู่ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์หรือทรัพยากรให้ได้มากที่สุด แต่เนื่องจากการแก้ไขปัญหาคแบบดังกล่าว จะมีเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้นที่เป็นผู้ชนะ ผู้แพ้มักไม่พอใจจึงอาจเป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาคความขัดแย้งต่อไปอีกได้

เทคนิควิธีในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งที่สำคัญ คือ การใช้อำนาจโดยเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยการให้คุณให้โทษแก่สมาชิกของกลุ่มบังคับให้สมาชิกของกลุ่มปฏิบัติตาม และการใช้เสียงข้างมาก เป็นหลักที่ถือว่าเกณฑ์ที่

ตัดสินใจโดยเสี่ยงที่มากกว่ายอมมีผลผูกพันต่อทุกคน และฝ่ายข้างมากยอมที่จะใช้อำนาจบังคับได้ ถ้าฝ่ายข้างน้อยไม่ยอมปฏิบัติตาม

2) แบบแพ้ – แพ้ (lose – lose strategy) หรือแบบประนีประนอม (compromise) ใช้ความสามารถในการเจรจาต่อรองเป็นสำคัญ โดยผลจากการแก้ปัญหาความขัดแย้งจะทำให้แต่ละฝ่ายไม่ได้ในสิ่งที่ตนต้องการทั้งหมด แต่พอใจและยอมรับในสิ่งที่ได้เท่า ๆ กัน จุดเน้นของการประนีประนอมอยู่ที่แต่ละฝ่ายคิดว่าฝ่ายตนต้องเสียสละอะไรบ้าง โดยที่แต่ละฝ่ายจะเสี่ยงการกล่าวถึงประเด็นที่ฝ่ายตนได้ประโยชน์ การแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการดังกล่าวอาจทำให้ความขัดแย้งลดลงไปบ้าง แต่ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่แท้จริง ความขัดแย้งอาจหยุดชะงักลงชั่วคราว แต่ก็อาจต้องนำไปสู่การเจรจกันใหม่อีก เมื่อมีเงื่อนไขเพิ่มเติมเกิดขึ้นแม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม ประโยชน์ที่สำคัญของการเจรจาต่อรองในการใช้วิธีการแก้ปัญหา แบบแพ้ – แพ้ ก็คือ การทำให้แต่ละฝ่ายทราบถึงความคิด ความคาดหวัง และลำดับความสำคัญของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้เกิดผลดีในการเจรจกันในอนาคตใหม่

เทคนิควิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่สำคัญ คือการประนีประนอม การประสานประโยชน์ การให้อनुญาโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาด การอาศัยกฎระเบียบที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและการถ่วงเวลาการแก้ปัญหาไว้ชั่วคราว โดยการประนีประนอม เป็นการยุติความขัดแย้ง โดยการไกล่เกลี่ยให้มาพบกันครั้งทาง โดยที่แต่ละฝ่ายจำเป็นต้องเสียสละสิ่งที่ตนอยากได้ลงบ้าง การประนีประนอมจะได้ผลที่ทั้งสองฝ่ายรับรู้ว่าจะแต่ละฝ่ายนั้นมีอำนาจพอ ๆ กัน การประสานประโยชน์ด้วยการแลกเปลี่ยนความต้องการซึ่งกันและกัน อันเป็นวิธีที่กลุ่มหนึ่งหรือฝ่ายหนึ่งยอมแพ้ในเรื่องหนึ่งโดยหวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะยอมแพ้ให้กับฝ่ายตน ในอีกเรื่องหนึ่ง ขณะที่การให้อनुญาโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาด เป็นการนำประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นไม่ตรงกันเสนอต่อบุคคลที่สามซึ่งเป็นกลางที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้ชี้ขาด ผลการตัดสินใจอาจดำเนินการโดยคนคนเดียวหรือคณะบุคคลก็ได้ โดยมักจะแก้ปัญหาโดยใช้ทางสายกลาง ระวังไม่ให้ทั้งสองฝ่ายต้องเสียหน้า ส่วนการอาศัยกฎระเบียบที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง วิธีการนี้เป็นการอ้างกฎระเบียบเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า ซึ่งยอมทำให้อีกฝ่ายเกิดความไม่พอใจ การยึดปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดไม่จำเป็นที่จะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ใด ๆ นอกจากการพยายามที่จะรักษาสถานภาพเดิมไว้ ท้ายสุดคือการถ่วงเวลาการแก้ปัญหาไว้ชั่วคราว การแก้ปัญหาในลักษณะไม่สามารถแก้ไขความไม่พอใจหรือความคับข้องใจของผู้ขัดแย้งอีกฝ่ายลงได้ การแก้ปัญหาจะได้ผลชั่วคราวชั่วคราว เนื่องจากแต่ละฝ่ายไม่เคยได้นำประเด็นเรื่องของความขัดแย้งมาพูดคุยกัน ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งได้ต่อไปภายหลัง

3) แบบชนะ – ชนะ (win – win strategy) เป็นวิธีที่มีเหตุผลและเป็นวิธีที่สร้างสรรค์ โดยมุ่งแสวงหาข้อตกลงที่เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย โดยเน้นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ซึ่งแต่ละฝ่ายสามารถได้รับในสิ่งที่ตนต้องการหรือประโยชน์สูงสุด ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่เกิดการสูญเสียหรือไม่ยอมรับขึ้นในการแก้ปัญหาแต่ละฝ่ายควรมีอำนาจในระดับที่ใกล้เคียงกัน ไม่มีฝ่ายใดที่จะสามารถบังคับอีกฝ่ายหนึ่งได้ ทุกฝ่ายจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในการแสวงหาทางออกซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องและความรู้สึกที่ดี โดยขึ้นอยู่กับความไว้วางใจกัน การเปิดเผยข้อมูลความจริงใจและความสามารถในการสื่อสารเป็นประการสำคัญ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจึงจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งหน่วยงานและสัมพันธภาพของบุคคล อันเนื่องมาจากตัวปัญหาที่แท้จริงของความขัดแย้งได้รับการแก้ไขแล้ว

เทคนิควิธีการในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งที่สำคัญ คือการมีความเห็นสอดคล้องกัน และการตัดสินใจแบบผสมผสาน โดยการมีความเห็นสอดคล้องกัน (consensus) เป็นการแสวงหาวิธีแก้ปัญหาคความขัดแย้งที่ทุกฝ่ายยอมรับทั้งในด้านเป้าหมายและวิธีการ เป็นวิธีการที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือใช้กระบวนการตัดสินใจของกลุ่มเนื่องจากเห็นว่าการตัดสินใจของกลุ่มย่อมที่ดีกว่าการตัดสินใจของคนใดคนหนึ่ง ส่วนการตัดสินใจแบบผสมผสาน เป็นวิธีการแก้ปัญหาคที่แตกต่างจากแบบการให้มีความเห็นสอดคล้องกันเพียงเล็กน้อย แบบการมีความเห็นสอดคล้องกันใช้เพื่อแก้ปัญหาคในหารตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาควิธีใดวิธีหนึ่งจากหลาย ๆ วิธี แต่การตัดสินใจแบบผสมผสานเกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ วิธีการแก้ปัญหาคแบบนี้จะเป็นประโยชน์มากขึ้นไปอีก ถ้าหากแต่ละฝ่ายมีวิธีการแก้ปัญหาคของตนอยู่บ้างแล้ว จากนั้นจะพยายามดึงเอาเป้าหมายหรือค่านิยมของแต่ละฝ่ายมารวมกันก่อนที่จะมุ่งไปหาวิธีการแก้ปัญหาคที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

Christopher W. Moore (อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์, 2547, น.5-16) ได้วิเคราะห์ถึงแนวทางการจัดการความขัดแย้งได้ดังนี้

1) การหลีกเลี่ยงปัญหา (Avoidance) เป็นการจัดการความขัดแย้งโดยการหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาโดยไม่อยากรู้สึกถึงความไม่สบายใจที่มาพร้อมกับความขัดแย้ง และมองว่าประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นยังไม่ค่อยมีความสำคัญมากนักและเชื่อว่าตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งอีกทั้งเชื่อว่าตนเองไม่มีอำนาจที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้หรือยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่การเจรจาจึงทำให้ความขัดแย้งยังไม่ได้รับการแก้ปัญหาค ดังนั้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็จะยังคงอยู่

2) การเจรจาคต่อรอง (Negotiation) เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เป็นการรักษาความสัมพันธาระหว่างกลุ่มที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วคู่กรณีจะร่วมกันสร้างความสัมพันธาระหว่าง

กันชั่วคราวเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้อธิบายหรือบอกเล่าความต้องการและผลได้ผลเสียของทั้งฝ่ายตนเองและฝ่ายอื่น เป็นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิด เป็นวิธีการแก้ปัญหาในประเด็นที่ไม่มีความซับซ้อนมากผลของการจัดการความขัดแย้งแบบเจรจาต่อรองจะเกิดผลลัพธ์ในลักษณะ ชนะ – ชนะ

3) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เป็นกระบวนการเจรจาต่อรองโดยมีบุคคลที่สามได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งโดยบุคคลที่สามนี้มีได้มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินใจโดยตรงแต่เป็นคนกลางที่จะช่วยให้คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันนั้นบรรลุข้อตกลงร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย วิธีนี้เป็นการใช้อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันในการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่กรณีที่มีความประสงค์ให้ผู้อื่นที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งให้ยุติลง การเจรจาไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นเมื่อคู่กรณีมีความเห็นว่าพวกเขาไม่อาจที่จะจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ด้วยตนเอง ในการจัดการความขัดแย้งโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะให้ผลลัพธ์ในลักษณะ ชนะ – ชนะ

4) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่คู่กรณีมีความสมัครใจที่จะร้องขอให้บุคคลที่สามที่เป็นกลางและไม่มีส่วนได้ส่วนเสียช่วยตัดสินในปัญหาความขัดแย้งผลของการตัดสินใจนั้นอาจเป็นเพียงคำแนะนำหรือเป็นสิ่งผูกมัดที่จะต้องปฏิบัติตามอนุญาโตตุลาการอาจดำเนินการโดยคนเดียวหรือคณะบุคคลก็ได้สิ่งที่สำคัญคือบุคคลที่สามจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้น ๆ เลย กระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นกระบวนการที่มีลักษณะความเป็นส่วนตัวดังนั้นผลของการตัดสินไม่จำเป็นต้องเปิดเผยให้เป็นสาธารณะ ในการดำเนินการมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการมีค่าใช้จ่ายน้อยและมีความรวดเร็วกว่ากระบวนการทางศาล ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการคู่กรณีสามารถเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นคนกลางซึ่งทำให้คู่กรณีรู้สึกสบายใจในการเข้าสู่กระบวนการ โดยกระบวนการอนุญาโตตุลาการให้ผลลัพธ์ในลักษณะ แพ้ - ชนะ

5) กระบวนการทางศาล (Judicial approach) เป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่ผ่านขั้นตอนสถาบันที่จัดตั้งขึ้นตามระบบที่สังคมยอมรับวิธีนี้เป็นการนำความขัดแย้งไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาโดยรัฐโดยที่คู่กรณีมักจะจ้างทนายความขึ้นมาเป็นตัวแทนในการสู้คดีกันซึ่งจะมีคนกลางคือผู้พิพากษาเป็นผู้พิจารณาตัดสินความขัดแย้งที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมและอยู่ในกรอบของกฎหมายที่มีผลการตัดสินออกมาเป็น แพ้ – ชนะ และมีผลบังคับใช้ตามกฎหมายโดยที่คู่กรณีไม่สามารถมีอำนาจในการตัดสินใจใด ๆ

6) กระบวนการออกกฎหมาย (Legislative approach) เป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยรัฐที่อาศัยวิธีทางกฎหมายมักจะใช้กับข้อพิพาทใหญ่ที่มีผลกระทบต่อคนส่วนมากแต่ก็

อาจจะเกิดผลต่อคนบางกลุ่ม การตัดสินใจก็เป็นกระบวนการออกมาเป็นแพ้ – ชนะ โดยการลงคะแนนออกเสียงคนทั่วไปมีอิทธิพลต่อผลการตัดสินใจเฉพาะการที่เขาหรือผู้ที่เห็นด้วยกับเขาสามารถสร้างกระแสหรือผลักดันให้ผู้ที่จะออกกฎหมายเห็นสอดคล้องกับเขาและให้คะแนนตามความเห็นนั้น ๆ

7) วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรืออหิงสา (Nonviolent action) เป็นกระบวนการที่อาศัยคนหรือกลุ่มคนที่รวมตัวกันเพื่อกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือต่อต้านการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การประท้วงอย่างสันติ แต่ผลของการชุมนุมนั้นก็ยิ่งออกมาเป็นแบบแพ้ – ชนะ เพราะถ้าไม่ได้ก็จะรู้สึกว่าเป็นแพ้แต่ถ้าได้ตามข้อเรียกร้องที่ตนต้องการก็จะรู้สึกว่าเป็นชนะ

8) การใช้ความรุนแรง (violence) กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นนั้นอยู่บนพื้นฐานที่ว่า คู่กรณีหรือทรัพย์สินของคู่กรณีมีคุณค่าสูงและมีคุณค่าทางการดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ สูงมากพอจะทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงที่จะช่วงชิงสิ่งที่จะทำให้การใช้ความรุนแรงได้ผลคือคู่กรณีจะต้องมีอำนาจในการต่อรองมากพอที่จะทำลายคู่ต่อสู้และทำให้ฝ่ายตรงข้ามรับรู้ได้ว่าตนเองมีพลังและมีอำนาจในการต่อสู้มากพอ การใช้ความรุนแรงนั้นมักได้รับการตอบสนองออกมาในลักษณะตาต่อตาฟันต่อฟันและผลของการใช้ความรุนแรงจะออกมาเป็น แพ้ – ชนะ

9) การระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution Process) เป็นการทำให้ความสำคัญกับการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยมีคนกลางที่ได้รับการยอมรับจากคู่กรณีมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยโดยที่คนกลางนั้นไม่มีอำนาจในการตัดสินใจถูกผิดในประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพียงแต่เป็นผู้ช่วยกำกับดูแลกระบวนการหาทางออกของปัญหาให้เป็นไปตามกติกามีความโปร่งใสได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกัน กระบวนการดังกล่าวจะมุ่งเน้นหาข้อยุติที่เป็นทางเลือกร่วมกันที่ทุกฝ่ายมีความพึงพอใจผลลัพธ์ของกระบวนการจะออกมาในลักษณะ ชนะ - ชนะ

เสน่ห์ จามริกและคณะ (2536, น.120) ได้เสนอทางออกของปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับราษฎรในการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าคือ การประนีประนอมระหว่างรัฐและราษฎร การปล่อยให้รัฐค่อยลดทอนสิทธิของชุมชนและราษฎรมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยปฏิเสธจารีตประเพณีและวิถีชุมชนมากขึ้น จะนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงในสังคม ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดคือการที่ทั้งกฎหมายของรัฐและจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนจะต้องไปด้วยกัน ถ้าเป็นเช่นนั้นหลักปฏิบัติ กฎหมาย นโยบาย และแนวคิดกระแสหลักของรัฐที่ลดทอนสิทธิของชุมชนและราษฎรโดยถือว่าตนเป็นเจ้าของทรัพยากรเป็นผู้ออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย โดยราษฎรและชุมชนเป็นเครื่องรองรับอำนาจ เป็นผู้ถูกรุกและเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายก็ต้องยุติลง ในทางตรงข้ามชุมชนและราษฎรจะปฏิเสธกฎหมายที่มีเหตุผลและรัฐที่ปรับบทบาท และทำที่แล้วไม่ได้ หากต้องยอมรับรัฐในฐานะบางฐานะที่ร่วมมือกัน ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนที่ร่วมมือและยอมรับ

ซึ่งกันและกันนี้ จะต้องแสดงออกมาโดยการบัญญัติกฎหมายกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่าย โดยมีแนวทางที่ปรากฏอยู่ในระบบกฎหมายไทยอยู่แล้ว

ยศ สันตสมบัติ (2544, น.169-171) เห็นว่าการจัดการความขัดแย้งในยุคสมัยของการแข่งขันทรัพยากร ซึ่งทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ชาวบ้าน ได้แสดงศักยภาพในการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหา โดยการคิดค้นแนวทางใหม่ ๆ ในการลดความขัดแย้งและผสมผสานวิธีการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งโดยจารีตประเพณีและโดยสิ่งที่คิดค้นขึ้นใหม่ ทั้งการช่วยตัวเองและการประสานกับองค์กรภายนอกทั้งของรัฐและเอกชน แนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้านสามารถสรุปได้เป็น 6 แนวทาง ดังนี้

1) การปรับใช้ประเพณีและการเจรจาตกลงที่ไม่เป็นทางการ เช่น การจับกุมผู้ละเมิดกฎเกณฑ์ของชุมชนและว่ากล่าวตักเตือนหรือปรับ แนวทางนี้ใช้ได้เฉพาะปัญหาความขัดแย้งภายในหรือระหว่างชุมชนใกล้เคียงเท่านั้น เพราะเป็นการจัดการตามประเพณีและมีลักษณะยืดหยุ่น แต่ไม่อาจใช้ได้กับกรณีความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบุคคลภายนอก

2) การรวมตัวเคลื่อนไหวคัดค้านหรือต่อต้าน มักจะใช้กับกรณีความขัดแย้งกับนายทุนภายนอก หรือในกรณีมีการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ ที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เป็นธรรม เช่น การต่อต้านสัมปทานไม้ การต่อต้านการประกาศเขตอุทยาน การต่อต้านการสร้างเขื่อน เป็นต้น

3) การสร้างเครือข่ายองค์กรชาวบ้านในระดับตำบล กลุ่มน้ำ จังหวัดและระดับภูมิภาค เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

4) การประสานงานกับรัฐเพื่อสร้างความชอบธรรมในการจัดการกับปัญหา เช่น การร้องเรียนเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดการละเมิดทรัพยากรของชุมชน ในบางพื้นที่ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐมองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร เจ้าหน้าที่ของรัฐกับคณะกรรมการชุมชนจะทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การต่อรองกับรัฐเพื่อให้รับรองสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร ในบางพื้นที่เริ่มมีการจัดตั้งองค์กรในรูปของคณะกรรมการป่าชุมชนอย่างเป็นทางการ มีการออกกฎเกณฑ์การใช้ป่าเป็นลายลักษณ์อักษร มีการจัดบันทึกกรณีการละเมิดกฎเกณฑ์และการตัดสินความผิดโดยคณะกรรมการป่าไม้อย่างเป็นทางการ

6) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐและผู้มีอิทธิพลในกรณีเกิดความขัดแย้งขึ้น

โดยสรุป กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งสามารถแบ่งออกเป็น 5 วิธีหลัก ได้แก่ 1) การหลีกเลี่ยงปัญหา (Avoidance) เป็นการจัดการความขัดแย้งโดยการหลีกเลี่ยงที่จะ

เผชิญหน้ากับปัญหา ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ความขัดแย้งยังคงดำรงอยู่ 2) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้อธิบายหรือบอกเล่าความต้องการและผลได้ผลเสียของทั้งฝ่ายตนเอง และฝ่ายอื่น ซึ่งจะเกิดผลลัพธ์ในลักษณะ ชนะ – ชนะ 3) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เป็นกระบวนการเจรจาต่อรองโดยมีบุคคลที่สามได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งโดยบุคคลที่สามนี้มีได้มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินปัญหาโดยตรงแต่เป็นคนกลางที่จะช่วยให้คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันนั้นบรรลุข้อตกลงร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ในการจัดการความขัดแย้งโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะให้ผลลัพธ์ในลักษณะ ชนะ – ชนะ 4) การใช้ความรุนแรง (violence) กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นนั้นอยู่บนพื้นฐานที่ว่าคู่กรณีหรือทรัพย์สินของคู่กรณีมีคุณค่าสูงและมีคุณค่าทางการดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ สูงมากพอจะทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงที่จะช่วงชิง ผลของการใช้ความรุนแรงจะออกมาเป็น แพ้ – ชนะ และ 5) การใช้อำนาจ (Power) เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นการสั่งการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตาม หรือเป็นกระบวนการทางศาลในการตัดสินคดี ทำให้ภาพรวมออกมาสู่การแสดงออกในเชิงทำลายทางอ้อม เนื่องจากผู้ปฏิบัติตามคำสั่งจะทำตามด้วยความฝืนใจ ทำให้ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเต็มที่ ผลของการใช้อำนาจจะออกมาเป็น แพ้ – ชนะ

จากกระบวนการจัดการความขัดแย้งดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าชาวบ้านให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ต้องการร่วมมือกับทุกฝ่ายมิใช่เพียงการเรียกร้องหรือต่อต้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะชาวบ้านตระหนักดีว่าการแก้ปัญหาในแนวทางที่ถูกต้อง คือ ทำความเข้าใจและแสวงหาความร่วมมือกับทุก ๆ ฝ่ายอย่างต่อเนื่องเพื่อให้องค์กรของชุมชนได้รับความยอมรับและสามารถจัดการทรัพยากรของตนได้อย่างยั่งยืน

2.5 แนวคิดการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2559, น.24) สันติวิธีคือ คำซึ่งรวบรวมวิธีการเผชิญหน้ากับความขัดแย้งหลายรูปแบบทั้งการประท้วง การไม่ให้ความร่วมมือ และการเข้าแทรกแซงโดยตรง การกระทำทั้งหมดนี้ผู้กระทำการหรือเว้นกระทำการบางอย่าง ดำเนินการของตน โดยไม่ใช้ความรุนแรง โดยเฉพาะความรุนแรงทางกายภาพ

ศรีเพ็ญ สุภพิทยากุล (2542, น.65) ให้ความเห็นว่า สันติวิธี คือ วิธีการแก้ไขความขัดแย้งหรือตอบโต้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อคู่กรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็น การประทุษร้ายสันติวิธี คือ

- 1) วิธีแก้ไขปัญหาที่นุ่มนวล
- 2) วิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

- 3) ความรู้สึกนึกคิดที่จะให้สังคมมีแต่ความสงบร่มเย็นเป็นสุข
- 4) วิธีการที่มีจุดหมายที่ทำให้คนสังคมอยู่ร่วมกันได้แม้มีความขัดแย้งกัน
- 5) ความเชื่อหรือคุณค่าของสังคมมนุษย์ที่ยอมรับว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน ซึ่ง

จํานำไปสู่การเคารพสิทธิมนุษยชน

6) กรอบความคิดคือทัศนคติ และเป็นวิธีปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในการดำเนินวิถีชีวิตปกติ และเมื่อต้องเผชิญกับความขัดแย้ง โดยมีความมั่นใจว่าสามารถทำให้คนที่เห็นต่างกันหรือขัดแย้งสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยแต่ละฝ่ายเคารพในความเท่าเทียมกัน และพยายามที่จะเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และไม่ใช้ความรุนแรงเมื่อเกิดความขัดแย้งกัน

7) เป็นวิธีที่กลุ่มบุคคล หรือมวลชนใช้ต่อสู้เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนาหรือเพื่อให้รัฐหรือผู้มีอำนาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล (2542, น.56) มองว่าแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสันติมีอยู่ 2 แนวทางด้วยกัน ดังนี้

1) แนวแยกกันอยู่ (Dissociative) ถือว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น วิธีการแก้ไขที่ดีที่สุดคือการแยกกลุ่มกันออกจากกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งอาจทำได้ในทางกายภาพ คือใช้พื้นที่หรือภูมิศาสตร์เป็นตัวแยก หรือการแยกออกจากกันทางสังคม แต่ในปัจจุบันวิวัฒนาการทางคมนาคมและการสื่อสารก็เอื้อต่อการติดต่อสื่อสารซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดการเสียคดี และการเป็นอริต่อกันมากขึ้นแล้ว ยังสามารถก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จนเกิดความเข้าใจกันมากขึ้นก็ได้ จึงได้มีแนวทางสู่สันติภาพอีกแนวทางหนึ่งขึ้นมา คือแนวทางอยู่ใกล้กันและสัมพันธ์กัน

2) แนวทางอยู่ใกล้กันและสัมพันธ์กัน (Associative) เสนอว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งคือการให้คู่อริซึ่งมีความขัดแย้งกันอยู่มาอยู่ใกล้กัน โดยสมมติฐานว่าความใกล้ชิดกันจะทำให้การต่อสู้ลดน้อยลง โดยมุ่งให้เกิดการอยู่ร่วมกันและความผูกพันที่เหนียวแน่นขึ้น

พระไพศาล วิสาโล (2549, น.4) สันติวิธีจะประสบความสำเร็จได้มิใช่เพราะคู่กรณีเกิดใจอ่อนมีเมตตาสงสารผู้ใช้สันติวิธี หรือเพราะเป็นสุภาพชน แม้ว่ากรณีเช่นนั้นจะเคยปรากฏอยู่บ้างแต่นั้นไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดหรือปัจจัยเดียวที่ทำให้สันติวิธีบรรลุผล แท้ที่จริงแล้วความสำเร็จของสันติวิธีเกิดจากพลังในตัวที่ส่งต่อคู่กรณี หากได้เกิดจากการริเริ่มหรือความสมัครใจของคู่กรณีเป็นสิ่งสำคัญ ไม่แต่เป็นเพราะคู่กรณีมีอาชีพงานพลังสันติวิธี ซึ่งพลังของสันติวิธีมี 2 ประการ ดังนี้

1) พลังทางการเมือง พลังของสันติวิธีอยู่บนพื้นฐานความจริงที่ว่า อำนาจเกิดจากการยอมรับและยินยอมเชื่อฟัง จะโดยสมัครใจหรือจำยอมก็แล้วแต่บุคคลหรือระบบใดจะมีอำนาจได้ก็เพราะได้รับการยอมรับและเชื่อฟังจากผู้อื่น เช่น ยอมทำตามคำสั่ง ยอมปฏิบัติตามระเบียบ เป็น

ต้น กล่าวอย่างเป็นรูปธรรมคือผู้ปกครองมีอำนาจได้เพราะประชาชนเชื่อฟัง เจ้าของโรงงานมีอำนาจได้เพราะกรรมกรเชื่อฟัง แต่เมื่อใดก็ตามที่การยินยอมเชื่อฟังนั้นลดน้อยลง อำนาจของบุคคลหรือระบบเหล่านั้นก็จะหายไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร สันติวิธีจึงมีพลังตรงที่มันสามารถลดทอนอำนาจของบุคคลหรือระบบที่ทรงอำนาจได้โดยเพียงแต่ประชาชนเพิกถอนการยินยอมเชื่อฟังหรือปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือแก่บุคคลหรือระบบเหล่านั้น หากการเพิกถอนนั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางบุคคลหรือระบบเหล่านั้นจะสูญเสียอำนาจ จนไม่อาจดำรงอยู่ได้อีกต่อไป

2) พลังทางใจ เป็นพลังที่เกิดจากคุณภาพภายในเชิงบวกของผู้ใช้สันติวิธี ซึ่งนอกจากจะไม่มุ่งร้ายแล้วยังมีความปรารถนาต่อคู่กรณี รวมทั้งยึดมั่นในสัจจะและความดีงามนี้คือพลังทางใจที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น และสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้

โดยสรุป พลังสองประเภทของสันติวิธีสามารถเปรียบเทียบให้เห็นคือ พลังทางการเมืองเกิดจากการเพิกถอนยินยอมเชื่อฟังหรือปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือ ส่วนพลังทางใจเกิดจากการให้ความรักความปรารถนาดีและการให้อภัย พลังทางการเมืองเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจ ส่วนพลังทางใจเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคม ไม่ว่าผู้ปกครองจะมีอำนาจหรืออำนาจมากมายเพียงใดก็ตาม หากเผชิญกับพลังทั้งสองประการของมหาชนผู้ใช้สันติวิธีอย่างคั่นหลามแล้วย่อมยากที่จะต้านทานได้

ชัชวพันธ์ สถาอานันท์ (2559, น.24) มองว่าใน โลกและในสังคมทั้งหลายย่อมมีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ เป็นเรื่องธรรมดาในชีวิตมนุษย์ เพราะมนุษย์เราแตกต่างกัน ความขัดแย้งระหว่างกันจึงเป็นเรื่องธรรมดา แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือทำอย่างไรให้ความขัดแย้งนั้นไม่กลายเป็นความรุนแรง เมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นแล้วเราจะเผชิญกับมันอย่างไร และหลังจากที่ความรุนแรงเกิดขึ้นและจบลงเราจะอยู่กับความทรงจำของความรุนแรงนั้นอย่างไร นี่คือลำดับขั้นของสถานการณ์ที่จะเกี่ยวข้องกับความกระบวนการณ์สันติวิธี

ขบวนการสันติวิธีจึงมีหลายแบบ บ้างก็ถือว่าเป็นสันติวิธีแบบเลือกเรื่อง (selective nonviolence) เช่นขบวนการคัดค้านอาวุธนิวเคลียร์ในสหรัฐอเมริกา คนในขบวนการจำนวนไม่น้อยอาจไม่ได้คัดค้านการบุกอิรักของรัฐบาลบุช บ้างก็เป็นสันติวิธีแบบหลักการครอบคลุมทุกเรื่อง (principled nonviolence) เช่น กลุ่มศาสนาบางกลุ่มที่ไม่ใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบทั้งในชีวิตประจำวันและไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเพราะเห็นว่าปัญหาความรุนแรง เช่น กลุ่ม อามิชในสหรัฐ โดยแนวทางการจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการสันติวิธีมีดังนี้

อหิงสา เป็นแนวทางการต่อสู้ด้วยสันติวิธีของมหาตมะ คานธี ที่ใช้ต่อสู้กับจักรวรรดินิยมอังกฤษ มีน้ำหนักสำคัญอยู่ที่พลังสัจจะและจิตวิญญาณของคน เป็นการต่อสู้ชนิดที่มี

เป้าหมายเพื่อ "ความเป็นธรรม" โดยไม่เบียดเบียนคู่ต่อสู้ ไม่ใช้ความรุนแรงทางกายภาพกับเขา ที่สำคัญไม่เกลียดชังเขา และหากมีอะไรเกิดขึ้นผู้ซื้อหิงสาจะต้องยอมทนรับทุกข์เสียเอง ในแง่นี้การกล่าวร้ายป้ายสีคนที่ไม่เห็นด้วยกับคนก็ถือว่าเป็นไม่ซื่อหิงสา

อารยะขัดขืน (civil disobedience) เป็นการใช้สันติวิธีที่มุ่งเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล โดยมุ่งกระตุ้นให้สังคมโดยรวมเห็นว่ามีความอยุติธรรมเกิดขึ้น เพราะมีลักษณะเด่นอยู่ที่เป็น การละเมิดกฎหมาย เป็นการกระทำสาธารณะโดยแจ้งให้ทางบ้านเมืองทราบก่อน และผู้กระทำยอมรับผลของการละเมิดกฎหมายนั้น

2.6 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2548, น.47) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึงปรัชญา แนวคิด และกระบวนการวิธีปฏิบัติต่อความขัดแย้ง พฤติกรรมไม่พึงประสงค์และอาชญากรรม โดยคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนที่ได้รับผลกระทบเป็นหลัก ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะสร้างความตระหนักต่อความขัดแย้งหรือความเสียหาย เยียวยาความเสียหายและความสัมพันธ์ของคู่กรณีและสร้างแผนความรับผิดชอบหรือข้อตกลงในการนำไปสู่ความสมานฉันท์ในสังคม

อัจฉริยา ธีรศรี โชติ (2552, น.43) สรุปไว้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีลักษณะทั้งที่เป็นปรัชญา แนวคิด และกระบวนการปฏิบัติต่อความขัดแย้ง พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และอาชญากรรม ที่เป็นไปเพื่อสังคมโดยส่วนรวมที่มุ่งเน้นความเอื้ออาทร และความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นระหว่างเหยื่อผู้กระทำผิด ตลอดจนชุมชนหรือสังคมส่วนรวม โดยเน้นการฟื้นฟูเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนมากกว่าการลงโทษผู้กระทำผิด รวมทั้งคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อชุมชนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้กระทำผิด

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2548, น.121 - 125) ได้แบ่งรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1) การไกล่เกลี่ย “เหยื่อ” – “ผู้กระทำผิด” เป็นการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ซึ่งมีความแตกต่างกันกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในปัจจุบัน เนื่องจากการไกล่เกลี่ยแบบเดิมเป็นการตกลงกันเพื่อหาทางประนีประนอมยอมความของกลุ่มความ โดยเจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในการดำเนินการหาทางในการบรรเทาความรุนแรงของการลงโทษ และไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย หรือความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม แต่การไกล่เกลี่ยในความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดมาพบกันในที่ที่ปลอดภัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบต่อ โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะเป็นผู้ช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยดี

2) การประชุมกลุ่มครอบครัว ผู้เข้าร่วมประชุมจะประกอบด้วยสมาชิกในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด ผู้ร่วมประชุมทุกคนต้องเข้าร่วมประชุมด้วยความเต็มใจ โดยเงื่อนไขของการประชุมคือผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบและต้องการแก้ไขการกระทำผิดของตน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดเข้าใจถึงความเลวร้ายของการกระทำของตนและเข้าใจความรู้สึกของผู้เสียหายและอาจมีโอกาสดูให้ผู้กระทำผิดเข้าใจถึงความเลวร้าย

3) การพิจารณาแบบล้อมวง หรือการพิพากษาโต้ะกลมเป็นการพัฒนามาจากการลงโทษตามจารีตประเพณีและการแสดงความปรองดองของชาวพื้นเมืองในอเมริกา และชาวอเมริกันอินเดียนในสหรัฐอเมริกา การพิพากษาโต้ะกลมเป็นกลยุทธ์บูรณาการองค์รวมที่ไม่เพียงแต่คำนึงถึงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเท่านั้น หากคำนึงถึงความต้องการของเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัว และชุมชนอีกด้วย ภายใต้โต้ะกลม เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด ครอบครัวและเพื่อนของทั้งสองฝ่าย บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานบริการสังคมและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนซึ่งมีส่วนได้เสีย ต้องพูดคุยออกมาอย่างจริงใจเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบในการวางแผนการพิพากษาที่เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

4) คณะกรรมการบูรณาการชุมชน เป็นกลุ่มคนเล็ก ๆ มีการเตรียมตัวในการทำหน้าที่โดยการเข้ารับการฝึกอบรมอย่างเข้ม มีการพบปะเผชิญหน้ากับผู้กระทำผิดที่ศาลมีคำให้เข้าสู่กระบวนการนี้ โดยคณะกรรมการจะมีมาตรการลงโทษเป็นที่ยอมรับร่วมกันกับผู้กระทำผิด มีการติดตามว่าผู้กระทำผิดทำตามเงื่อนไขที่ลงโทษไว้หรือไม่ และรายงานผลต่อศาล

3. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชน

3.1 ความหมายและที่มาของสิทธิชุมชน

“สิทธิ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า “อำนาจอันชอบธรรม” (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, ออนไลน์)

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555, น.11) ได้อธิบายว่า “สิทธิ” จึงไม่ใช่อำนาจหรือความมีอำนาจเพียงเท่านั้น แต่ “สิทธิ” ต้องเป็นอำนาจที่ถูกกำกับด้วย “ความชอบธรรม” อันหมายถึง อำนาจที่ถูกต้องตามหลักธรรม ตามหลักของคุณงามความดีความถูกต้อง ความยุติธรรม เช่น หลักศาสนา หลักกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ประเพณีและเกณฑ์คุณค่าที่คนในสังคมหนึ่ง ๆ ยึดถือร่วมกัน

“ชุมชน” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, ออนไลน์)

ยศ บริสุทธิ์ (2558, น.3) กล่าวว่า ชุมชน หรือ community หมายถึง การอยู่ร่วมกันในหน่วยพื้นที่เดียวกันของ ประชากรที่เป็นสมาชิก โดยมีความสัมพันธ์กันหรือมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน มีกรอบบรรทัดฐานหรือ ระเบียบกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันของประชากรที่เป็นสมาชิก

จากความหมายของ “สิทธิ” และ “ชุมชน” อาจกล่าวได้ว่า “สิทธิชุมชน” มีความหมายดังนี้

เสน่ห์ จามริก (2542, น.98) ได้ให้ความหมายว่า สิทธิชุมชน คือ การให้ชุมชนชาวบ้านมีสิทธิในการเลือกอนาคตของตัวเอง เป็นตัวของตัวเอง เป็นอิสระโดยตัวเอง โดยในปัจจุบันชาวบ้านจะต้องเรียนรู้ชุมชนที่เขาอยู่ ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ต้องเชื่อมสิ่งที่มีอยู่กับความต้องการความคาดหวังจากโลกภายนอก รู้เท่าทันที่จะปกป้องสิทธิของตนในขณะเดียวกันก็ใช้สิทธิที่จะพิสูจน์ให้โลกเห็นว่าตนสามารถทำประโยชน์ให้กับโลกได้อย่างน้อยที่สุดก็คือปกป้องรักษาทรัพยากรของโลกไว้ นอกจากนั้นชาวบ้านต้องสนใจเรียนรู้เพิ่มเติมที่จะทำวิจัยและยินดีที่จะร่วมมือทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อที่จะใช้ทรัพยากรเหล่านั้นอย่างเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2542, น.103) ได้กล่าวไว้ว่า สิทธิชุมชน หมายถึง สิทธิร่วมกันเหนือทรัพย์สินของชุมชน สมาชิกของชุมชนซึ่งทำหน้าที่ในการดูแลป่าเท่านั้นจึงจะมีสิทธิใช้และได้ประโยชน์จากป่า สิทธิชุมชนให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน แม้สมาชิกทุกคนจะมีสิทธิตามธรรมชาติก็ตามและชุมชนก็มีความชอบธรรมที่จะออกกฎ ควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเป็นธรรม

วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์ (2536, น.112) ได้อธิบายว่า สิทธิชุมชนไม่ใช่สิทธิในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในพื้นที่นั้น พื้นที่เหล่านั้นยังคงเป็นของรัฐแต่อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาเป็นของชุมชน แล้วชุมชนสามารถที่จะออกกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ มาเพื่อพิทักษ์สิทธิและพื้นที่เหล่านั้นให้คงอยู่ได้

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555, น.17) ได้สรุปไว้ว่า “สิทธิชุมชน หรือ Community Rights” หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีขอบเขตเป็นชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือหลายชุมชนหรือหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มคนในชนบทเท่านั้น แต่จะรวมถึงกลุ่มคนในเมืองด้วยกลุ่มคนเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ทางสังคม มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีการจัดสรร การใช้ทรัพยากร และมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งกลุ่มคน

นั้นมีอำนาจอันชอบธรรมถูกต้อง ตามกฎเกณฑ์ประเพณีหรือข้อตกลงที่บุคคลในสังคมยึดถือร่วมกัน

กิตติศักดิ์ ชลศิริ (2556, น.18) สรุปว่า สิทธิชุมชนเป็นขบวนการทางสังคมที่มีการเรียกร้องสิทธิให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่เป็นของส่วนรวม และไม่ใช้ระบบกรรมสิทธิ์ตามที่เราเข้าใจตามตะวันตก แต่เป็นสิทธิในการใช้ประโยชน์ซึ่งดำรงอยู่ควบคู่กับหน้าที่ในการดูแลรักษา และเป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานของการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนมาแต่เดิม การรับรองสิทธิชุมชนจึงเป็นการส่งเสริมและพัฒนารากเหง้าของระบอบประชาธิปไตยในระดับรากฐาน เป็นการเปิดโอกาสและการกระจายอำนาจการตัดสินใจให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถกำหนดวิถีชีวิต และทางเลือกของตนเอง และยังเป็นมาตรการสำคัญที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ดังนั้น สิทธิชุมชนจึงเป็นสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นของชุมชนส่วนรวม ทั้งนี้ชุมชนยังมีสิทธิในการอนุรักษ์ และสืบทอดประเพณีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาที่เป็นของชุมชนท้องถิ่นเอง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สิทธิชุมชน หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมของชุมชน กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรและมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอำนาจนั้นจะต้องถูกต้องตามกฎหมาย กฎเกณฑ์หรือข้อตกลงที่ชุมชนยึดถือร่วมกัน

3.2 หลักการสำคัญของสิทธิชุมชน

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555, น.20-24) ได้สรุปหลักการสำคัญของสิทธิชุมชนได้ ดังนี้

1) สิทธิชุมชน คือ ข้อตกลง กฎเกณฑ์ทางสังคม ที่พัฒนาให้กลุ่มคนร่วมกันจัดการทรัพยากร การจัดการทางเศรษฐกิจ สังคมและอื่น ๆ โดยกลุ่มคนดังกล่าว มีความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน มีวัฒนธรรมร่วมกันจำเป็นที่ต้องจัดการร่วมกัน โดยชุมชนได้สร้างข้อตกลงหรือกติกาในการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม ข้อตกลงอาจเป็นลายลักษณ์อักษรหรือกฎจารีตประเพณีซึ่งข้อตกลงเป็นเรื่องของการเรียนรู้การต่อสู้ ต่อรองทั้งภายในระหว่างชุมชนหรือภายนอกชุมชน ข้อตกลงร่วมจึงมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม สิทธิชุมชนจึงมีขอบเขตที่กว้าง ยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้

2) สิทธิชุมชนเป็นรูปแบบสิทธิเชิงซ้อน หมายถึง ภายใต้อาณัติข้อตกลงจัดการร่วมกันของชุมชนจะมีสิทธิหลายประเภทแต่สัมพันธ์กัน เช่น สิทธิการครอบครอง สิทธิการใช้ สิทธิการจัดการ ซึ่งสิทธิแต่ละประเภท มีการปรับสร้างใหม่อยู่เสมอและการซ้อนของสิทธิมีหลายระดับทั้ง

รูปแบบสิทธิและเจ้าของสิทธิ เช่น บางเงื่อนไขสิทธิความเป็นเจ้าของทรัพยากรบางประเภทอาจเป็นของรัฐ หรือของบุคคลในชุมชนแต่ชุมชนมีสิทธิในการใช้และสิทธิจัดการ

3) สิทธิชุมชนมีลักษณะเน้นการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ภายนอกเข้าร่วมสนับสนุนตั้งแต่ระดับท้องถิ่น สาธารณะ และรัฐ สิทธิชุมชนไม่ใช่สิทธิความเป็นเจ้าของแบบเบ็ดเสร็จ เช่น สิทธิรัฐที่เป็นเจ้าของใช้สิทธิตนเองกีดกันภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างสิ้นเชิง เห็นได้จากกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ เศรษฐกิจชุมชน หรือการฟื้นฟูอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ล้วนเป็นกิจกรรมที่ต้องการการสนับสนุนจากชุมชนท้องถิ่น ประชาสังคม และรัฐ ซึ่งชุมชนก็ได้สร้างเงื่อนไขขิดกัที่มีการควบคุมจากภายนอก เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิชุมชนกล่าวได้ว่า สิทธิชุมชนให้ความสำคัญกับผู้ที่อยู่กินดูแลทรัพยากรเพื่อความอยู่รอด ของชุมชนเป็นอันดับแรก คนภายนอกจะมาอ้างสิทธิเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเมือง มาอยู่เหนือการมีชีวิตรอดของชุมชนไม่ได้ ทำให้การมีส่วนร่วมลดหลั่นกันไปตามความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตและสังคม อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปสิทธิชุมชนมักมีลักษณะการมีส่วนร่วมจากภายนอกมากกว่าการกีดกัน โดยหลักการสำคัญ ของ “การมีส่วนร่วม” ก็คือ เป้าหมายของสิทธิชุมชนมิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะส่วน ของชุมชนเท่านั้น แต่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมด้วย

4) อุดมการณ์ของสิทธิชุมชนวางอยู่บนหลักพื้นฐานว่าด้วยความยั่งยืน และความ เป็นธรรม เห็นได้จากการจัดการป่า การจัดการน้ำต้องการให้สมาชิกมีส่วนร่วมเข้าถึงทรัพยากร และได้รับการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การที่ชุมชนจะอยู่รอดได้ก็ต้องอยู่บนฐานทรัพยากร ที่ยั่งยืน การบริโภคให้หมดไป เป็นการทำลายทุนชีวิตของชุมชนโดยตรง ซึ่งอุดมการณ์สิทธิชุมชน จะมุ่งประสิทธิภาพสูงสุดจากการใช้ทรัพยากร

5) สิทธิชุมชนบนเนื้อหาที่หลากหลาย ชุมชนจำนวนมากได้อาศัยทุนทางสังคม ของตนสร้างระบบ ในการจัดการตนเอง เพื่อปรับสัมพันธภาพทางอำนาจในหลายรูปแบบ เช่น สิทธิการจัดการทรัพยากร สิทธิในที่อยู่อาศัย สิทธิสตรี เศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

6) สิทธิชุมชนเป็นขบวนการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยจากรากหญ้า สิทธิชุมชน เป็นการต่อสู้โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อไปสู่ความเป็นพหุลักษณะประชาธิปไตย หรือสังคมที่เคารพ ความหลากหลาย หรือมีนโยบายให้แต่ละท้องถิ่นตลอดจนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมให้ได้มีเสรีภาพของ ตนเองในการกำหนดคคกิดกาของวิถีชีวิต เศรษฐกิจ ทรัพยากรตามภูมินิเวศวัฒนธรรมของตน ทั้งนี้ อยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบร่วมกันของสังคมด้วย รัฐต้องมีนโยบายสนับสนุนชุมชนให้มี เสรีภาพในการกำหนดคคกิดกา ระบบสิทธิการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ วิถีชีวิตวัฒนธรรมของ ตนเอง และมีกลไกสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

3.3 ลักษณะของสิทธิชุมชน

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555, น.25) ได้สรุปลักษณะของสิทธิชุมชนไว้ดังนี้

- 1) อุดมการณ์ของสิทธิชุมชนเป็นอุดมการณ์เพื่อความอยู่รอดของชุมชน
- 2) กระบวนการในการเกิดขึ้นของสิทธิชุมชนในแต่ละประเภท (ตามที่เกิดความขัดแย้งขึ้น) ไม่ได้เกิดจากความสัมพันธ์ในเชิงพันธะสัญญา หากแต่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการภายในของชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่ทดลองเรียนรู้สั่งสมขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมในระดับชุมชน และในหลาย ๆ กรณีที่มีการเลียนประสบการณ์ และทำให้เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ในทางความคิด
- 3) ตั้งอยู่บนสำนึกและความรับรู้ร่วมกันของชุมชนเป็นหลัก ดังนั้น จึงมักจะไม่สามารถปรากฏในรูปของบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร
- 4) กลไกในการบังคับเป็นไปโดยอาศัยวิธีการของแต่ละชุมชน ผ่านทางระบบความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน
- 5) สิทธิชุมชนเป็นความพยายามของชุมชนที่จะจัดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชุมชนให้สอดคล้องกับการกระทำที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และมีทางเลือก
- 6) สิทธิชุมชนเป็นสิทธิที่มีเงื่อนไขไม่ใช่สิทธิเด็ดขาด ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งหมดที่มีอยู่ในชุมชน
- 7) สิทธิชุมชนมักจะมีกลไกภายในชุมชนที่เกื้อหนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและให้โอกาสกับสมาชิกของชุมชน

ยศ สันตสมบัติ และคณะ (อ้างในสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2558, น.8) กล่าวว่าสิทธิชุมชนเป็นสิทธิโดยธรรมชาติหรือสิทธิขั้นพื้นฐานของชุมชน รวมทั้งเป็นอำนาจอันชอบธรรมที่ชุมชนพึงมี และยังหมายรวมถึงการให้ชุมชนชาวบ้านมีสิทธิในการเลือกอนาคตตัวเองเป็นของตัวเอง และเป็นอิสระ โดยตัวเอง ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

- 1) สิทธิชุมชนจะมีความเฉพาะเจาะจงแต่ละชุมชนท้องถิ่น ซึ่งกำหนดรูปแบบสิทธิอย่างไรมันก็เป็นไปตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของตนเอง ทั้งนี้ไม่สามารถกำหนดสิทธิชุมชนให้เป็นมาตรฐานเดียวกันหรือเป็นรูปแบบตายตัวได้
- 2) สิทธิชุมชนไม่ใช่สิทธิครอบครองเป็นเจ้าของอย่างเบ็ดเสร็จเหมือนสิทธิปัจเจก และสิทธิของรัฐที่เจ้าของสามารถใช้สิทธิของตนเองกีดกันการเกี่ยวข้องกับภายนอกได้อย่างสิ้นเชิง แต่สิทธิชุมชนให้ความสำคัญกับผู้ที่อยู่กินดูแลทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดของชุมชนเป็นอันดับแรก

คนภายนอกจะมาอ้างสิทธิเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเมืองมาอยู่เหนือการมีชีวิตรอดของชุมชนไม่ได้ ระดับของการมีส่วนร่วมจึงลดหลั่นกันไปตามความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตและสังคม

3) สิทธิชุมชนเป็นสิทธิร่วมเหนือทรัพย์สินของชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เช่น สมาชิกของชุมชนซึ่งทำหน้าที่ดูแลรักษาป่าเท่านั้น จึงจะมีสิทธิใช้และได้ประโยชน์จากป่ารวมถึงการที่ชุมชนก็สามารถใช้อำนาจออกกฎเกณฑ์โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมในสังคมเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น ชุมชนหลายแห่งมีกฎเกณฑ์อนุญาตให้แต่ละเฉพาะครัวเรือนที่แต่งงานใหม่และยากจนเท่านั้น จึงจะมีสิทธิตัดไม้เพื่อใช้ส่วนตัว ในขณะที่ครัวเรือนที่มีฐานะดีจะไม่ได้สิทธิอันนั้น

3.4 สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

สิทธิชุมชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ได้รับการบัญญัติรับรองขึ้นเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำมากที่สุด ทั้งการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และการจัดประชาพิจารณ์ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2558, น. 7) โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมด้วยรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครองส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นก่อนการอนุญาตหรือการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 61 บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตประชาชน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540, 2540, น.10-16)

อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ยังคงมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็น การวินิจฉัยตีความ สิทธิตามรัฐธรรมนูญไม่สามารถบังคับใช้ได้ทั้งที่มีการระบุไว้ว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เป็นต้น จนทำให้เกิดการถกเถียงเป็นอย่างมาก จนในที่สุดมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้มีการยอมรับสิทธิชุมชนมากขึ้น โดยได้ตัดเงื่อนไขที่กำหนดให้ต้องมีกฎหมายมารองรับออกไป จึงเป็นการยอมรับสิทธิชุมชนเหนือทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นมากกว่าสิทธิของรัฐและสิทธิของเอกชนที่มีมาแต่เดิม รวมทั้งทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิชุมชนได้โดยไม่ต้องรอให้มีการออกกฎหมายต่าง ๆ เสียก่อน นอกจากนี้ ยังมีการคุ้มครองสิทธิชุมชนโดยบัญญัติให้โครงการที่อาจก่อผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง จะต้องมีการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพรวมทั้งจัดรับฟังความคิดเห็นของชุมชนและประชาชนก่อนที่จะมีการดำเนินการ โครงการและรับรองสิทธิของชุมชนในการฟ้องร้องหน่วยงานรัฐให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2558, น. 8) โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิชุมชน ดังนี้

มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชน ในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของคนย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพจะกระทำมิได้เว้นแต่จะ ได้ศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มี กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์กรอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่ จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพให้ความเห็นประกอบ ก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วน ท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ย่อมได้รับความ ค้ำจุนคุ้มครอง

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของ รัฐในการปฏิบัติ ราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน

มาตรา 57 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนิน โครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้ เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืน อสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินและการออกกฎที่อาจมี ผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของ ประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550, 2550, น.16-19)

สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการบัญญัติ สาระสำคัญในสิทธิชุมชนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และ จารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(3) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็น ประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่าง

สงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้น โดยให้ ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(4) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะ ในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพที่จะทำการนั้น ได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้น ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้น ได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560, 2560, น.7-12)

จากบัญญัติตามมาตรา 25 ดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าสิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญให้การคุ้มครอง นอกจากนั้นแล้วยังมีข้อสังเกตว่ามาตรา 25 ยังได้ให้การคุ้มครองไปถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่มีได้บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญอีกด้วย หากสิทธิและเสรีภาพนั้นมีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น และการใช้สิทธิหรือเสรีภาพดังกล่าวไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น (คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, 2561, น.144)

มาตรา 41 การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้นเป็นการทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน โดยตรงย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะ

ติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 57 รัฐต้อง

(1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

(2) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 58 การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา ดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐ ก่อนการดำเนินการ หรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง

ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยา ความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560, 2560, น.11-15)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของชุมชนไว้ในหลายมาตรา แต่กลับมิได้ให้นิยามของคำว่า “สิทธิชุมชน” ไว้ซึ่งอาจเป็นเพราะการให้นิยามของสิทธิชุมชนให้มี ความชัดเจนเฉพาะเจาะจงลงไปเป็นเรื่องที่ยาก และอาจส่งผลในเชิงลบหากกำหนดนิยามให้ชัดเจนทั้ง ๆ ที่เรื่องดังกล่าวยังขาดความชัดเจนอยู่มาก ดังนั้น การค้นหาความหมายของคำว่า “สิทธิชุมชน” เพื่อนำมาใช้ บังคับให้ตรงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญจึงต้องตีความโดยรอบคอบ โดยคำนึงถึงวิธีการตีความกฎหมายใน หลากหลายวิธีการเพื่อให้สอดคล้องและตรงตามความหมายที่แท้จริงมากที่สุด ได้แก่ วิธีการตีความตามลายลักษณ์อักษร (Text) วิธีการ

ตีความตามบริบท (Context) วิธีการตีความตามเจตนารมณ์ เป็นต้น (คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, 2561, น.146)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งได้มีนักวิชาการทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นแนวทาง ดังนี้

นิธิตา สิริพงษ์ทักษิณ (2557) ศึกษาความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานรัฐในการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งสระ จังหวัดพัทลุง มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ 1) ศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งในการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งสระ ในพื้นที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง 2) ศึกษากระบวนการในการคลี่คลายความขัดแย้ง โดยใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งสระ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุงเป็นกรณีศึกษา โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่าสาเหตุหลักของความขัดแย้งมี 5 ประการ ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างโดยรัฐผูกขาดอำนาจการตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 2) ด้านข้อมูลข่าวสารเป็นเรื่องของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน 3) ด้านความสัมพันธ์หน่วยงานของรัฐบาลการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน 4) ด้านผลประโยชน์หน่วยงานรัฐใช้ประโยชน์จากการนำทรัพยากรที่ดินไปจัดตั้งมหาวิทยาลัยทำให้ชุมชนสูญเสียพื้นที่ทำการเกษตร และ 5) ด้านค่านิยมหน่วยงานรัฐมุ่งเน้นการจัดสรรทรัพยากรที่ดินในการตอบสนองนโยบายส่วนชาวบ้านมุ่งเน้นการจัดสรรที่ดินเพื่อตอบสนองความต้องการของวิถีคนในชุมชน โดยมีกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งที่ถูกนำมาใช้ที่หลากหลายผสมผสานกันไป ได้แก่ การเจรจาต่อรอง การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยบุคคลที่มีความเป็นกลาง การชุมนุมเรียกร้องของผู้เดือดร้อนหรือชาวบ้าน การยื่นข้อเรียกร้องต่อหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และการติดตามแก้ไขปัญหของหน่วยงานภาครัฐและการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ดังนั้นแนวทางที่เหมาะสมในการคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นคือการรับฟังความคิดเห็นจากเวทีประชาคมชาวบ้าน การหาบุคคลที่เป็นกลางในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง การดำเนินโครงการของรัฐในชุมชนท้องถิ่นควรเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อป้องกันความขัดแย้งมากกว่าการสร้างความขัดแย้ง และการสร้างพลังชุมชนที่เข้มแข็งในการต่อรองกับรัฐบาล

สุชี สีกกล้า (2555) ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของชุมชนจากการเวนคืนที่ดินของรัฐระหว่างการทำเรื่องกับชุมชนบ้านแหลมฉับัง ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาพลวัตสถานการณ์ของความขัดแย้ง กรณีการเวนคืนที่ดินในเขตชุมชน

บ้านแหลมฉับ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี 2) ศึกษากลไกและกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งขัดแย้ง กรณีการเวนคืนที่ดินในเขตชุมชนบ้านแหลมฉับ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพจากการสำรวจเอกสารและสัมภาษณ์เจาะลึก ผลการศึกษาพบว่าสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างการทำเรื่องกับชุมชนหมู่บ้านแหลมฉับเกิดจาก 3 สาเหตุ ได้แก่ 1) ด้านบุคคลคือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอำนาจมีบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการปัญหาต่าง ๆ 2) ด้านบุคคลของการทำเรื่องไม่สนใจความต้องการของชาวบ้าน และ 3) ด้านกระบวนการมีการทำงานที่ไม่นำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยกระบวนการจัดการความขัดแย้งของการทำเรื่องใช้รูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การใช้สื่อ และการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อเท็จจริงเป็นการให้ข้อมูลเฉพาะส่วนที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา หรือการว่าจ้างสื่อมวลชนในการประชาสัมพันธ์ และการให้กลไกของรัฐด้านการปราบปราม คือ การใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและกำลังตำรวจ ส่วนกระบวนการจัดการความขัดแย้งโดยชุมชน ใช้รูปแบบการจัดองค์กรชุมชนและการชุมนุมประท้วงซึ่งสามารถต่อต้านนโยบายการเวนคืนที่ดินของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศศิพงศ์ โออินทร์ (2555) ศึกษาการบริหารจัดการที่ดินอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ภูมิศึกษา ตำบลศิลาแลง อำเภอบัว จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์คือ 1) วิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งเรื่องที่ดินของชุมชนในเขตอุทยานในพื้นที่ศึกษา 2) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน 3) วิเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่าสาเหตุของการเกิดประเด็นความขัดแย้งเรื่องที่ดินของชุมชน คือ 1) คนอพยพเข้ามาอยู่กันมากจนเกิดปัญหาการแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตรทำให้เกิดประสบปัญหาภัยแล้งขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคทำให้มีการรวมตัวกันก่อตั้งองค์กรของชุมชนเป็นคณะกรรมการดูแลรักษาป่าไม้และต้นน้ำลำธารตำบลศิลาแลง 2) มีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติซึ่งมีการทับซ้อนกับพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้านในพื้นที่ ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติและถูกดำเนินคดี ทำให้เกิดความขัดแย้งจนคณะกรรมการฯ ต้องร่วมกันหาทางออกโดยเรียกร้องสิทธิในการเข้าไปดูแลป่าชุมชน มีการเจรจา ประชุมร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติกับชุมชน แต่ก็ยังไม่ได้รับความชัดเจนของแนวเขตอุทยานแห่งชาติและทางออกที่เหมาะสม 3) ตำบลถูกยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลศิลาแลง เป็นช่วงที่ชาวบ้านตื่นตัวเรื่องสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นทำให้มีคณะกรรมการรักษาป่าไม้และต้นน้ำลำธารตำบลศิลาแลง แต่ปัญหาความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ทับซ้อนกับอุทยานแห่งชาติยังคงไม่ได้รับการแก้ไข จนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาทำความเข้าใจปัญหาและช่วยกันหาทางออกที่เหมาะสม โดยกระบวนการบริหารจัดการที่ดินอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งคือ 1) การแก้ปัญหาเรื่องที่ทำกิน

และการแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตรมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลรักษาป่าไม้และต้นน้ำลำธาร โดยร่วมกันสร้างกฎระเบียบจนกลายเป็นประเพณีในการปฏิบัติสืบต่อกันมา 2) การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนเนื่องจากมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติซึ่งมีการทับซ้อนกับพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้านในพื้นที่ คณะกรรมการดูแลรักษาป่าไม้และต้นน้ำลำธารตำบลศิลาแดงได้เรียกร้องสิทธิในการเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ทำกิน มีการประชุมร่วมกันแต่ยังหาข้อตกลงที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่ายไม่ได้ 3) การแก้ไขปัญหาเริ่มคลี่คลายเนื่องจากการยกฐานะตำบลขึ้นเป็นเทศบาลซึ่งมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ทางคณะกรรมการดูแลรักษาป่าไม้และต้นน้ำลำธารตำบลศิลาแดงเป็นตัวกลางในการประสานระหว่างเทศบาล อุทยานแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้าประชุมร่วมกันในการแก้ไขปัญหา จนได้ข้อตกลงร่วมกัน และการศึกษาในครั้งนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ 1) มาตรการในการควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน ควรมีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการยอมรับและเป็นไปตามความเหมาะสม 2) การดำเนินนโยบายใด ๆ ของภาครัฐควรให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม 3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับท้องถิ่นเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐจะต้องให้การสนับสนุน 4) นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐจากส่วนกลางลงส่วนท้องถิ่น ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำหน้าที่อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ยุพิน บัวคอม (2555) ศึกษาการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยสาละวิน มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยของสาละวิน 2) เพื่อศึกษาแนวทางวิธีการและกลไกที่ชุมชนใช้ในการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากร ของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยของสาละวิน 3) เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อน และจุดแข็งของแนวทางและวิธีการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรในชุมชนกลุ่มน้ำย่อยของสาละวิน 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยของสาละวิน โดยการศึกษาเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่าสถานการณ์ความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยของสาละวิน พบว่า เกิดความขัดแย้งด้านทรัพยากรน้ำกรณีความขัดแย้งระหว่างชุมชนด้านทรัพยากรน้ำสำหรับการเกษตรกรรม ความขัดแย้งด้านทรัพยากรดินกรณีความขัดแย้งระหว่างชุมชนชาติพันธุ์กับรัฐกรณีการประกาศพื้นที่ซ้อนทับที่ทำกินของชุมชน ความขัดแย้งด้านทรัพยากรป่าไม้กรณีความขัดแย้งระหว่างชุมชนในการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนและความขัดแย้งระหว่างชุมชนชาติพันธุ์กับรัฐที่จับกุมชาวบ้านที่ไปตัดไม้สร้างบ้าน สำหรับแนวทางและวิธีการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยสาละวิน ประกอบด้วย 6 แนวทาง คือ 1) แนวทางและวิธีการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรโดยใช้เครือข่าย ซึ่งเป็นแนวร่วมของชุมชนหลายๆ ชุมชนเป็นเครือข่ายกลุ่มน้ำเดียวกัน กลไกที่ชุมชนใช้ใน

การจัดการความขัดแย้ง ประกอบด้วยกลไกการมีส่วนร่วมในการสร้างกฎกติกาการใช้ร่วมกันทำให้เกิดความเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรม โปร่งใสและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน 2) แนวทางและวิธีการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากร โดยใช้ภูมิปัญญาและความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องผี ที่ช่วยยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและระหว่างชุมชน รู้จักการเคารพกติกาการอยู่ร่วมกัน 3) แนวทางและวิธีการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรโดยใช้การประนีประนอมระหว่างคู่กรณี 4) แนวทางและวิธีการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรโดยใช้การจัดการร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน ในรูปของโครงการต้นแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แนวคิดการแก้ไขปัญหาร่วมกันแบบพหุภาคี นำไปสู่การวางแผนจัดการทรัพยากรร่วมกัน 5) แนวทางการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรโดยใช้กฎระเบียบของชุมชน ใช้ระบบคุณธรรม ความเมตตาและหลักการประนีประนอม 6) แนวทางและวิธีการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรโดยใช้การต่อรองกับรัฐ ผู้นำที่เป็นทางการทำหน้าที่ต่อรองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและปรับกฎเกณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับของเจ้าหน้าที่มากขึ้น สำหรับการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยของสาละวิน จากการศึกษา มี 5 แนวทาง คือ 1) การยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะการสร้างกฎเกณฑ์ร่วมหรือกติการ่วม การที่ประชาชนในกลุ่มน้ำทุกกลุ่มจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยการใช้กฎกติกาเป็นเครื่องมือในการสร้างวัฒนธรรมการจัดการทรัพยากรที่เน้นการแบ่งปัน และการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม 2) การสร้างความเป็นธรรมแก่คู่กรณี คำว่า ความเป็นธรรมในบริบทนี้หมายถึง ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ กติกา กฎหมาย และกฎระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นจะต้องมีความยุติธรรม เท่าเทียม โปร่งใส เปิดเผย และตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน 3) การมีเครือข่ายการจัดการความขัดแย้งที่เข้มแข็ง โดยมีเครือข่ายระหว่างชุมชนทั้งในระดับกลุ่มน้ำ มีระบบการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรที่เชื่อมโยงกันทั้งระบบ 4) การใช้มิติทางสังคมและมิติทางวัฒนธรรมในการจัดการความขัดแย้ง โดยการใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ระบบคุณค่า สำนึกในคุณค่าของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นวิธีการที่ชุมชนคุ้นเคย เข้าถึงได้ง่าย ไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่าย 5) การสร้างความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์เน้นความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ ของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเห็นอกเห็นใจและเอื้ออาทรต่อกัน โดยผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยสาละวิน ควรเป็นรูปแบบการจัดการความขัดแย้งแบบสันติวิธีอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และยึดหลักการประนีประนอมโดยปราศจากความรุนแรงเป็นหลัก

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยวิเคราะห์สาเหตุและกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้ง รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารและการลงภาคสนามเป็นสำคัญ ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้คือ ประชาชนชุมชนไทดำและบุคลากรในหน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาครั้งนี้เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ประชาชนชุมชนไทดำจำนวน 7 คน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านตำบลทรัพย์ทวีจำนวน 2 คน นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวีจำนวน 1 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวีจำนวน 1 คน นายอำเภอบ้านนาเดิมจำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยใช้เอกสารที่เกี่ยวข้องและใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสร้างแบบสัมภาษณ์ให้มีลักษณะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดที่สาธารณะ ประโยชน์ แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชน เพื่อทำการวิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้งและเพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการความขัดแย้ง และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

2.2 การศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยจะลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) โดยแบบสัมภาษณ์จะแบ่งข้อมูลออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ประเด็นที่ 2 สาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชน ในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ

ประเด็นที่ 3 บทบาทหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมและกระบวนการในการคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ

ประเด็นที่ 4 วิธีการหรือแนวทางในการคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์ โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ

2) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้มีลักษณะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3) นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแบบสัมภาษณ์

4) แก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

5) นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้งก่อนลงภาคสนาม

6) ลงภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

7) ตรวจสอบข้อมูลความครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์

8) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ เพื่อสรุปประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี” การศึกษาวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยโดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากชุมชนไทดำ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน รวมทั้งรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

1. สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 12 คน และจากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยสรุปสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ได้ดังนี้

1.1 ความเป็นมาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

คนไทดำอพยพมาจากแคว้นสิบสองจุไทย อันมีเมืองแกลงเป็นจุดศูนย์กลาง และเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยได้อาศัยตั้งถิ่นฐานที่เมืองเพชรบุรีเป็นแห่งแรก และเคลื่อนย้ายไปสู่พื้นที่อื่นๆ สำหรับภาคใต้ชุมชนไทดำได้ย้ายเข้ามาจับจองและซื้อที่ดินบริเวณริมแม่น้ำตาปี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยชาวชุมชนไทดำได้เริ่มเข้ามา

อาศัยทำกินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 มีหลักฐานเป็นบัตรประชาชนและทะเบียนบ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2509 – 2529 ชาวบ้านได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ ภบท.5 กับทางอำเภอ และในปีพ.ศ.2538 ทางราชการแจ้งให้หยุดชำระเงินค่าภาษีบำรุงท้องที่ และแจ้งให้ชาวบ้านทราบว่าได้มีการประกาศเรื่องที่ดินสาธารณประโยชน์ “ทุ่งปากขอ” ในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 นั่นคือมีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 30977 หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอ บ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2529 แต่ชาวไทดำก็ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ตามปกติ ตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นางบังอร เบียดกะสินธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทดำที่ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคกลาง มาอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำตาปีตั้งแต่เด็ก ให้สัมภาษณ์ว่า “ยายอาศัยอยู่ที่นี้มาตั้งแต่เกิด แต่ชุมชนไทดำรุ่นแรก ๆ ย้ายถิ่นฐานกันมาจากภาคกลาง โดยคนภาคกลางส่วนใหญ่จะชอบทำนา เมื่อมาเห็นที่ตรงนี้เป็นที่ลุ่มมีแม่น้ำก็เลยสนใจ คนในพื้นที่ที่อยู่มาก่อนก็ขายให้ ซึ่งพวกเราที่ชอบพื้นที่ตรงนี้เพราะได้ทำนา ตอนแรกมาอยู่ไม่กี่หลังคาเรือนแต่หลัง ๆ ก็ได้ชักชวนกันมาเพิ่มมากขึ้นเพราะเห็นว่าพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ ยายก็อยู่มาตั้งแต่เกิดจนอายุ 60 กว่าแล้ว ตอนมาอยู่เริ่มแรกประกอบอาชีพทำนา ปลูกผักลิ้มลูก แต่พออยู่ไปน้ำก็ท่วมแต่เราก็ไม่กลัว พอน้ำแห้งเราก็ทำใหม่ ฤดูน้ำท่วมเราก็หาปลาทำการประมง” (นางบังอร เบียดกะสินธุ์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายไร ทองศรีสุพรรณ ชาวบ้านชุมชนไทดำที่ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคกลาง มาอาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำตาปีตั้งแต่เด็ก ให้สัมภาษณ์ว่า “ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากที่ นสล. ตอนแรกผมก็ไม่รู้ว่า นสล.คืออะไร แต่มารู้ความหมายทีหลังว่าเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ผมย้ายมาอยู่ตั้งแต่ปีพ.ศ.2502 มีบ้านเลขที่เรียบร้อย” (นายไร ทองศรีสุพรรณ, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564) ชุมชนไทดำที่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำตาปีใช้พื้นที่ในการทำนาปลูกข้าวและหาปลาในแม่น้ำตาปี ตามความเคนชินเดิม แต่ต่อมาได้เกิดปัญหาน้ำท่วมหลายครั้งแต่ละครั้งก่อให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก ชาวไทดำจึงเปลี่ยนจากการปลูกข้าวมาปลูกผัก และในช่วงปี พ.ศ.2548 ได้หันมาปลูกปาล์มน้ำมันตามกระแสที่รัฐบาลส่งเสริม

หลังจากปีพ.ศ.2542 ชุมชนไทดำมีไฟฟ้าใช้ทำให้เริ่มติดตามข่าวสารและมีความสนใจต่อการรับรองสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 และเริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์และการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ต่อมาในปีพ.ศ.2556 กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ชุมชนไทดำ ได้มีหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรมให้ตรวจสอบความถูกต้องของแนวเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งปากขอ ซึ่งมีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 30977 หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2529 ทับเขตที่ดินของชุมชนไทดำ และขอดำเนินงาน โฉนดชุมชน แต่กระบวนการในการตรวจสอบความถูกต้องยังไม่มีข้อสรุป ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายมนตรี ทองรอด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี

เจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่แก้ไขปัญหาความขัดแย้งและปกป้องดูแลที่สาธารณประโยชน์ในพื้นที่ ให้สัมภาษณ์ว่า “จริง ๆ แล้วประเด็นปัญหาระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานของรัฐก็คือในเรื่องของที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ประเด็นสำคัญคือชุมชนไทดำได้อ้างว่าทางหน่วยงานของรัฐได้ขี้นทะเบียนและออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินซึ่งเป็นที่สาธารณประโยชน์ในพื้นที่ตำบลทรัพย์ทวี บริเวณทุ่งปากขอ เลขที่ 30997 เนื้อที่ประมาณ 4,143 ไร่ ทับที่ดินทำกินของชุมชนไทดำ โดยอ้างว่าเขาได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานและอาศัยทำกินอยู่ในที่ดินแปลงนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2497 มีเนื้อที่ทำกินประมาณ 1,300 กว่าไร่ และได้มีภูมิลำเนาตามทะเบียนราษฎรประมาณ 55 ครัวเรือน ซึ่งในอดีตตำบลทรัพย์ทวียังเป็นตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่อมาได้แยกออกจากตำบลท่าเรือมาเป็นตำบลทรัพย์ทวี เมื่อทางหน่วยงานรัฐได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นที่สาธารณะประโยชน์ในปี พ.ศ.2529 ก็เลยเกิดประเด็นความขัดแย้งขึ้น ชุมชนไทดำได้ยื่นหนังสือต่อหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานรัฐมนตรี ศูนย์ดำรงธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ตรวจสอบแนวเขตพื้นที่สาธารณะแปลงนี้ใหม่เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น” (นายมนตรี ทองรอด, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

ในปีพ.ศ.2554 เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยเฉพาะบริเวณริมแม่น้ำตาปีได้รับความเสียหายจำนวนมาก นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ลงพื้นที่และเสนอให้มีการก่อสร้างแก้มลิงเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วม จนกระทั่งปี พ.ศ.2561 องค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวีร่วมกับอำเภอบ้านนาเดิมและจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ของบประมาณจากกลุ่มจังหวัดมาดำเนินการ โครงการแก้มลิงทุ่งปากขอเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วมในช่วงฤดูฝน และแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง รวมทั้งมีโครงการพัฒนาในพื้นที่ดังกล่าวอีกหลายโครงการเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่แปลงดังกล่าวร่วมกัน เช่น การเลี้ยงสัตว์ การประมง การท่องเที่ยว โดยโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอดำเนินการในพื้นที่สาธารณประโยชน์ที่ชุมชนไทดำได้อาศัยอยู่ ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น เนื่องจากโครงการก่อสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอทับที่ทำกินของชาวชุมชนไทดำ โดยชาวบ้านชุมชนไทดำผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ร้องเรียนให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีสิทธิในการจัดการที่สาธารณประโยชน์ทุ่งปากขอทับที่ทำกินและถูกเจ้าหน้าที่รัฐทำลายพืชผลทางการเกษตร จนกลายมาเป็นความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐ ตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นางทองเพียร ฐันธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทดำที่ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคกลาง มาอาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำตาปีตั้งแต่เด็ก ให้สัมภาษณ์ว่า “ย้ายมาจากราชบุรี มากับญาติ ๆ อยู่มาก็ไม่เคยมีปัญหาอะไร เราเสียภาษีมาทุกปีจนถึงปี พ.ศ.2529 เขาไม่ให้เสียภาษีแต่ก็ไม่ได้บอกอะไร ไม่ได้ให้ทำอะไร เราก็อยู่กันมาเรื่อย ๆ มีบ้านเลขที่อะไรเรียบร้อย อยู่ ๆ เขามายกกว่าจะทำแก้มลิง โดยไม่เคยเชิญชาวบ้านไปประชุมแสดงความคิดเห็นอะไรเลย อยู่ ๆ เอาเครื่องจักรมาลง มา

ชุด มากันเขต และเขามาทำลายพืชผลทางการเกษตร ซึ่งพวกเรามีที่อยู่ที่นี่ที่เดียวไม่ได้มีที่อื่น เราจึงต้องอยู่ต่อไป ไม่รู้จะย้ายไปไหน ทำให้ต้องมีความขัดแย้งกันกับหน่วยงานรัฐ” (นางทองเพียร ฐ์พันธุ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายไธ ทงศรีสุพรรณ ชาวบ้านชุมชนไทคำที่ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคกลาง มาอาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำตาปีตั้งแต่เด็ก ให้สัมภาษณ์ว่า “พอมีโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอที่เขาอ้างว่าจะช่วยลดภาวะน้ำท่วม เขาทำแผนที่มาให้ โดยกันพื้นที่ริมแม่น้ำตาปีห่างจากแม่น้ำ 300 เมตร ให้ชุมชนไทคำอาศัยอยู่และไม่ได้ให้กรรมสิทธิ์อะไร โดยให้พื้นที่ที่ชุมชนอยู่นั้นเป็นพื้นที่ที่พลเมืองใช้ร่วมกัน คือชาวบ้านคนอื่น ๆ ก็สามารถเข้ามาใช้พื้นที่ได้ด้วย เข้ามาเลี้ยงสัตว์ได้ ซึ่งพวกเราจะอยู่กันยังไงเพราะพวกเราทำการเกษตร ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น” (นายไธ ทงศรีสุพรรณ, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564) และ สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายจันทรัตน์ ฐ์พันธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทคำ เป็นรุ่นลูกที่เกิดที่นี่ ให้สัมภาษณ์ว่า “ชุมชนไทคำเป็นชุมชนดั้งเดิมทำมาหากินตามปกติ แต่เมื่อเกิดโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อที่ดินทำกินและวิถีชีวิตของชุมชน คือนำที่ทำกินไปทำเป็นแก้มลิงผลกระทบต่อปลาน้ำจืดถูกทำลาย จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นซึ่งถ้าหากหน่วยงานรัฐ ดำเนินโครงการโดยไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนเราก็ไม่มีความขัดแย้ง” (นายจันทรัตน์ ฐ์พันธุ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2564)

ดังนั้นสรุปได้ว่าความเป็นมาของความขัดแย้งในครั้งนี้คือ การดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอทับที่ทำกินของชาวชุมชนไทคำ ถึงแม้จะมีการกันแนวเขตให้ชุมชนไทคำอาศัยทำกินอยู่ในพื้นที่ แต่ไม่ให้สิทธิ์ในการครอบครองที่ดินเนื่องจากเป็นที่สาธารณประโยชน์ ทำให้มีชาวบ้านกลุ่มอื่น ๆ เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ด้วย ชาวชุมชนไทคำจึงเกิดความเดือดร้อน ซึ่งข้อมูลจากชาวชุมชนไทคำกล่าวว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.เลขที่ 30997) ในปี พ.ศ. 2529 นั้นมีการรังวัดใหม่ทำให้เนื้อที่เพิ่มมากขึ้นจนทับที่ทำกินของชุมชนไทคำ ไม่ตรงกับเขตสงวนหวงห้ามเดิม ในปี พ.ศ.2475 จึงร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามาตรวจสอบข้อเท็จจริง ในกรณีดังกล่าว แต่จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐกล่าวว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.เลขที่ 30997) ในปี พ.ศ.2529 นั้น ถูกต้องตามกฎหมายและเป็นพื้นที่เดียวกับเขตสงวนหวงห้ามเดิม ในปี พ.ศ.2475 โดยการดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอนั้นเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ชาวชุมชนไทคำต้องสูญเสียพื้นที่ทำกิน และเกิดความไม่พอใจในการดำเนินโครงการดังกล่าว

1.2 สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลข่าวสาร

ในอดีตชุมชนไทคำได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณทุ่งปากขอ ซึ่งเป็นบริเวณริมแม่น้ำตาปี เดิมเป็นตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่อมาได้มีการแยกอำเภอ

และตั้งตำบลใหม่ขึ้นเป็นตำบลทรัพย์ทวี กิ่งอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งบริเวณที่ชุมชน ไทคำได้อาศัยอยู่นั้นเป็นหมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปัจจุบัน โดยมีการสร้างที่อยู่อาศัยมีทะเบียนบ้านและมีการเสียภาษีมาจนถึงปี พ.ศ. 2529 ได้มีการยกเลิกการเสียภาษีเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวได้มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล. แปลงที่ 30977) เป็นที่สาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนใช้ร่วมกัน และในปี พ.ศ. 2561 องค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวีร่วมกับอำเภอบ้านนาเดิมและจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ดำเนินการโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน และแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง รวมทั้งยังมีโครงการพัฒนาในพื้นที่ดังกล่าวอีกหลายโครงการเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่แปลงดังกล่าวร่วมกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น เนื่องจากโครงการก่อสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอทับที่ทำกินของชาวชุมชนไทคำ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนไทคำ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นพบว่า สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลข่าวสารมีหลายประเด็นดังนี้

สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เพียงพอคือ การที่หน่วยงานรัฐขาดการสื่อสารที่ถูกต้องและต่อเนื่องกับประชาชนในพื้นที่ การรับรู้ของประชาชนจึงมีความล่าช้าและไม่เพียงพอ ในเรื่องของการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล. แปลงที่ 30977) ในปี พ.ศ.2529 ชาวชุมชนไทคำไม่ได้รับรู้ถึงการดำเนินการดังกล่าวในพื้นที่ที่ดินอาศัยอยู่ หน่วยงานรัฐขาดการประชาสัมพันธ์และการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นางบังอร เบียดกะสินธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทคำให้สัมภาษณ์ว่า “เขาประกาศ นสล. แล้วเอาไปแอบซ่อนไว้ตรงไหนก็ไม่รู้ เพราะเราไม่รู้เรื่อง เขาไม่ได้บอกอะไรเราเลย ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอะไร ปกติเราเสียภาษีค่าที่ดินอยู่ทุกปี แต่ตั้งแต่ปี 2529 เป็นต้นมาเราเสียภาษีไม่ได้ เขายกเลิกแล้วบอกว่าที่ตรงนี้เป็นที่ นสล. ตอนนั้นเราก็ไม่รู้ว่า นสล.คืออะไร เราก็อยู่แบบนี้มาตามปกติไม่ให้เสียภาษีก็ไม่ต้องเสีย ต่อมาเราได้ยินข่าวมาว่าจะมีโครงการแก้มลิงเข้ามา ทางชุมชนก็เลยศึกษาว่า นสล. คืออะไร ซึ่งมันเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เป็นที่สาธารณะที่พลเมืองใช้ร่วมกัน ซึ่งขอยอมว่าผู้นำไม่ได้ให้ข้อมูล ไม่ได้บอกกล่าวกันก่อน ทำให้เกิดปัญหาขึ้น” (นางบังอร เบียดกะสินธุ์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นางทองเพียร รุ่งพันธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทคำให้สัมภาษณ์ว่า “เราเสียภาษีมาทุกปีจนถึงปี พ.ศ.2529 เขาไม่ให้เสียภาษี แต่ก็ไม่ได้บอกอะไร ไม่ได้ให้ทำอะไร เราที่อยู่กันมาเรื่อย ๆ มีบ้านเลขที่อะไรเรียบร้อย” (นางทองเพียร รุ่งพันธุ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564)

ในปี พ.ศ. 2561 องค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวีร่วมกับอำเภอบ้านนาเดิมและจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ดำเนินการโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน

และแก้ไขปัญหาคาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง รวมทั้งยังมีโครงการพัฒนาในพื้นที่ดังกล่าวอีกหลายโครงการเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่แปลงดังกล่าว โดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการดำเนินโครงการกิจกรรม รวมถึงนโยบายต่างๆ ยังมีการดำเนินการจากบนลงล่าง ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตที่แท้จริงของประชาชน สาเหตุเหล่านี้จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น จากการสัมภาษณ์ นายวันชัย รัศมีทอง อดีตกำนันตำบลทรัพย์ทวี ให้ข้อมูลว่า “ภาครัฐจะดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอ สืบเนื่องมาจาก พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางมาลงพื้นที่เนื่องจากสถานการณ์น้ำท่วมเมื่อปี พ.ศ. 2554 และได้มีการนั่งเครื่องบินเพื่อดูสถานการณ์ จึงให้แนวคิดในการดำเนินการจัดทำแก้มลิงเพื่อเป็นที่ชะลอน้ำก่อนที่จะไหลออกไปยังแม่น้ำตาปี รวมทั้งในขณะนั้นในพื้นที่ได้มีการบุกรุกเข้ามาปลูกปาล์มน้ำมัน และมีการซื้อขายที่ดินกันแบบลับๆ เนื่องจากที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นลักษณะของการบุกรุกที่สาธารณะทำให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปปกป้องดูแล เพราะต้องทำหน้าที่ตามกฎหมาย ถ้าหากไม่ดำเนินการเท่ากับเป็นการละเว้นไม่ปฏิบัติหน้าที่ปล่อยให้มีการบุกรุกที่สาธารณะ ผู้ที่เข้ามาบุกรุกที่สาธารณะ ไม่ยอมรับว่าที่ดังกล่าวเป็นที่สาธารณะ ผู้นำในพื้นที่จึงมีความคิดที่จะให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกันในที่สาธารณะแปลงนี้ แทนที่จะให้คนไม่กี่คนเข้ามาปลูกปาล์มน้ำมัน จึงเริ่มที่จะดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอขึ้น เนื่องจากพื้นที่บริเวณทุ่งปากขอมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะสามารถกักเก็บน้ำไว้ได้เพื่อใช้ในฤดูแล้ง หรือหากเกิดน้ำท่วมก็สามารถที่จะชะลอน้ำก่อนที่จะลงไปยังแม่น้ำตาปีได้ เมื่อดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอจึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นเนื่องจากพื้นที่ดำเนินโครงการ ไปทับพื้นที่ชุมชนไทดำอ้างว่าพวกเขาอาศัยอยู่” (นายวันชัย รัศมีทอง, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายสุทธิพงษ์ รอดจิตต์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี เป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งในช่วงที่เกิดความขัดแย้งขึ้น เป็นผู้นำท้องถิ่นและเป็นผู้บริหารในหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ปกป้องดูแลที่สาธารณะประโยชน์ (น.ส.ล. แปลงที่ 30977) ให้ข้อมูลว่า “กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ต้องการจะดำเนินการจัดทำโครงการในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพราะชุมชนไทดำบุกรุกพื้นที่เข้ามาทำการปลูกปาล์มน้ำมันมีการกั้นรั้วลวดหนามแสดงอาณาเขตและการเป็นเจ้าของพื้นที่ซึ่งทำให้ประชาชนในพื้นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ มีการลักลอบฆ่าสัตว์ จนเกิดเป็นคดีความ ดังนั้นทางท้องที่และท้องถิ่นจึงมีแนวคิดที่จะดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอ เพื่อนำพื้นที่สาธารณะประโยชน์มาจัดเป็นแอ่งน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาคาดแล้งและปัญหาการขาดแคลนน้ำในอนาคตเนื่องจากจะพัฒนาให้เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ อีกทั้งการนำน้ำในแก้มลิงมาผลิตเป็นน้ำประปาเพื่อการอุปโภคให้กับประชาชนในพื้นที่และจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อไปในอนาคต ความขัดแย้งเกิดขึ้นเนื่องจากทางองค์การบริหารส่วน

ตำบลทรัพย์ทวีร่วมกับอำเภอบ้านนาเดิมและจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ของงบประมาณจากกลุ่มจังหวัด มาดำเนินการโครงการแก้มลิงทุ่งปากของงบประมาณ 280 ล้านบาท และมีแผนที่จะของงบประมาณ เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาพื้นที่เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ มีโรงพักสัตว์ การเพาะเลี้ยงปลา เพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตของ ประชาชนในพื้นที่ให้กลับมาเหมือนเดิมคือมีพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์หาปลา ชุมชนไทดำรวมถึงกลุ่ม นายทุนที่ปลูกปาล์มน้ำมันอยู่บริเวณนั้น กลัวเสียประโยชน์จากการดำเนินโครงการดังกล่าว จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ” (นายสุทธิพงษ์ รอดจิตต์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2564)

ดังนั้นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐที่เกิดจากการ สื่อสารไม่ถูกต้องหรือไม่เพียงพอ นั้นเริ่มมาจากการสื่อสารที่ไม่ถูกต้องในเรื่องการออกหนังสือ สำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) แปลงที่ 30977 เนื่องจากชาวชุมชนไทดำไม่เข้าใจสาระสำคัญของ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) และการดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอ นั้น ไม่ได้มา จากความต้องการของประชาชนและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ขาดการประชาสัมพันธ์ และการแจ้งข่าวสารสำคัญ ๆ แก่ประชาชนในพื้นที่

นอกจากสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารไม่ถูกต้องหรือไม่เพียงพอ นั้น ยังมีสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกันที่เป็นสาเหตุหลักของความ ขัดแย้งในครั้งนี้ ซึ่งมีประเด็นหลัก ๆ คือ ชาวชุมชนไทดำอ้างว่าได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณ ทุ่งปากขอตั้งแต่บรรพบุรุษ และอยู่อาศัยกันเป็นชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน แต่หน่วยงานรัฐ อ้างว่าชุมชนไทดำอพยพมาจากที่อื่นและมาอาศัยอยู่โดยไม่มีความเป็นชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้อง ทำการพิสูจน์กันต่อไป จากการสัมภาษณ์ นายจักรกฤษณ์ ผึ้งชลจิตร อดีตนายอำเภอบ้านนาเดิม ให้ สัมภาษณ์ว่า “ชุมชนไทดำอ้างที่จะครอบครองที่สาธารณะแปลงนี้มาโดยตลอด ถึงแม้จะไม่มี โครงการแก้มลิงทุ่งปากขอขึ้นมา ก็ตาม โดยอ้างว่าอยู่มาตั้งแต่บรรพบุรุษซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องทำการ พิสูจน์กันต่อไป ซึ่งตามเอกสารหลักฐานที่ทางราชการมีชี้ให้เห็นว่าสถานที่ตรงนั้นไม่มีความเป็น ชุมชนมาตั้งแต่สมัยโบราณ ชุมชนไทดำเป็นกลุ่มคนอพยพมาจากที่อื่น แล้วมาทำมาหากินอยู่บริเวณ แม่น้ำตาปีแต่ก็ไม่ได้อยู่อาศัยเป็นชุมชน ชุมชนที่แท้จริงคือชุมชนท่าไทร หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี เป็นกลุ่ม คนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่เป็นชุมชนในบริเวณนั้น ดังนั้นความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำมีมา ก่อนการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ เนื่องจากต้องการสิทธิครอบครองที่ดินทำกินแต่พอมีโครงการแก้ม ลิงทุ่งปากขอเข้ามาเขาก็กลัวว่าจะได้รับผลกระทบซึ่งในความเป็นจริงได้รับผลกระทบน้อยมากใน พื้นที่ที่เขาบุกรุกเข้ามาครอบครองทำกินอยู่” (นายจักรกฤษณ์ ผึ้งชลจิตร, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายมนตรี ทองรอด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “ความรู้สึกรหรือประวัติความเป็นมาที่เป็นความจริง ปลัดไม่ทราบเรื่อง

จริงมันเป็นอย่างไง ไม่สามารถบอกได้ว่าหน่วยงานรัฐถูกหรือชุมชนไทคำถูก เพราะฉะนั้นทั้งสองฝ่ายต่างรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด จะเกิดข้อมูลข่าวสารขึ้นมาโดยไม่มีที่มาที่ไปไม่ได้ ชุมชนไทคำก็มีข้อมูลของเขา ทางหน่วยงานรัฐก็มีข้อมูลเอกสารหลักฐานตามที่หน่วยงานรัฐออกซึ่งมันไม่ตรงกันและต้องพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไง” (นายมนตรี ทองรอด, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

อีกประเด็นที่มีข้อมูลไม่ตรงกันระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทคำคือการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) และตำแหน่งที่ตั้งที่แท้จริงของที่สาธารณะประโยชน์ ซึ่งหน่วยงานรัฐจะยึดเอกสารหลักฐานที่ตนมีโดยอ้างความเป็นหน่วยงานรัฐ และระเบียบกฎหมายที่ยึดถือปฏิบัติมีความถูกต้อง แต่ชุมชนไทคำอ้างว่าเอกสารที่หน่วยงานรัฐมีไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงในเรื่องของตำแหน่งที่ตั้งของที่สาธารณะประโยชน์ ไม่ตรงกับเขตสงวนหวงห้ามเดิม ทำให้ความขัดแย้งมีความยืดเยื้อและยังไม่สามารถยุติลงได้ จากการสัมภาษณ์ นายไร ทองศรีสุพรรณ ชาวบ้านชุมชนไทคำที่ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคกลาง มาอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำตาปีตั้งแต่เด็ก ให้สัมภาษณ์ว่า “การออก นสล. ผิดที่นั่นแหละที่เข้าใจไม่ตรงกัน เอกสารที่รัฐถือกับเอกสารที่เราถือก็ไม่เหมือนกัน แต่เอกสารของเราถูกต้องทุกอย่าง ส่วนในเรื่องของเอกสาร นสล. รัฐเป็นคนออกเขาจึงอ้างว่าเขาทำถูกแล้ว แต่ที่ไม่ถูกต้องคือไม่ตรงกับความเป็นจริง ไม่ตรงกับเขตสงวนหวงห้ามเดิม คือออก นสล. ผิดตำแหน่ง” (นายไร ทองศรีสุพรรณ, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ นายอภัย พลายงาม ชาวบ้านชุมชนไทคำที่ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคกลาง มาอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำตาปีตั้งแต่เด็ก ให้ข้อมูลว่า “ทางหน่วยงานรัฐเขาก็เอาเอกสารของเขามาเป็นหลักในการพิจารณาต่าง ๆ แต่ความจริงแล้วเอกสารของเราจะถูกต้องกว่าแต่เขาไม่ค่อยยอมรับ เขาอ้างว่าเอกสารของเราเป็นของเก่า ของนานมาแล้ว อีกทั้งในการประชุมแต่ละครั้งเขาก็ไม่ค่อยเชิญเราไปฟัง” (นายอภัย พลายงาม, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2564)

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ตามหนังสืออำเภอบ้านนาเดิม เลขที่ สฎ 1718/ว442 ลงวันที่ 23 เมษายน 2564 เรื่อง การตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ของคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) เลขที่ 30977 หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการตรวจสอบคณะกรรมการไม่อาจสืบได้ว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) แปลงดังกล่าว ออกตรงตำแหน่งที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ โดยสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบันยังมีราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันในการเลี้ยงสัตว์ และมีการเกษตรและมีที่อยู่อาศัยในพื้นที่บางส่วนเนื้อที่ประมาณ 1,304 ไร่ (อำเภอบ้านนาเดิม, 2564, น.1-4)

ในปัจจุบัน ผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงจากรายงานการประชุมคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่

สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งที่ 2/2565 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2565 มีมติร่วมกันว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 30977 หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่ตรงตามทะเบียนหวงห้ามเดิม เพราะทะเบียนหวงห้ามเดิมระบุตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร โดยทำการสงวนไว้เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2475 ซึ่งคณะกรรมการระดับอำเภอได้ร่วมกันตรวจสอบเอกสารของพัฒนาอำเภอบ้านนาสาร และอำเภอบ้านนาเดิมที่ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา แล้ว ไม่พบว่ามีข้อมูลหมู่ที่ 1 ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร ในปี 2475 และไม่ปรากฏหลักฐานว่า ทู่งปากขอเคยตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลท่าเรือ ทั้งในขณะที่เป็นอำเภอบ้านนาหรืออำเภอบ้านนาสาร ส่วนขั้นตอนการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ได้มีมติเห็นพ้องกันว่า ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายแล้ว (คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่ดินสาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2565, น.5-11)

ดังนั้น สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกัน จึงเป็นสาเหตุหลักๆ ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานของรัฐ ทำให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) แปลงดังกล่าว ออกตรงตรงตามทะเบียนหวงห้ามเดิมหรือไม่ เมื่อผลการตรวจสอบการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 30977 หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่ตรงตามทะเบียนหวงห้ามเดิม ก็จะต้องมีการตรวจสอบแนวเขตที่ถูกต้องกันต่อไป

1.3 สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากผลประโยชน์

พื้นที่บริเวณทู่งปากขอเป็นพื้นที่ที่สามารถใช้ในการทำมาหากินได้ เช่น การปลูกปาล์ม น้ำมัน การปลูกพืชผัก การประมง และการเลี้ยงสัตว์ ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีมูลค่า ดังนั้นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรที่ดิน ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพและอยู่อาศัย โดยชุมชนไทดำไม่เห็นด้วยกับการสร้างแก้มลิงทู่งปากขอ เพราะทำให้สูญเสียที่ดินทำกินและมองว่าการสร้างแก้มลิงไม่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนรวมถึงประชาชนทั่วไป แต่หน่วยงานรัฐได้ดำเนินการสร้างแก้มลิงทู่งปากขอขึ้นเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง และแก้ปัญหาหน้าท่วมในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ นายวันชัย รัชท์ทอง อดีตกำนันตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “เรื่องผลประโยชน์เป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมา เพราะสมัยก่อนที่ไม่มีปัญหาเนื่องจากชุมชนไทดำเข้ามาใช้พื้นที่ในการปลูกผัก ปลา แต่พอมีกระแสในการปลูกปาล์ม น้ำมัน เข้ามาและได้ทำการปลูกแล้ว ได้ผลผลิตก็เลยอยากที่จะครอบครองที่ดินรวมทั้งครอบครองไว้เพื่อขายด้วย ที่ดินแปลงดังกล่าวมีการซื้อขายกันในราคาสูง

เนื่องจากมีจำนวนเนื้อที่เยอะ เมื่อขายเสร็จเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ภาครัฐจะดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอ เมื่อโครงการเกิดขึ้น คนที่เข้ามาซื้อที่ดินบริเวณนั้นก็ต้องการที่จะเอาเงินกลับจากคนที่ขายแต่ในประเด็นนี้ชุมชนไทดำไม่กล้านำมาเป็นข้อต่อรอง เพราะเป็นการซื้อขายที่สาธารณประโยชน์ซึ่งผิดกฎหมาย จึงสร้างสถานการณ์ว่ากำลังต่อสู้เพื่อให้ได้เอกสารสิทธิ์เพื่อไม่ให้คนที่ซื้อที่ดินไปมาเอาเงินคืน แต่ถ้ามองมายังฝั่งภาครัฐไม่ว่าจะเป็นนายอำเภอ กำนัน นายก อบต. กลับไม่มีผลประโยชน์ส่วนตัวในที่ดินแปลงนั้นเลย ไม่มีการเข้าไปจับจองพื้นที่เป็นของตัวเอง จึงไม่มีประโยชน์แอบแฝง ทั้งนี้ทุกคนต้องเห็นความสำคัญของการนำที่ดินสาธารณะมาใช้ประโยชน์ร่วมกันซึ่งหากดูแลการปลูกปาล์มน้ำมันไม่ได้มีความคุ้มค่าเนื่องจากน้ำท่วม แต่สิ่งสำคัญกว่านั้นคือการทำแก้มลิงทุ่งปากขอนั้นทำให้เราได้ใช้น้ำ ซึ่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญมากในการดำรงชีวิตและทำการเกษตร เพราะในปัจจุบันปัญหาขาดแคลนน้ำเป็นปัญหาที่ยังแก้ไม่ตก แต่หากโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอเสร็จก็สามารถนำน้ำจากบริเวณดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ นอกจากการใช้ประโยชน์จากน้ำแล้วยังมีในเรื่องของการประกอบอาชีพ เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ ทำการประมง การเกษตร และในอนาคตจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่” (นายวันชัย รัชต์ทอง, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายสุทธิพงศ์ รอดจิตต์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการซื้อขายที่ดินสาธารณะบริเวณทุ่งปากขอ ทำให้เกิดผลประโยชน์ขึ้น และในการดำเนินต่อสู้ของชุมชนไทดำมีการระดมทุนกันรวมถึงมีนายทุนที่เข้ามาซื้อที่ปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่อยู่เบื้องหลัง และคอยสนับสนุนให้ชุมชนไทดำเรียกร้องสิทธิในการครอบครองที่ดิน ชุมชนไทดำใช้พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งพื้นที่บริเวณนั้นเป็นพื้นที่ชบ้น้ำทำให้ได้ผลผลิตที่ดี มีรายได้จำนวนหนึ่งซึ่งผลประโยชน์เหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนไทดำอยากที่จะครอบครองพื้นที่ จะเห็นได้ว่าชุมชนไทดำต้องการที่จะครอบครองที่ดินเพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยใช้พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน แต่ภาครัฐต้องการนำที่ดินสาธารณะนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ให้ชาวบ้านได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ร่วมกัน และมองการณ์ไกลไปในอนาคตเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รวมทั้งประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้มีน้ำใช้จากอ่างเก็บน้ำทุ่งปากขอเนื่องจากในอนาคตน้ำทะเลหนุนสูงซึ่งทำให้น้ำในแม่น้ำตาปีกลายเป็นน้ำกร่อยคือน้ำเค็มผสมกับน้ำจืดทำให้ไม่สามารถนำน้ำจากแม่น้ำตาปีมาใช้โดยตรงได้ จำเป็นต้องมีอ่างเก็บน้ำมารองรับก่อนนำน้ำมาใช้ทำน้ำประปาต่อไป” (นายสุทธิพงศ์ รอดจิตต์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2564) แต่จากการสัมภาษณ์ชาวชุมชนไทดำ นายจันทรัตน์ ฐิพันธุ์ ให้สัมภาษณ์ว่า “ชุมชนไทดำไม่ได้รับผลประโยชน์อะไรในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ เรื่องน้ำเราก็ไม่เดือนร้อน ถึงไม่ทำแก้มลิงเราก็มีน้ำใช้ แต่ก็อาจจะมผลได้ในเรื่องของถนน สำหรับขนส่งผลผลิต

ทางการเกษตร แต่ประโยชน์ที่เสียไปคือที่ทำกิน” (นายจันทรัตน์ ฐิพันธุ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าหน่วยงานรัฐและชุมชนไทดำจะมีผลประโยชน์หรืออ้างผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยแต่ละกลุ่มจะยึดประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นหลักกว่ามีความสำคัญกว่ากลุ่มอื่นเสมอ ถึงแม้ว่ากระบวนการและวิธีการในการเข้าไปใช้ประโยชน์จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มอื่นก็ตาม เพียงแต่ให้กลุ่มตนได้รับผลประโยชน์ก็พอ ในกรณีนี้ภาครัฐจะกล่าวอ้างเสมอว่าดำเนินโครงการเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม โดยอ้างว่าการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาหน้าท่วมในช่วงฤดูฝน และแก้ไขปัญหายากแฉ้งในช่วงหน้าแล้ง รวมถึงเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกันเป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้แก่ประชาชนในอนาคต ในขณะที่ชุมชนไทดำกลับสูญเสียที่ดินทำกินและมองว่าการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอนั้นชุมชนไม่ได้รับประโยชน์ โดยไม่สามารถแก้ไขปัญหาหน้าท่วมได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอนั้นได้ทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย เนื่องจากหน่วยงานรัฐได้ประโยชน์จากการดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอนั้นที่ดินแปลงดังกล่าว ในขณะที่ชุมชนไทดำสูญเสียที่อยู่อาศัยและที่ดินที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ อีกฝ่ายหนึ่งก็สูญเสียประโยชน์ และต่างฝ่ายต่างแสวงหาและปกป้องผลประโยชน์ของตน คือ ต่างฝ่ายต่างแย่งชิงทรัพยากรที่ดินและต้องการครอบครองที่ดิน ผลประโยชน์จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่น่ามาสู่ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทดำ

1.4 สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยม

ค่านิยมของหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทดำแตกต่างกันเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทดำ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนไทดำ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นพบว่าหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทดำมีค่านิยมหรือโลกทัศน์ที่แตกต่างกัน โดยชุมชนไทดำมองว่าที่ดินแปลงดังกล่าวชาวชุมชนไทดำควรมีสิทธิในการครอบครองเพื่ออยู่อาศัยและทำกินไม่ให้อื่นเข้ามาเลี้ยงสัตว์หรือใช้พื้นที่ร่วมกัน เพราะการใช้พื้นที่ร่วมกันทำให้ชาวชุมชนไทดำไม่สามารถทำการเกษตรได้ เนื่องจากการเข้ามาเลี้ยงสัตว์นั้น ส่งผลให้สัตว์เหล่านั้นกินและทำลายพืชผลทางการเกษตรของชาวชุมชนไทดำ แต่หน่วยงานรัฐมองว่าที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐให้คุณค่าหรือมีค่านิยมเกี่ยวกับการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปสู่ความเจริญและทันสมัยตามแนวคิดการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย แต่ชุมชนไทดำกลับมีค่านิยมที่ยึดติดกับวิถีชีวิตแบบเดิม ๆ หาเช่ากินค่า ทำการเกษตร หาปลา ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น จากการสัมภาษณ์ นายสุทธิพงษ์ รอดจิตต์ อธิบดีกองจัดการบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า

“ชุมชนไทดำต้องการที่จะครอบครองที่ดินเพื่อประโยชน์ส่วนตน แต่ภาครัฐต้องการนำที่สาธารณะนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม นี่เป็นโลกทัศน์ที่ต่างกันระหว่างชุมชนไทดำกับภาครัฐ” (นายสุทธิพงศ์ รอดจิตต์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายจักรกฤษณ์ ฝั่งชลจิตร อดีตนายอำเภอบ้านนาเดิม ให้สัมภาษณ์ว่า “ชุมชนไทดำต้องการสิทธิในที่ดินทำกินโดยไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาใช้ประโยชน์ร่วม โดยมีการแสดงสัญลักษณ์โดยการขึ้นป้ายติดธง กั้นรั้วหนาม และมีการร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ตลอด แต่เมื่อมีหน่วยงานเข้ามาตรวจสอบทางภาครัฐก็สามารถชี้แจงได้และได้รับข้อเสนอแนะว่าที่ทางราชการดำเนินการอยู่ถูกต้องแล้ว แต่ในขณะที่เดียวกันทางราชการก็ไม่ได้ใช้ความเด็ดขาดรุนแรงกับกลุ่มชุมชนไทดำ แต่เน้นการหาทางออกร่วมกัน โดยกลุ่มชุมชนไทดำก็สามารถอยู่ได้ และกลุ่มคนทั่วไปในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเลี้ยงสัตว์ก็สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย ไม่ใช่เอาไปเป็นของส่วนตัวทั้งหมด เพราะที่ดินของชุมชนไทดำกับที่ดินในโครงการทุ่งปากขอในขณะนี้แยกออกจากกันอย่างชัดเจนแล้ว แต่ที่ดินที่ชุมชนไทดำทำกินอยู่นั้นในทางหลักการแล้วประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมด้วยได้ คือสามารถเลี้ยงสัตว์ได้” (นายจักรกฤษณ์ ฝั่งชลจิตร, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2564) และจากการสัมภาษณ์ นายจันทร์รัตน์ รุ่งพันธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “มีความคิดที่ต่างกันหน่วยงานรัฐต้องการที่ดินกินเพื่อไปทำโครงการต่าง ๆ แต่ชาวชุมชนไทดำขอเพียงแค่มิที่ดินทำกิน เพราะหากชุมชนไม่ได้ทำกินและอาศัยอยู่ในที่ตรงนี้ก็ไม่ว่าจะไปอยู่ไหนแล้ว” (นายจันทร์รัตน์ รุ่งพันธุ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2564)

ดังนั้น สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมของหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทดำแตกต่างกัน โดยหน่วยงานรัฐมีค่านิยมในเรื่องของการพัฒนาสู่ความเจริญรุ่งเรืองในอนาคต และเน้นการใช้พื้นที่ร่วมกัน ส่วนชุมชนไทดำยังยึดติดกับการใช้ชีวิตแบบหาเช่ากินค่า และวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม รวมถึงต้องการสิทธิในการครอบครองที่ดิน เพื่อไม่ให้ประชาชนคนอื่นๆ เข้ามาใช้พื้นที่ดังกล่าว

1.5 สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้าง

โครงสร้างอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรที่ดินที่ไม่เท่าเทียมกันของหน่วยงานรัฐและชุมชนชาวบ้านนั้นเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น จากการสัมภาษณ์ นายวันชัย รัชทอง อดีตกำนันตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “กำนันต้องการที่จะให้ชุมชนไทดำฟ้องแล้วดำเนินคดีตามกฎหมายแต่ชุมชนไทดำก็ไม่ฟ้อง เพราะไม่กล้าที่จะใช้กระบวนการยุติธรรมเข้ามาตัดสิน เพราะถ้าหากเข้ากระบวนการทางกฎหมายชุมชนไทดำก็จะถูกจับข้อหาบุกรุกที่สาธารณะทันที ชุมชนไทดำจะใช้วิธีการต่อสู้โดยการระดมมวลชน ไปร้องเรียนต่อหน่วยงานต่าง ๆ

เช่น NGOs, คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, รัฐสภา ฯลฯ เพื่อต้องการมาบีบภาครัฐ” (นายวันชัย รักษ์ทอง, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2564)

จะเห็นได้ว่าหน่วยงานรัฐจะมีอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรที่ดินมากกว่าชุมชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นางทองเพียร ฐ์พันธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทคำ ให้สัมภาษณ์ว่า “หน่วยงานรัฐใช้อำนาจในการดูแลที่สาธารณประโยชน์นั้นแหละในการตัดสินใจและดำเนินคดี และพวกเราที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์อะไร ทำให้สู้เขายาก” (นางทองเพียร ฐ์พันธุ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564) และจากการสัมภาษณ์ นายอภิ พลางาม ชาวบ้านชุมชนไทคำ ให้สัมภาษณ์ว่า “ถ้าเขาให้สิทธิในการจัดการทรัพยากรในชุมชนแก่เราก็ดี จะไม่มีปัญหา แต่เขาไม่ให้หรอก เขามีอำนาจในการจัดการทุกอย่างทำให้เกิดปัญหาขึ้น ส่วนมากเขาจะวางกฎวางระเบียบไว้หมดให้เราทำตาม เขาบังคับให้เราทำ” (นายอภิ พลางาม, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายจันทรรัตน์ ฐ์พันธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทคำ ให้สัมภาษณ์ว่า “เราก็ยอมรับในเรื่องของกฎหมายแต่ขอแค่ให้มีการแก้ไขให้ถูกต้อง เราเคารพกฎหมายแต่ที่ผ่านมารัฐไม่ค่อยเห็นความสำคัญของชุมชน ถ้าหากหน่วยงานรัฐดำเนินการอย่างตรงไปตรงมาปัญหานี้ก็คงได้รับการแก้ไขไปนานแล้ว เพราะในความเป็นจริงพื้นที่ นสล. ไม่ได้อยู่ตรงนี้ซึ่งทางชุมชนได้ยื่นเรื่องให้รัฐดำเนินการตรวจสอบมานานแล้ว แต่เขาก็ยืดระยะเวลาเป็นสิบ ๆ ปี ไม่ทำการตรวจสอบให้ ซึ่งทางชุมชนไทคำเคารพกฎหมายและดำเนินการแก้ไขปัญหาดำเนินการแก้ไขปัญหาดำเนินการเพียงแต่ที่ผ่านมานั้นกระบวนการในการสอบสวนและการใช้ข้อมูลนั้นไม่ครบถ้วนตามความเป็นจริง เพราะเจ้าหน้าที่รัฐเลือกเอาเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อเขาไปพิจารณา ซึ่งในขณะนี้ที่ชาวชุมชนไทคำดำเนินการอยู่ก็ยื่นเรื่องให้ตรวจสอบตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยนี้แหละ ในการเปิดถนนที่สาธารณประโยชน์ นั่นคือชาวชุมชนไทคำเคารพกฎหมายแต่คนที่ใช้กฎหมายพยายามที่จะบิดเบือนหรือนำเข้าข้อมูลไม่ครบเลยทำให้การแก้ไขปัญหามีไม่จบ” (นายจันทรรัตน์ ฐ์พันธุ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า โครงสร้างอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรที่ดินที่ไม่เท่าเทียมกันของหน่วยงานรัฐและชุมชนชาวบ้านนั้นก็คือหน่วยงานรัฐมีความได้เปรียบทางทรัพยากร เช่น งบประมาณ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารและอำนาจตามกฎหมาย เป็นต้น ทำให้ชุมชนเป็นผู้ด้อยกว่าในด้านสิทธิอำนาจต่างๆ รวมทั้งภาครัฐมุ่งเน้นการรวมศูนย์อำนาจควบคุมการจัดการทรัพยากรที่ดิน จึงเป็นการจำกัดและลดทอนศักยภาพในการจัดการทรัพยากรที่ดินของชุมชน ทำให้ชุมชนออกมาเรียกร้องและต่อสู้จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชน แม้ว่าชุมชนจะอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าเกือบทุกด้าน แต่ภายใต้บรรยากาศการเมืองที่เปิดกว้างมากขึ้นและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายขึ้นก็ได้ช่วยกระตุ้นความตื่นตัวของชุมชนที่จะเข้ามาต่อรองกับหน่วยงานรัฐได้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์และเรียกร้องสิทธิในการดูแลที่ดิน

2. กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้าง แก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการศึกษากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ซึ่งพบว่าสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ หน่วยงานรัฐขาดการสื่อสารที่ถูกต้องและต่อเนื่องกับประชาชน รวมถึงมีข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกัน 2) ด้านผลประโยชน์ ได้แก่ ทั้งหน่วยงานรัฐและชุมชนไทดำจะยึดประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นหลักกว่ามีความสำคัญกว่ากลุ่มอื่นเสมอ 3) ด้านค่านิยม ได้แก่ ชุมชนไทดำมองว่าที่ดินแปลงดังกล่าวชาวชุมชนไทดำควรมีสสิทธิ์ในการครอบครองเพื่ออยู่อาศัยและทำกิน แต่หน่วยงานรัฐมองว่าที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้ 4) ด้านโครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้างอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรที่ดินที่ไม่เท่าเทียมกันของหน่วยงานรัฐและชุมชนไทดำ จากสาเหตุของความขัดแย้งนำมาสู่กระบวนการในการจัดการความขัดแย้ง ผู้วิจัยสรุปกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนไทดำ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มีดังนี้

กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในระยะแรก คือ การพูดคุยเจรจา ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในลักษณะของการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งมีความยินยอมตกลงที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหา โดยการที่ทุกฝ่ายต้องมานั่งคุยกันแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและหาวิธีการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าประสงค์ในขั้นที่ทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ แต่ในการเจรจาระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำนั้น ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากไม่สามารถหาข้อยุติที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจได้ จากการสัมภาษณ์ นายจักรกฤษณ์ ฝั่งชลจิตร อดีตนายอำเภอบ้านนาเดิม ให้สัมภาษณ์ว่า “กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำ เริ่มจากการคุยกัน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนอธิบายหรือบอกเล่าความต้องการของตนเอง” (นายจักรกฤษณ์ ฝั่งชลจิตร, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายสุทธิพงษ์ รอดจิตต์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทดำมีคือ ชุมชนไทดำร้องเรียนไปยังศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ ก็มีการชี้แจงข้อเท็จจริงให้ฟัง แต่ชุมชนไทดำยังไม่พอใจเนื่องจากยังไม่ได้ในสิ่งที่เขาต้องการ คือ ต้องการสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน ต่อมาชุมชนไทดำร้องเรียนไปยังศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดจึงนัดไปพูดคุย นายกณำเอาเอกสารหลักฐานต่าง ๆ พร้อมกับผู้ที่

เกี่ยวข้อง ไปชี้แจงซึ่งชุมชนไทคำต้องการเอกสารสิทธิชุมชน แต่ที่สาธารณประโยชน์บริเวณนั้นมีเอกสารเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง นสล. ทำให้ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิชุมชนได้ นายอำเภอก็ได้อธิบายให้ชุมชนไทคำฟังแล้วแต่ก็ไม่ได้ข้อยุติ” (นายสุทธิพงษ์ รอดจิตต์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2564)

เมื่อการพูดคุยเจรจาไม่ประสบความสำเร็จ อำเภอบ้านนาเดิมจึงได้มีคำสั่งที่ 43/2561 แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงดังกล่าว มีคณะกรรมการทั้งหมด 6 คน ประกอบด้วย ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มบริหารงานปกครอง เป็นประธาน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี เป็นกรรมการ เจ้าพนักงานที่ดินอำเภอบ้านนาเดิม เป็นกรรมการ สัสดีอำเภอบ้านนาเดิม เป็นกรรมการ ปลัดอำเภองานปกครอง เป็นเลขานุการ และเจ้าหน้าที่งานปกครอง เป็นผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง แปลง 30977 หมู่ที่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี ซึ่งได้ประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2529 โดยให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงทั้งในด้านประวัติความเป็นมา ที่ตั้ง ขนาด ว่าได้ออกตามทะเบียนเดิมหรือไม่อย่างไร ได้ทับที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัยของชุมชนไทคำหรือไม่ ในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นไปตามระเบียบกฎหมาย วิธีปฏิบัติที่ถูกต้องหรือไม่ และให้มีอำนาจสอบสวนพยานบุคคลให้ได้ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน และสรุปและรายงานผลให้นายอำเภอรอบ ซึ่งคณะกรรมการก็ได้ดำเนินการสืบค้นหาข้อมูลเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ทางราชการ ประวัติความเป็นมา สอบพยานบุคคล ในเบื้องต้นก็สรุปว่า ยังไม่อาจสืบได้ว่าออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงดังกล่าว ออกตรงตำแหน่งที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ ผลสรุปดังกล่าวไม่เป็นที่พึงพอใจของชุมชนไทคำ ความขัดแย้งจึงไม่ยุติ (อำเภอบ้านนาเดิม, 2561, น.1)

จากการสัมภาษณ์ นายมนตรี ทองรอด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “เมื่อเกิดปัญหาการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทับที่ดินทำกินของชุมชนไทคำ อบต.ทรัพย์ทวีก็ได้ประสานให้สำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขาบ้านนาสาร มาทำการรังวัดตรวจสอบแนวเขตที่ดินสาธารณะแปลงนี้ใหม่ แต่จากการตรวจสอบแนวเขตก็ได้ที่สาธารณะประโยชน์มีเนื้อที่เท่ากับจำนวนเนื้อที่เดิม ที่ตั้งเหมือนเดิม ตามที่ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไปแล้ว เมื่อผลการตรวจสอบออกมาเช่นนั้น ชุมชนไทคำก็ได้ไปร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินว่าการรังวัดแนวเขต การออกและขึ้นทะเบียนสำหรับที่หลวงในที่สาธารณะแปลงดังกล่าวไม่ตรงกับทะเบียนหวงห้ามเดิมซึ่งออกในปี พ.ศ.2475 ก็เลยเป็นประเด็นขึ้นมา ทาง อบต.ทรัพย์ทวี จึงได้หารือกับทางอำเภอบ้านนาเดิมถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อำเภอบ้านนาเดิมจึงได้มีคำสั่งที่ 43/2561 แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่

หลวงแปลงดังกล่าว ซึ่งคณะกรรมการก็ได้ดำเนินการสืบค้นหาข้อมูลเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ทางราชการ ประวัติความเป็นมา สอบพยานบุคคล ในเบื้องต้นก็สรุปว่า การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ดินแปลงนั้น เป็นการออกตามที่เคยเพราะ หลักฐานที่เคยมีระยะเวลาหลายปี คนเช่าคนแก่ในสมัยนั้นก็ได้ล้มหายตายจากไปบ้างแล้ว การรังวัดเดิมผู้นำรังวัดก็เสียชีวิตไปบ้างแล้ว เพราะฉะนั้นเป็นการยากที่จะสอบหาพยานบุคคล แต่เมื่อดูในเรื่องของเขตการปกครองก็จะเป็นเนื้อที่แปลงเดียวเพราะตำบลทรัพย์ทวีแยกมาจากหมู่ที่ 2 ตำบลท่าเรือ และเมื่อดูในทะเบียนหวงห้ามเดิมที่กันไว้สำหรับเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ ก็อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร ในสมัยนั้น และเมื่อคุณลักษณะทางภูมิศาสตร์แล้ว มันไม่มีที่ตรงไหนที่มีเนื้อที่สี่ห้าพันไร่ซึ่งเป็นที่สาธารณะประโยชน์หรือเป็นที่รกร้างว่างเปล่าในพื้นที่ตำบลทรัพย์ทวี จึงได้นำเสนอข้อเท็จจริงให้นายอำเภอทราบและได้รายงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาและดำเนินการต่อไป” (นายมนตรี ทองรอด, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายจักรกฤษณ์ ฝั่งชลจิตร อดีตนายอำเภอบ้านนาเดิม ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงทั้งระดับอำเภอและระดับจังหวัด ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ จะต้องทำตามระบบราชการ เมื่อผลสรุปของคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงทั้งระดับอำเภอและระดับจังหวัดออกมา ผลอาจจะไม่เป็นที่พึงพอใจของชุมชนไทดำ เพราะว่าทางราชการถึงแม้จะตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือหาข้อตกลงอย่างไรก็ยังคงต้องยืนยันตามเอกสารหลักฐานที่ทางราชการออกไปแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นเอกสารหลักฐานที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ไว้ในปี พ.ศ. 2529 และก่อนหน้านั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2475 ก็ได้มีการขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณะเอาไว้ โดยปัจจุบันก็ยังไม่ได้อยู่ในเรื่องดังกล่าว เนื่องจากต่างฝ่ายต่างยืนยันในหลักฐานที่ตนเองมี ทางราชการก็มีความจำเป็นที่จะต้องถือหลักฐานที่ราชการออก เพราะราชการเป็นผู้ออกหลักฐานตนเอง ดังนั้นชุมชนไทดำจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าเอกสารที่ทางราชการออกไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง ข้อขัดแย้งจึงจะยุติหรือเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่ายแต่ใจปัจจุบันอย่างไรก็แล้วแต่ราชการต้องยึดถือตามเอกสารหลักฐานที่มีอยู่เท่านั้น” (นายจักรกฤษณ์ ฝั่งชลจิตร, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2564)

หลังจากการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงไม่สามารถยุติความขัดแย้งลงได้ ชุมชนไทดำจึงร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เข้ามาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และมีหลายหน่วยงานที่ได้เข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ก็ยังไม่มีข้อยุติที่ทำให้สองฝ่ายมีความพึงพอใจจากการสัมภาษณ์ นายสุทธิพงษ์ รอดจิตต์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “ตอนนี้ต่อสู้กันทั้งหมด 4 เวทีแล้ว คือ 1.ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด 2.สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 3.สภาผู้แทนราษฎร และ 4.กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ซึ่งนายก อบต.ทรัพย์ทวีพร้อมด้วยนายอำเภอบ้านนาเดิมและผู้ว่า

ราชจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ไปชี้แจงต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่ชุมชนไทคำได้ไปร้องเรียน ยกตัวอย่าง เช่น สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติส่งหนังสือมายังอบต.ทรัพย์ทวี นายก๊กก็ต้องเดินทางไปชี้แจง จนเขาขอยกเลิกที่จะรับเรื่องร้องเรียนนี้เพราะจากการฟังคำชี้แจงแล้วภาครัฐได้ดำเนินการถูกต้องแล้ว” (นายสุทธิพงษ์ รอดจิตต์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2565) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายวัฒนา ศรีสมทรัพย์ กำนันตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “ชุมชนไทคำจะใช้วิธีการร้องเรียนต่อหน่วยงานต่าง ๆ โดยต้องการผลักดันให้ปัญหาความขัดแย้งนี้เป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่ เพื่อดึงบุคคลภายนอกเข้ามา” (นายวัฒนา ศรีสมทรัพย์, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2564)

จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จ ชุมชนไทคำจึงรวมกลุ่มกัน และเดินทางเรียกร้องความเป็นธรรมต่อไป จากการสัมภาษณ์ นายจันทรัตน์ ฐิพันธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทคำ ให้สัมภาษณ์ว่า “กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนไทคำ คือ เรารวมกลุ่มกันเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ และบุคคลภายนอกที่มองว่าเราอยู่กันแบบไม่ยั่งยืน ได้เห็นว่าเราเป็นกลุ่มที่ยั่งยืน โดยการจดแจ้งเพื่อเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมาย และประสานกับหน่วยงานของรัฐตั้งแต่ระดับรัฐบาลลงมา ยื่นขอออกโฉนดชุมชน นี่กระบวนการจัดการของเรา และที่ผ่านมาก็ไม่เคยมีปัญหา ผู้ว่าก็ได้ตกลงทำ MOU นายก อบต. ก็อนุญาตให้อยู่อาศัย ตอนนี้โฉนดชุมชนก็ยังไม่ได้ถูกยกเลิกแต่ต้องหยุดดำเนินการอนุญาตให้ออกโฉนดชุมชนไปก่อน เนื่องจากอยู่ระหว่างการพิสูจน์ว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ของรัฐหรือไม่ ก็คือยังอยู่ในกระบวนการคุ้มครองไม่ให้ใครมารังแกหรือทำลาย ในปัจจุบันวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดข้อยุติคือถ้าหากการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ไม่ถูกต้องก็ทำการเพิกถอน ตอนนี้ชุมชนไทคำก็เข้าไปอยู่ในกลุ่มที่ชุมชนรวมตัวกันเพื่อพูดคุยกับรัฐบาลเรียกว่ากลุ่ม p-move หรือ กระบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม เป็นกลุ่มเครือข่ายชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายที่ไม่เป็นธรรมและการพัฒนาที่ไม่ได้มาจากการดำรงอยู่ของชุมชน โดยมีร้อยเอกธรรมนัส พรหมเผ่า รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานในการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทั้งหมดทั่วประเทศ และชุมชนไทคำก็ได้เข้าไปอยู่ในกระบวนการนี้เพื่อแก้ไขปัญหา เพื่อให้กระบวนการสอบสวนแล้วเสร็จ หากที่ดังกล่าวเป็นที่ของรัฐจริงก็จะได้ยื่นขอออกโฉนดชุมชน หากไม่ใช่ที่รัฐก็จะได้ทำการเพิกถอน นสล.ให้ประชาชนได้ออกเอกสารสิทธิ์ แนวทางของชุมชนไทคำก็จะเป็นอย่างนี้” (นายจันทรัตน์ ฐิพันธุ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่ากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทคำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ มีการใช้รูปแบบต่างๆ ในการจัดการความขัดแย้ง มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนและรูปแบบตามความเหมาะสมของบริบท เช่น การหลีกเลี่ยงปัญหา การเจรจาต่อรอง การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง การใช้อำนาจ ซึ่งกระบวนการจัดการความขัดแย้งนั้นเมื่อทั้ง

สองฝ่ายยังไม่เข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง ทำให้บางขั้นตอน เช่น การเจรจาไกล่เกลี่ย โดยคนกลางก็ถูกนำมาใช้หลายครั้งเพื่อช่วยให้แต่ละฝ่ายได้ข้อสรุปร่วมกัน ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

2.1 การหลีกเลี่ยงปัญหา

การหลีกเลี่ยงปัญหา เป็นวิธีการที่ได้ผลน้อยที่สุด เพราะเนื่องจากการหลีกเลี่ยง มิได้ทำให้ความขัดแย้งนั้นหมดไป แต่เป็นเพียงการหลบเลี่ยงจากปัญหาที่ไม่ได้เกิดการแก้ไข และพร้อมที่จะกลับมาเจอกับปัญหาได้อีกตลอดเวลา รวมทั้งยังอาจเป็นการก่อให้เกิดโทสะได้เช่น ฝ่ายตรงข้ามอาจจะคิดว่าเราไม่ให้ความสำคัญ หรือสนใจเพียงพอในการรับฟัง จึงกลับกลายเป็นการเพิ่มความขัดแย้งมากขึ้นไปอีก ดังนั้น วิธีการหลีกเลี่ยงจึงเป็นการหนีปัญหา จากการสัมภาษณ์ นายวันชัย รัศม์ทอง อดีตกำนันตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “ทางเราก็พยายามที่จะหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้ากับเขาอยู่แล้ว เพราะเราไม่จำเป็นต้องออกมาต่อสู้หรือทำอะไรให้เกิดปัญหาขึ้น แต่เมื่อมีปัญหาขึ้นก็ต้องออกมาแก้ไข” (นายวันชัย รัศม์ทอง, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายมนตรี ทองรอด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “ทางหน่วยงานรัฐเองพยายามแก้ไขปัญหาแบบสันติวิธีอยู่แล้ว มีการหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา ถ้าชุมชนไทดำไม่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ภาครัฐก็ไม่ได้ต้องการที่จะดำเนินการใด ๆ อยู่แล้ว” (นายมนตรี ทองรอด, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564) จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำ โดยวิธีการหลีกเลี่ยงปัญหานั้น เป็นวิธีการนี้ที่หน่วยงานรัฐนำมาใช้ เนื่องจากไม่ต้องการเผชิญหน้ากับปัญหาและไม่จำเป็นต้องออกมาเผชิญหน้ากับปัญหา เพราะการดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอสามารถดำเนินการได้ตามระเบียบขั้นตอนอยู่แล้ว แต่ชุมชนไทดำไม่ใช้วิธีการนี้เนื่องจากต้องการข้อสรุปที่ชัดเจน โดยเร็ว เพราะมีความเดือดร้อนจากการดำเนินการโครงการดังกล่าว จากการสัมภาษณ์ นางบังอร เปียดกระสินธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “เราไม่หลีกเลี่ยงนะ เราต้องเดินหน้า เพราะว่าเราอยากให้ปัญหาจบลงเร็ว ๆ หาข้อยุติให้ได้” (นางบังอร เปียดกระสินธุ์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายแดนทอง คนสูง ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “ชุมชนไทดำไม่หลีกเลี่ยงที่จะเผชิญกับปัญหา คือ เราจะสู้ด้วยความถูกต้อง สู้ด้วยช่องทางที่เรามี และตามที่กฎหมายรองรับ” (นายแดนทอง คนสูง, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าหน่วยงานรัฐได้ใช้วิธีการหลีกเลี่ยงปัญหา ไม่ต้องการเผชิญหน้ากับชุมชนไทดำ แต่การใช้วิธีดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ เพราะชุมชนไทดำต้องการข้อสรุปในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นวิธีการหลีกเลี่ยงปัญหาจึงเป็นวิธีที่ไม่สามารถ

จัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ เนื่องจากไม่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปหรือข้อแนวทางการแก้ไข ปัญหาที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่าย

2.2 การเจรจาต่อรอง

การเจรจาต่อรอง เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้อธิบายหรือบอกเล่าความต้องการและผลได้ผลเสียของทั้งฝ่ายตนเองและฝ่ายอื่น ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่น่ามาใช้หลายครั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานรัฐและชุมชนไทดำได้ทำความเข้าใจ อธิบายหรือบอกเล่าความต้องการของฝ่ายตน แต่ยังไม่สามารถจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ แต่สามารถลดความรุนแรงของความขัดแย้งลงได้ จากการสัมภาษณ์ นายวันชัย รัศม์ทอง อดีตกำนันตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “ก่อนที่เครื่องจักรกลจะลงทำงานในโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอ กำนันพร้อมด้วยนายอำเภอและนายก อบต. เคยลงพื้นที่ไปกางแผนที่รอที่จะชี้แจง อธิบายให้ชุมชนไทดำฟัง ในเรื่องของการดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอ และเรื่องที่ดินสาธารณะ ว่ามีความเป็นมาและข้อเท็จจริงอย่างไร แต่ชุมชนไทดำก็ไม่ยอมรับ ไม่รับฟังสิ่งที่หน่วยงานรัฐอธิบาย” (นายวันชัย รัศม์ทอง, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2564) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายสุทธิพงษ์ รอดจิตต์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการพูดคุยเจรจาต่อรองกันหลายครั้งมากตั้งแต่สมัยก่อน โดยภาครัฐพยายามพูดคุยเพื่อให้เกิดข้อยุติโดยการให้ชุมชนไทดำขึ้นมาอาศัยในที่ที่ภาครัฐจัดไว้ให้ แต่ชุมชนไทดำก็ไม่ยอมรับข้อเสนอ ภาครัฐเสนอให้ทำข้อตกลงสัญญาเช่าที่สาธารณะ แต่ชุมชนไทดำก็ยังไม่ยอมรับ ชุมชนไทดำอ้างว่าที่ดินดังกล่าวเป็นของเขาจึงไม่ยอมทำข้อตกลงหรือสัญญาต่าง ๆ ก็เลยมีปัญหาตลอด” (นายสุทธิพงษ์ รอดจิตต์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นางบังอร เบียดกะสินธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการเจรจากันก็มาคุยมาต่อรองกัน แต่บางทีความเข้าใจก็ไม่ตรงกัน เราอธิบายให้เขาฟัง บางครั้งมีผู้ใหญ่ลงมาเราไปเจรจาที่อำเภอบ้าง ที่จังหวัดบ้าง เราไปยื่นหนังสือเอกสารต่าง ๆ ให้ เขาก็เอามาพิจารณาไม่ครบเวลาสอบสวนเอาเอกสารมาตรวจสอบไม่ครบ แล้วสรุปกันเอาเอง” (นางบังอร เบียดกะสินธุ์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564) และจากการสัมภาษณ์ นายแคนทอง คนสูง ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการเจรจากันหลายรอบ แต่ที่ได้ผลคือตอนทำแก้มลิงเราก็เจรจากัน จนมีผลให้เกิดการปรับแผนในการทำแก้มลิงทุ่งปากขอ โดยชุมชนไทดำทำหนังสือไปยังกรมชลประทานเพื่อโต้แย้ง จนเกิดการเจรจากันผลคือมีการปรับแผนในการสร้างแก้มลิงโดยมีการกันพื้นที่บางส่วนไว้ให้ชุมชนไทดำ” (นายแคนทอง คนสูง, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า หน่วยงานรัฐและชุมชนไทคำมีการเจรจาต่อรองกันหลายครั้ง ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่ไม่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่าย

2.3 การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง

การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง เป็นกระบวนการเจรจาต่อรองโดยมีบุคคลที่สามได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้ง โดยบุคคลที่สามนี้มีได้มีอำนาจใดๆ ในการตัดสินปัญหาโดยตรงแต่เป็นคนกลางที่จะช่วยให้คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันนั้นบรรลุข้อตกลงร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางในกรณีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทคำ เกิดขึ้นหลายครั้ง และมีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับจำนวนมาก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายสุทธิพงศ์ รอดจิตต์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “มีคนกลางก็คือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ชุมชนไทคำเข้าไปร้องเรียน ไม่ว่าจะป็นศูนย์ดำรงธรรม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และล่าสุดคือ กอ.รมน. ก็ได้เรียกให้แต่ละฝ่ายเข้าไปชี้แจง แต่ก็ยังไม่ได้ข้อยุติที่เป็นที่ยอมรับของชุมชนไทคำ” (นายสุทธิพงศ์ รอดจิตต์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2564)

ในการการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง แต่ละครั้งยังไม่สามารถหาข้อยุติที่ได้รับการยอมรับกันทั้งสองฝ่าย เนื่องจากต่างฝ่ายต่างมองว่าคนกลางที่เข้ามาแก้ไขปัญหา นั้น ยังไม่มีความเป็นกลางอย่างแท้จริง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายวันชัย รัชทอง อดีตกำนันตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “มีคนกลางเข้ามาเพื่อที่ไกล่เกลี่ย แต่พอเข้ามาแล้วกลับไม่มีความเป็นกลาง เพราะคนกลางที่ชุมชนไทคำไปร้องเรียนจะเป็นกลุ่มที่เข้าข้างเขา เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน คือเอาคนที่เขาคุยกันรู้เรื่องมาเจรจา แต่คนที่เป็นกลางจริง ๆ เขากลับไม่พามาเจรจา” (นายวันชัย รัชทอง, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายวัฒนา ศรีสมทรัพย์ กำนันตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางต้องเป็นคนที่ชุมชนไทคำเลือกเอง เพราะถ้าเป็นคนที่ถูกภาครัฐเลือกเขาก็จะไม่คุยเนื่องจากเขามองว่าเขาไม่ได้รับความเป็นธรรม เช่น ชุมชนไทคำไปหา NGOs มาตัดสินปัญหาแต่เมื่อตัดสินแล้วภาครัฐก็ไม่ยอมรับคำตัดสินเพราะเป็นปัญหาระหว่างชุมชนไทคำกับภาครัฐ จะให้บุคคลอื่นมาตัดสินก็ไม่ใช่ เคยเสนอให้มานั่งคุยกันหลาย ๆ ฝ่ายชุมชนไทคำก็ไม่เอา” (นายวัฒนา ศรีสมทรัพย์, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2564)

แม้ว่าในการการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ แต่สามารถลดความรุนแรงของปัญหาได้ และทำให้แต่ละฝ่ายปรับเปลี่ยนวิธีการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ให้สอดคล้องกับบริบทของปัญหา รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในอนาคต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายแดนทอง คน

สูง ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางก็มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนที่เข้ามาช่วยได้เยอะเลย จากสถานการณ์ที่กำลังร้อน มีการเปิดห้องที่ศาลากลางจังหวัดคุยกัน เนื่องจากชุมชนไทดำไปร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนว่าชุมชนไทดำได้ถูกระงับ ก็เลยมีการเจรจาไกล่เกลี่ยกัน โดยมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเป็นคนกลาง ประเด็นในการไกล่เกลี่ยคือโครงการแก้มลิงที่กำลังก่อสร้างสามารถชะลอไปก่อนได้หรือไม่ เพื่อให้ปัญหาในเรื่องของที่ดินที่เป็นข้อขัดแย้งกันมีความชัดเจนก่อน ก่อนที่จะทำการก่อสร้างต่อไป ชุมชนไทดำเรียกร้องให้มีการกันที่ไว้สำหรับชุมชนไทดำ รวมทั้งจ่ายค่าเสียหายของพืชผลทางการเกษตรที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐทำลายผลการเจรจาทำให้ชะลอการก่อสร้างไปก่อน และมีการปรับแผนเพื่อกันเขตให้ชุมชนไทดำ” (นายแดนทอง คนสูง, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์นางบังอร เบียดกะสินธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเข้ามาไกล่เกลี่ย ผลตอนนั้นคือเพื่อไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งให้หยุดดำเนินโครงการไว้ก่อน อย่าพึ่งทำอะไรกับชุมชนไทดำ เราก็ไม่ได้จะเอาที่สาธารณะทั้งหมด เอาแค่ที่ทำมาหากินที่เราอยู่มากตั้งแต่แรก เราไม่ได้บุกรุกเพิ่ม เขาก็ได้กันพื้นที่ไว้ให้ โครงการก็ดำเนินการต่อไป แต่ว่าทุกวันนี้ความจริงก็ยังไม่ปรากฏ ยังไม่มีหนังสือหรือคำสั่งอะไรออกมา” (นางบังอร เบียดกะสินธุ์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่ากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ โดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง เป็นวิธีการที่นำมาใช้หลายครั้ง แต่อย่างไรก็ตามการหาคนกลางที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้ง และมีได้มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินใจปัญหาโดยตรงแต่เป็นคนกลางที่จะช่วยให้คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันนั้นบรรลุข้อตกลงร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้นั้น เป็นเรื่องที่ยาก เห็นได้จากการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางที่ผ่านมานั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่าย จึงยังไม่มีข้อยุติจากการจัดการความขัดแย้ง โดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง

2.4 การใช้ความรุนแรง

การใช้ความรุนแรง กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นนั้นอยู่บนพื้นฐานที่ว่าคู่กรณีหรือทรัพย์สินของคู่กรณีมีคุณค่าสูงและมีคุณค่าทางการดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ สูงมากพอจะทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงที่จะช่วงชิง จากการสัมภาษณ์ นายวันชัย รัศมีทอง อดีตกำนันตำบลทรัพย์ทวี ซึ่งดำรงตำแหน่งในช่วงที่เกิดความขัดแย้ง ให้สัมภาษณ์ว่า “ทางเราไม่เคยใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ถึงแม้ว่าบางครั้งได้ถูกขู่ข่มขู่ให้มีอารมณ์จากชุมชนไทดำ แต่ก็พยายามไม่ใช้ความรุนแรง เช่น ในการนัดเจรจากันทางกำนัน นายอำเภอ นายก ไปเจรจาด้วยมือเปล่าแต่อีกฝั่งได้มีการนำอาวุธมาด้วย เช่น จอบ พร้า แต่ก็ยังไม่เคยเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้น” (นายวันชัย รัศมีทอง, สัมภาษณ์,

17 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นางทองเพียร ฐิพันธ์ ชาวบ้านชุมชนโตคำ ให้สัมภาษณ์ว่า “ไม่เคยใช้ความรุนแรง ฝ่ายรัฐก็แค่ขู่ ๆ แต่ไม่เคยใช้ความรุนแรงอะไร” (นางทองเพียร ฐิพันธ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่ากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนโตคำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ โดยวิธีการใช้ความรุนแรงนั้น มีการข่มขู่ให้กลัว แต่ที่ผ่านมายังไม่พบการใช้ความรุนแรงขึ้น จึงไม่ใช่กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งที่หน่วยงานรัฐและชุมชนโตคำใช้

2.5 การใช้อำนาจ

การใช้อำนาจ เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นการสั่งการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตาม หรือเป็นกระบวนการทางศาลในการตัดสินคดี ทำให้ภาพรวมออกมาสู่การแสดงออกในเชิงทำลายทางอ้อม เนื่องจากผู้ปฏิบัติตามคำสั่งจะทำตามด้วยความสิ้นใจ ทำให้ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเต็มที่ จากการสัมภาษณ์ นายมนตรี ทองรอด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการใช้อำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น อำเภอกำหนดสั่งแจ้งเรื่องการเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ของรัฐ แต่ในส่วนของ อบต.ทรัพย์ทวี ก็ไม่ได้แจ้งอะไร แต่ที่ดินแปลงนี้ในปัจจุบันหน่วยงานของรัฐก็ได้นำพื้นที่มาดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอ เพื่อแก้ไขปัญหาหน้าท่วมในฤดูฝน และแก้ไขปัญหาภัยแล้งในฤดูแล้ง โดยใช้เนื้อที่เกือบทั้งหมด แต่ได้กันพื้นที่ให้ชุมชนโตคำได้ทำกินจากแนวฝั่งแม่น้ำดาป้อออกมาประมาณ 300 เมตร แต่ก็ยังมีประเด็นปัญหาอยู่ เพราะพื้นที่ที่กันไว้ให้ไม่เพียงพอสำหรับเขา” (นายมนตรี ทองรอด, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายจันทรรัตน์ ฐิพันธ์ ชาวบ้านชุมชนโตคำ ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการใช้อำนาจแต่เราไม่ได้ปฏิบัติตาม คือนายอำเภอมิหนังสือให้ออกจากพื้นที่ แต่เราก็คิดว่าเราทำตามกฎหมาย คือ เรื่องยังสอบสวนไม่เสร็จ เราก็อึดว่าเราก็อึดตามกฎหมายเหมือนกัน” (นายจันทรรัตน์ ฐิพันธ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่ากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนโตคำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ โดยวิธีการใช้อำนาจ โดยมีการใช้อำนาจตามกฎหมายในการออกคำสั่งให้ชุมชนโตคำออกจากพื้นที่สาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าว และอำเภอกำหนดสั่งแจ้งเรื่องการเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ของรัฐ แต่การใช้ อำนาจดังกล่าวไม่ได้ผลเนื่องจากชุมชนโตคำไม่ปฏิบัติตาม และมองว่าการใช้อำนาจดังกล่าวไม่ถูกต้อง

3. แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการ สาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความยืดเยื้อและยาวนานหลายปี จากการที่ชุมชนไทดำได้ร้องเรียนหน่วยงานต่างๆ และมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหลายครั้ง มีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จะเห็นได้ว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในเรื่องของที่ดินเกิดขึ้นจำนวนมากในประเทศไทย และยังไม่มีความเห็นตรงกันในการแก้ไขปัญหาที่สามารถจัดการความขัดแย้งได้อย่างเป็นรูปธรรม จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนไทดำ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีดังนี้

การดำเนิน โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ว่ามีความต้องการอย่างไร รวมทั้งต้องแจ้งข่าวและประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง ไม่ใช่ดำเนินการเพียงเพื่อให้ผ่านขั้นตอนดังกล่าว แต่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจริงๆ ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมและรับรู้การดำเนินการ โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ นางทองเพียร ฐิพันธ์ ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “อยากให้ภาครัฐดูแลพวกเราด้วย อยากให้หน่วยงานต่างๆ ลงพื้นที่มาดูแลเอง ไม่ใช่เชื่อแต่ผู้นำในพื้นที่ ส่งคนที่เชื่อถือได้มาดูแลเราบ้าง ลงมาตรวจสอบข้อเท็จจริงเอง ให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ก่อนดำเนินการ โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ อยากให้ถามความต้องการของชาวบ้านที่แท้จริงว่าต้องการอะไร ไม่ใช่หน่วยงานรัฐคิดจะทำอะไรก็ทำ แล้วค่อยมาบอกชาวบ้านทีหลัง” (นางทองเพียร ฐิพันธ์, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายแดนทอง คนสูง ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “การดำเนิน โครงการบริการสาธารณะหรือโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐควรมีความชัดเจน ให้ชาวบ้านและคนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ต้องมีการเปิดเวทีสาธารณะ และเสนอความต้องการที่แท้จริง เพื่อให้โครงการต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของชาวบ้านได้อย่างแท้จริง และสามารถนำทรัพยากรของท้องถิ่นไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์กับชาวบ้านให้ได้มากที่สุด” (นายแดนทอง คนสูง, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2564) ดังนั้นการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ควรมาจากความต้องการของประชาชน ที่ทำให้

ประชาชนได้รับประโยชน์และสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้ ไม่ใช่ดำเนินการตามนโยบายจากบนลงล่างโดยไม่สนใจความต้องการของคนในพื้นที่

การศึกษาผลกระทบของโครงการ/กิจกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นกับประชาชน วิธีชีวิตความเป็นอยู่ไม่ใช่เข้าไปจัดทำบริการสาธารณะแล้วทำลายวิถีชีวิตของประชาชน รวมถึงศึกษาผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมพิจารณาผลได้ผลเสียว่าอะไรมากกว่ากัน ปัญหาในเรื่องความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะก็จะลดลงหากการดำเนินการของหน่วยงานรัฐทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง จากการสัมภาษณ์ นายมนตรี ทองรอด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ ให้สัมภาษณ์ว่า “หลักในการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในการจัดทำบริการสาธารณะและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นของหน่วยงานภาครัฐนั้นที่สำคัญ ๆ คือ 1) ก่อนดำเนินการต้องชี้แจงกิจกรรมโครงการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบก่อน ไม่ใช่จะเป็นหน่วยงานของรัฐแล้วจะเข้าไปดำเนินการได้เลย 2) ต้องศึกษาผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับประชาชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ ให้ดีเสียก่อน พิจารณาผลได้ผลเสียว่าอะไรมากกว่ากัน 3) ให้มองเรื่องความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ว่าเขามีความต้องการอย่างไร รวมถึงให้ดูในเรื่องของวิถีชีวิตชุมชน ไม่ใช่เข้าไปจัดทำบริการสาธารณะแล้วทำลายวิถีชีวิตของเขา” (นายมนตรี ทองรอด, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2564)

การประชาสัมพันธ์ ประกาศ แจ้งให้ทราบอย่างต่อเนื่องในเรื่องของข้อมูลข่าวสารต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องของที่สาธารณประโยชน์ ที่ของแผ่นดิน เป็นที่ที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน อย่าให้ขาดตอนในเรื่องของการรับรู้ เพราะการรับรู้เป็นเรื่องสำคัญหากทุกคนรับรู้โอกาสที่มีคนมาอ้างว่าเป็นที่ของใครคนใดคนหนึ่งจะน้อยลง จากการสัมภาษณ์ นายจักรกฤษณ์ ฝั่งชลจิตร อดีตนายอำเภอบ้านนาเดิม ให้สัมภาษณ์ว่า “หากภาครัฐมีแนวทางหรือโครงการจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และก็ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย โดยคนส่วนใหญ่จะต้องเห็นด้วยกับโครงการที่ภาครัฐจะดำเนินการ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ในขณะที่เดียวกันถึงแม้จะไม่มีโครงการของรัฐเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ของรัฐ แต่ภาครัฐจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ ประกาศ แจ้งให้ทราบอย่างต่อเนื่องในเรื่องของที่สาธารณประโยชน์ ที่ของแผ่นดิน เป็นที่ที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน อย่าให้ขาดตอนในเรื่องของการรับรู้ เพราะการรับรู้เป็นเรื่องสำคัญหากทุกคนรับรู้เสมอหน้ากัน โอกาสที่มีคนมาอ้างว่าเป็นที่ของใครคนใดคนหนึ่งจะน้อยลง” (นายจักรกฤษณ์ ฝั่งชลจิตร, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2564)

การออกกฎหมายของรัฐและจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนจะต้องไปด้วยกัน จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิชุมชน ซึ่งเป็นอำนาจอันชอบธรรมของชุมชน กลุ่มคนที่มียึดถือประสงคร่วมกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

โดยอำนาจนั้นจะต้องถูกต้องตามกฎหมาย กฎเกณฑ์หรือข้อตกลงที่ชุมชนยึดถือร่วมกัน จากการสัมภาษณ์ นายจันทร์รัตน์ ฐิพันธุ์ ชาวบ้านชุมชนไทดำ ให้สัมภาษณ์ว่า “ให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนเคารพสิทธิชุมชน เพราะถ้ามีการเคารพสิทธิชุมชนก็จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพราะยังงชาวบ้านและชุมชนยังคงต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ อยู่ในประเทศนี้อยู่แล้ว เหมือนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพราะไม่มีความเข้าใจในส่วนของเคารพสิทธิชุมชน ถึงยังงคนก็ต้องอยู่ในป่า ในกรณีนี้ก็เหมือนกัน ถึงแม้ว่า นสส. ไม่ถูกเพิกถอนชาวไทดำก็ยังคงต้องอาศัยอยู่ตรงนี้ สิทธิชุมชนต้องมาก่อนอยู่แล้ว” (นายจันทร์รัตน์ ฐิพันธุ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีดังนี้

1) การดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งต้องแจ้งข่าวและประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง

2) ต้องศึกษาผลกระทบของโครงการ/กิจกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นกับประชาชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ไม่ใช่เข้าไปจัดทำบริการสาธารณะแล้วทำลายวิถีชีวิตของประชาชน รวมถึงศึกษาผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมพิจารณาผลได้ผลเสียว่าอะไรมากกว่ากัน

3) หน่วยงานรัฐจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ ประกาศ แจ้งให้ทราบอย่างต่อเนื่องในเรื่องของข้อมูลข่าวสารสำคัญๆ โดยเฉพาะในเรื่องของที่สาธารณประโยชน์ ที่ของแผ่นดิน อย่านำให้ขาดตอนในเรื่องของการรับรู้ เพราะการรับรู้เป็นเรื่องสำคัญหากทุกคนรับรู้โอกาสที่มีคนมาอ้างว่าเป็นที่ของใครคนใดคนหนึ่งจะน้อยลง

4) การออกกฎหมายของรัฐและจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนจะต้องไปด้วยกัน จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิชุมชน ซึ่งเป็นอำนาจอันชอบธรรมของชุมชน กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรและมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอำนาจนั้นจะต้องถูกต้องตามกฎหมาย กฎเกณฑ์หรือข้อตกลงที่ชุมชนยึดถือร่วมกัน

บทที่ 5

สรุปการศึกษาอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

1. สรุปการศึกษา

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 12 คน และจากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

1.1 สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ มี 4 สาเหตุ คือ 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลข่าวสาร 2) ความขัดแย้งที่เกิดจากผลประโยชน์ 3) ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยม 4) สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้าง ดังนี้

1.1.1 สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลข่าวสาร

สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เพียงพอคือการที่หน่วยงานราชการสื่อสารที่ถูกต้องและต่อเนื่องกับประชาชนในพื้นที่ การรับรู้ของ

ประชาชนจึงมีความล่าช้าและไม่เพียงพอในเรื่องของการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล. แปลงที่ 30977) ในปี พ.ศ.2529 เนื่องจากชาวมุขชนไทดำไม่เข้าใจสาระสำคัญของหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) รวมถึงการดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากxonนั้น ไม่ได้มาจากความต้องการของประชาชนและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ขาดการประชาสัมพันธ์ และการแจ้งข่าวสารสำคัญๆ แก่ประชาชน และสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกันมีประเด็นหลัก ๆ คือ ชาวมุขชนไทดำอ้างว่าได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณทุ่งปากxonตั้งแต่บรรพบุรุษ และอยู่อาศัยกันเป็นชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน แต่หน่วยงานรัฐอ้างว่าชาวมุขชนไทดำอพยพมาจากที่อื่นและมาอาศัยอยู่โดยไม่มีความเป็นชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องทำการพิสูจน์กันต่อไป และอีกประเด็นที่มีข้อมูลไม่ตรงกันระหว่างหน่วยงานรัฐกับชาวมุขชนไทดำคือการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) และตำแหน่งที่ตั้งที่แท้จริงของที่สาธารณะประโยชน์ทำให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) แปลงดังกล่าว ออกตรงตำแหน่งที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ แต่ก็ยังไม่มีข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

1.1.2 สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากผลประโยชน์

สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากผลประโยชน์หน่วยงานรัฐและชาวมุขชนไทดำ เนื่องจากมีผลประโยชน์หรืออ้างผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยแต่ละกลุ่มจะยึดประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นหลักว่ามีความสำคัญกว่ากลุ่มอื่นเสมอ ถึงแม้ว่ากระบวนการและวิธีการในการเข้าไปใช้ประโยชน์จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มอื่นก็ตาม เพียงแต่ให้กลุ่มตนได้รับผลประโยชน์ก็พอ ในกรณีนี้ภาครัฐจะกล่าวอ้างเสมอว่าดำเนินโครงการเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม โดยอ้างว่าการสร้างแก้มลิงทุ่งปากxonนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน และแก้ไขปัญหาภัยแล้งในช่วงหน้าแล้ง รวมถึงเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกันเป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้แก่ประชาชนในอนาคต ในขณะที่ชาวมุขชนไทดำกลับสูญเสียที่ดินทำกินและมองว่าการสร้างแก้มลิงทุ่งปากxonนั้นชุมชนไม่ได้รับประโยชน์ โดยไม่สามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการสร้างแก้มลิงทุ่งปากxonนั้นได้ทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ในขณะที่ชาวมุขชนไทดำอ้างว่าตนใช้ที่ดินดังกล่าวเพื่ออยู่อาศัยและประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำให้ประชาชนคนอื่นๆ ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากที่ดินแปลงดังกล่าวได้ ดังนั้นเมื่อฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะสูญเสียประโยชน์ และต่างฝ่ายต่างแสวงหาและปกป้องผลประโยชน์ของตน คือ ต่างฝ่ายต่างแย่งชิงทรัพยากรที่ดินและต้องการครอบครองที่ดิน ผลประโยชน์จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชาวมุขชนไทดำ

1.1.3 สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยม

ค่านิยมของหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทดำแตกต่างกันเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนไทดำ โดยชุมชนไทดำมองว่าที่ดินแปลงดังกล่าวชาวชุมชนไทดำควรมีสิทธิ์ในการครอบครองเพื่ออยู่อาศัยและทำกินไม่ให้อื่นเข้ามาเลี้ยงสัตว์หรือใช้พื้นที่ร่วมกัน เพราะการใช้พื้นที่ร่วมกันทำให้ชาวชุมชนไทดำไม่สามารถทำการเกษตรได้ เนื่องจากการเข้ามาเลี้ยงสัตว์นั้น ส่งผลให้สัตว์เหล่านั้นกินและทำลายพืชผลทางการเกษตรของชาวชุมชนไทดำ แต่หน่วยงานรัฐมองว่าที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐให้คุณค่าหรือมีค่านิยมเกี่ยวกับการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปสู่ความเจริญและทันสมัยตามแนวความคิดการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย แต่ชุมชนไทดำกลับมีค่านิยมที่ยึดติดกับวิถีชีวิตแบบเดิม ๆ หาเช่ากินค่า ทำการเกษตร หาปลา ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น

1.1.4 สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้าง

โครงสร้างอำนาจในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรที่ดินที่ไม่เท่าเทียมกันของหน่วยงานรัฐและชุมชนชาวบ้านนั้นก็คือหน่วยงานรัฐมีความได้เปรียบทางทรัพยากร เช่น งบประมาณ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารและอำนาจตามกฎหมาย เป็นต้น ทำให้ชุมชนเป็นผู้ด้อยกว่าในด้านสิทธิอำนาจต่างๆ รวมทั้งภาครัฐมุ่งเน้นการรวมศูนย์อำนาจควบคุมการจัดการทรัพยากรที่ดินจึงเป็นการจำกัดและลดทอนศักยภาพในการจัดการทรัพยากรที่ดินของชุมชน ทำให้ชุมชนออกมาเรียกร้องและต่อสู้จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชน แม้ว่าชุมชนจะอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าเกือบทุกด้าน แต่ภายใต้บรรยากาศการเมืองที่เปิดกว้างมากขึ้นและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายขึ้นก็ได้ช่วยกระตุ้นความตื่นตัวของชุมชนที่จะเข้ามาต่อรองกับหน่วยงานรัฐได้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์และเรียกร้องสิทธิ์ในการดูแลที่ดิน

1.2 กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ จากการศึกษาวิจัย มีดังนี้

1.2.1 การพูดคุยเจรจา ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในลักษณะของการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งมีความยินยอมตกลงที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหา โดยการที่ทุกฝ่ายต้องมานั่งคุยกัน แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และหาวิธีการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าประสงค์ในขั้นที่ทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ แต่ในการเจรจาระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำนั้น ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากไม่สามารถหาข้อยุติที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจได้

1.2.2 การใช้บุคคลที่สาม (Third Party) การให้บุคคลที่สามมาทำหน้าที่ในการช่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง เนื่องจากการพูดคุยเจรจาไม่สามารถหาข้อยุติที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจได้ จึงต้องให้บุคคลที่สามเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ย กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ โดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง เป็นวิธีการที่นำมาใช้หลายครั้ง แต่อย่างไรก็ตามการหาคนกลางที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้ง และมีได้มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินใจปัญหาโดยตรงแต่เป็นคนกลางที่จะช่วยให้คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันนั้นบรรลุข้อตกลงร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้นั้น เป็นเรื่องที่ยากเห็นได้จากการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางที่ผ่านมาอันนั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่าย จึงยังไม่มีข้อยุติจากการจัดการความขัดแย้งโดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง

1.2.3 การใช้อำนาจ เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นการสั่งการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตาม หรือเป็นกระบวนการทางศาลในการตัดสินใจคดี ทำให้ภาพรวมออกมาสู่การแสดงออกในเชิงทำลายทางอ้อม เนื่องจากผู้ปฏิบัติตามคำสั่งจะทำตามด้วยความฝืนใจ ทำให้ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเต็มที่ กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอโดยวิธีการใช้อำนาจ มีการใช้อำนาจตามกฎหมายในการออกคำสั่งให้ชุมชนไทยออกจากพื้นที่สาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าว และอำเภอทำหนังสือแจ้งเรื่องการเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ของรัฐ แต่การใช้อำนาจดังกล่าวไม่ได้ผลเนื่องจากชุมชนไทดำไม่ปฏิบัติตาม และมองว่าการใช้อำนาจดังกล่าวไม่ถูกต้อง

1.3 แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความยืดหยุ่นและยาวนานหลายปีจากการที่ชุมชนไทดำได้ร้องเรียนหน่วยงานต่างๆ และมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหลายครั้ง มีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนไทดำ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีดังนี้

1) การดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ว่ามีความต้องการอย่างไร รวมทั้งต้องแจ้งข่าวและประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง ไม่ใช่ดำเนินการเพียงเพื่อให้ผ่านขั้นตอนดังกล่าว แต่ประชาชนที่

ได้รับผลกระทบจริงๆ ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมและรับรู้การดำเนินการ โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ควรมาจากความต้องการของประชาชน ที่ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์และสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้ ไม่ใช่ดำเนินการตามนโยบายจากบนลงล่างโดยไม่สนใจความต้องการของคนในพื้นที่

2) ต้องศึกษาผลกระทบของโครงการ/กิจกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นกับประชาชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ไม่ใช่เข้าไปจัดทำบริการสาธารณะแล้วทำลายวิถีชีวิตของประชาชน รวมถึงศึกษาผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมพิจารณาผลได้ผลเสียว่าจะไรมากกว่ากัน ปัญหาในเรื่องความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะก็จะลดลงหากการดำเนินการของหน่วยงานรัฐทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

3) หน่วยงานรัฐจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ ประกาศ แจ้งให้ทราบอย่างต่อเนื่องในเรื่องของที่สาธารณประโยชน์ ที่ของแผ่นดิน เป็นที่ที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่าให้ขาดตอนในเรื่องของการรับรู้ เพราะการรับรู้เป็นเรื่องสำคัญหากทุกคนรับรู้โอกาสที่มีคนมาอ้างว่าเป็นที่ของใครคนใดคนหนึ่งจะน้อยลง

4) การออกกฎหมายของรัฐและจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนจะต้องไปด้วยกัน จะต้องทำความเข้าใจในเรื่องของสิทธิชุมชน ซึ่งเป็นอำนาจอันชอบธรรมของชุมชน กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรและมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอำนาจนั้นจะต้องถูกต้องตามกฎหมาย กฎเกณฑ์หรือข้อตกลงที่ชุมชนยึดถือร่วมกัน

2. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี” พบว่า

2.1 ประเด็นที่ 1 สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ มี 4 สาเหตุ คือ 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลข่าวสาร 2) ความขัดแย้งที่เกิดจากผลประโยชน์ 3) ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยม และ 4) สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้าง ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งที่กล่าวมาสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันสันติศึกษา (2540, น. 4) ได้อธิบายว่าสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data conflicts) เป็นผลมาจากการขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นหลักต่าง ๆ (lack of information) การมีข้อมูลที่ไม่ตรงกัน (misunderstanding) มีความเข้าใจผิดของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในข้อมูลเดียวกัน การสื่อสารบกพร่อง (miscommunication) มีความแตกต่างในวิธีการในการประเมินหรือแปลข้อมูล

ข่าวสารต่าง ๆ และมีความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มต่าง ๆ (perception) 2) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest conflicts) หมายถึง การแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด หรือเป็นเรื่องเดียวกับประเด็นปัญหาสำคัญต่าง ๆ (substantive issue) เช่น ทรัพยากรแร่ธาตุ เงิน อาหาร ความยากจน 3) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural conflicts) การแย่งชิงเกี่ยวกับอำนาจ (power) และอำนาจหน้าที่ (authority) มีความไม่เสมอภาคหรือความไม่ยุติธรรมเกี่ยวกับอำนาจการควบคุมความเป็นเจ้าของหรือการกระจายทรัพยากร 4) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values conflicts) หมายถึง ความแตกต่างของโลกทัศน์ ความเชื่อ หรือความคาดหวังในค่านิยม อุดมการณ์ ศาสนา เป้าประสงค์ ในเกณฑ์ในการประเมิน ความคิดหรือความประพฤติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ประวัติ ความเป็นมาของบุคคลและการเล็งดู เงื่อนไขในการประเมินความคิดเห็นหรือพฤติกรรม

สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ มีปัจจัยทำให้เกิดความขัดแย้งหลายสาเหตุด้วยกัน สอดคล้องกับพระไพศาล และคณะ (2550, น.63 - 68) ได้อธิบายว่าความขัดแย้งหนึ่ง ๆ มักไม่ใช่ความขัดแย้งจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งโดด ๆ แต่มาจากหลายสาเหตุปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับผสมผสานกัน หรือความขัดแย้งเริ่มจากด้านเดียวแต่อาจลุกลามไปถึงด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น เริ่มจากความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ แต่เมื่อได้เถียงกันไปมา มีการด่าทอถึงโคตรตระกูล จึงเลยเถิดเกิดเป็นความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ต่อมา

2.2 ประเด็นที่ 2 กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ มีการใช้รูปแบบต่างๆ ในการจัดการความขัดแย้ง มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนและรูปแบบตามความเหมาะสมของบริบท เช่น การหลีกเลี่ยงปัญหา การเจรจาต่อรอง การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง การใช้อำนาจ ซึ่งกระบวนการจัดการความขัดแย้งนั้นเมื่อทั้งสองฝ่ายยังไม่เข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง ทำให้บางขั้นตอน เช่น การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางก็ถูกนำมาใช้หลายครั้งเพื่อช่วยให้แต่ละฝ่ายได้ข้อสรุปร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Christopher W. Moore ได้วิเคราะห์ถึงแนวทางการจัดการความขัดแย้งได้ดังนี้ 1) การหลีกเลี่ยงปัญหา (Avoidance) เป็นการจัดการความขัดแย้งโดยการหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาโดยไม่อยากรู้สึกถึงความไม่สบายใจที่มาพร้อมกับความขัดแย้งและมองว่าประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นยังไม่ค่อยมีความสำคัญมากนักและเชื่อว่าตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งอีกทั้งเชื่อว่าตนเองไม่มีอำนาจที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้หรือยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่การเจรจาจึงทำให้ความขัดแย้งยังไม่ได้รับการแก้ปัญหา ดังนั้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็จะยังคงอยู่ 2) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วคู่กรณีจะร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันชั่วคราวเพื่อเป็นการเปิด

โอกาสให้คู่กรณีได้อธิบายหรือบอกเล่าความต้องการและผลได้ผลเสียของทั้งฝ่ายตนเองและฝ่ายอื่น เป็นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิด เป็นวิธีการแก้ปัญหาในประเด็นที่ไม่มีความซับซ้อนมากผลของการจัดการความขัดแย้งแบบเจรจาต่อรองจะเกิดผลลัพธ์ในลักษณะ ชนะ – ชนะ 3) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เป็นกระบวนการเจรจาต่อรองโดยมีบุคคลที่สามได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งโดยบุคคลที่สามนี้มีได้มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินใจปัญหาโดยตรงแต่เป็นคนกลางที่จะช่วยให้คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันนั้นบรรลุข้อตกลงร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย วิธีนี้เป็นการใช้อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันในการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่กรณีที่มีความประสงค์ให้ผู้อื่นที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งให้ยุติลง การเจรจาไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นเมื่อคู่กรณีมีความเห็นว่าพวกเขาไม่อาจที่จะจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ด้วยตนเอง ในการจัดการความขัดแย้งโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะให้ผลลัพธ์ในลักษณะ ชนะ – ชนะ 4) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่คู่กรณีมีความสมัครใจที่จะร้องขอให้บุคคลที่สามที่เป็นกลางและไม่มีส่วนได้ส่วนเสียช่วยตัดสินในปัญหาความขัดแย้งผลของการตัดสินใจนั้นอาจเป็นเพียงคำแนะนำหรือเป็นสิ่งผูกมัดที่จะต้องปฏิบัติตามอนุญาโตตุลาการอาจดำเนินการโดยคนเดียวหรือคณะบุคคลก็ได้สิ่งที่สำคัญคือบุคคลที่สามจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้น ๆ เลขกระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นกระบวนการที่มีลักษณะความเป็นส่วนตัวดังนั้นผลของการตัดสินไม่จำเป็นต้องเปิดเผยให้เป็นสาธารณะ ในการดำเนินการมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการมีค่าใช้จ่ายน้อยและมีความรวดเร็วกว่ากระบวนการทางศาล ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการคู่กรณีสามารถเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นคนกลางซึ่งทำให้คู่กรณีรู้สึกสบายใจในการเข้าสู่กระบวนการโดยกระบวนการอนุญาโตตุลาการให้ผลลัพธ์ในลักษณะ แพ้ -ชนะ Christopher W. Moore (อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์, 2547, น.5-16)

กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอมมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของนิธิตา สิริพงษ์ทักษิณ (2557, น. 155 - 198) ศึกษาความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานรัฐในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งสระจังหวัดพัทลุง พบว่าสาเหตุหลักของความขัดแย้งมี 5 ประการ ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างโดยรัฐผูกขาดอำนาจการตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 2) ด้านข้อมูลข่าวสารเป็นเรื่องของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน 3) ด้านความสัมพันธ์หน่วยงานของรัฐบาลสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน 4) ด้านผลประโยชน์หน่วยงานรัฐใช้ประโยชน์จากการนำทรัพยากรที่ดินไปจัดตั้งมหาวิทยาลัยทำให้ชุมชนสูญเสียพื้นที่ทำการเกษตร และ 5) ด้านค่านิยมหน่วยงานรัฐมุ่งเน้นการจัดสรรทรัพยากรที่ดินในการตอบสนองนโยบายส่วน

ชาวบ้านมุ่งเน้นการจัดสรรที่ดินเพื่อตอบสนองความต้องการของวิถีคนในชุมชน โดยมีกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งที่ถูกนำมาใช้ที่หลากหลายผสมผสานกันไป ได้แก่ การเจรจาต่อรอง การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยบุคคลที่มีความเป็นกลาง การชุมนุมเรียกร้องของผู้เดือดร้อนหรือชาวบ้าน การยื่นข้อเรียกร้องต่อหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และการติดตามแก้ไขปัญหาของหน่วยงานภาครัฐและการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้ กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำ ในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ชุมชนไทดำได้จัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ชุมชนไทดำขึ้น เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐและใช้ในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ มีการรวมตัวกันคัดค้านการดำเนินโครงการแก้มลิงทุ่งปากขอและร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ร้องเรียนขอให้คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของกระบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้พิจารณาตรวจสอบแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ (ทุ่งปากขอ) หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) แปลงทุ่งปากขอ เลขที่ 30977 โดยอ้างว่าทางราชการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไม่ตรงตามหลักฐานทะเบียนเดิม ทับที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชุมชนไทดำ ในพื้นที่หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 4 ตำบลทรัพย์ทวี ผลการตรวจสอบในประเด็นดังกล่าว คณะทำงานมีมติร่วมกันว่า การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ไม่ตรงตามทะเบียนหวงห้ามเดิม เพราะทะเบียนหวงห้ามเดิมระบุตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร โดยทำการสงวนไว้เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2475 แต่ในราชกิจจานุเบกษาไม่พบว่ามีหมู่ที่ 1 ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร ในปีพ.ศ.2475 ทั้งในขณะที่เป็นอำเภอบ้านนาหรืออำเภอบ้านนาสาร ส่วนขั้นตอนการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ได้มีมติเห็นพ้องกันว่า ได้ดำเนินตามขั้นตอนของกฎหมายแล้ว สรุปว่าที่สาธารณประโยชน์ก็ยังคงเป็นที่สาธารณประโยชน์อยู่ แต่ไม่สามารถระบุแนวเขตที่แน่นอนได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ยศสันติสมบัติ (2544.น.169-171) เห็นว่าการจัดการความขัดแย้งในยุคสมัยของการแข่งขันทรัพยากร ซึ่งทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านได้แสดงศักยภาพในการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหา โดยการคิดค้นแนวทางใหม่ๆ ในการลดความขัดแย้งและผสมผสานวิธีการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งโดยจารีตประเพณีและโดยสิ่งที่คิดค้นขึ้นใหม่ ทั้งการช่วยตัวเองและการประสานกับองค์กรภายนอกทั้งของรัฐและเอกชน ดังนั้น 1) การรวมตัวเคลื่อนไหวคัดค้านหรือต่อต้าน มักจะใช้กับกรณีมีการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ ที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เป็นธรรม เช่น การต่อต้านสัมปทานไม้ การต่อต้านการประกาศเขตอุทยาน การต่อต้านการสร้างเขื่อน เป็นต้น 2) การสร้างเครือข่ายองค์กรชาวบ้านในระดับตำบล กลุ่มน้ำ จังหวัดและระดับภูมิภาค เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน 3) การประสานงานกับรัฐเพื่อสร้าง

ความชอบธรรมในการจัดการกับปัญหา เช่น การร้องเรียนเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดการละเมิดทรัพยากรของชุมชน ในบางพื้นที่ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐมองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร เจ้าหน้าที่ของรัฐกับคณะกรรมการชุมชนจะทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การต่อรองกับรัฐเพื่อให้รับรองสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร ในบางพื้นที่เริ่มมีการจัดตั้งองค์กรในรูปของคณะกรรมการป่าชุมชนอย่างเป็นทางการ มีการออกกฎเกณฑ์การใช้ป่าเป็นลายลักษณ์อักษร มีการจัดบันทึกกรณีการละเมิดกฎเกณฑ์และการตัดสินใจโดยคณะกรรมการป่าไม้อย่างเป็นทางการ 5) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐและผู้มีอิทธิพลในกรณีเกิดความขัดแย้งขึ้น จากแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าชาวบ้านให้ความสนใจกับการแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ต้องการร่วมมือกับทุกฝ่ายมิใช่เพียงการเรียกร้องหรือต่อต้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะชาวบ้านตระหนักดีว่าการแก้ปัญหาในแนวทางที่ถูกต้อง คือ ทำความเข้าใจและแสวงหาความร่วมมือกับทุก ๆ ฝ่ายอย่างต่อเนื่องเพื่อให้องค์กรของชุมชนได้รับความยอมรับและสามารถจัดการทรัพยากรของตนได้อย่างยั่งยืน

2.3 ประเด็นที่ 3 แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความยืดหยุ่นและยาวนานหลายปี จากกรณีที่ชุมชนไทดำได้ร้องเรียนหน่วยงานต่างๆ และมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหลายครั้ง มีหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมากแต่ไม่ประสบความสำเร็จ จากการศึกษาพบว่า แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการจัดทำบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีดังนี้ 1) การดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ว่ามีความต้องการอย่างไร รวมทั้งต้องแจ้งข่าวและประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง ไม่ใช่ดำเนินการเพียงเพื่อให้ผ่านขั้นตอนดังกล่าว แต่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจริงๆ ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมและรับรู้การดำเนินการ โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ 2) ต้องศึกษาผลกระทบของโครงการ/กิจกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นกับประชาชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ไม่ใช่เข้าไปจัดทำบริการสาธารณะแล้วทำลายวิถีชีวิตของประชาชน รวมถึงศึกษาผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมด้วย 3) หน่วยงานรัฐจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ ประชาศ แจ้งให้ทราบอย่างต่อเนื่องในเรื่องของที่สาธารณประโยชน์ ที่ของแผ่นดิน เป็นที่ที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่าให้ขาดตอนในเรื่องของการรับรู้ เพราะการรับรู้เป็นเรื่องสำคัญหากทุกคนรับรู้โอกาสที่มีคนมา

อ้างว่าเป็นที่ของใครคนใดคนหนึ่งจะน้อยลง 4) การออกกฎหมายของรัฐและจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนจะต้องไปด้วยกัน จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของยูนิฟีน บัวคอม (2555, น. 227 – 241) ศึกษาการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยสาละวิน ได้สรุปแนวทางการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในกลุ่มน้ำย่อยของสาละวิน จากการศึกษา มี 5 แนวทาง ดังนี้ 1) การยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะการสร้างกฎเกณฑ์ร่วมหรือกติการ่วม การที่ประชาชนในกลุ่มน้ำทุกกลุ่มจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยการใช้กฎกติกาเป็นเครื่องมือในการสร้างวัฒนธรรมการจัดการทรัพยากรที่เน้นการแบ่งปัน และการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม 2) การสร้างความเป็นธรรมแก่คู่กรณี คำว่า ความเป็นธรรมในบริบทนี้ หมายถึง ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ กติกา กฎหมาย และกฎระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นจะต้องมีความยุติธรรม เท่าเทียม โปร่งใส เปิดเผย และตรวจสอบได้ ทุกขั้นตอน 3) การมีเครือข่ายการจัดการความขัดแย้งที่เข้มแข็ง โดยมีเครือข่ายระหว่างชุมชนทั้งในระดับกลุ่มน้ำ มีระบบการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรที่เชื่อมโยงกันทั้งระบบ 4) การใช้มิติทางสังคมและมิติทางวัฒนธรรมในการจัดการความขัดแย้ง โดยการใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ระบบคุณค่า สำนึกในคุณค่าของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม เอกัตถลักษณ์ อัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นวิธีการที่ชุมชนคุ้นเคย เข้าถึงได้ง่าย ไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่าย 5) การสร้างความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์เน้นความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเห็นอกเห็นใจและเอื้ออาทรต่อกัน และสอดคล้องกับเสน่ห์ จามริกและคณะ (2536, น.120) ได้เสนอทางออกของปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับราษฎรในการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าคือ การประณีประนอมระหว่างรัฐและราษฎร การปล่อยให้รัฐค่อยลดทอนสิทธิของชุมชนและราษฎรมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยปฏิเสธจารีตประเพณีและวิถีชุมชนมากขึ้น จะนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงในสังคม ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดคือการที่ทั้งกฎหมายของรัฐและจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนจะต้องไปด้วยกัน ถ้าเป็นเช่นนี้ หลักปฏิบัติ กฎหมาย นโยบาย และแนวคิดกระแสหลักของรัฐที่ลิดรอนสิทธิของชุมชนและราษฎร โดยถือว่าตนเป็นเจ้าของทรัพยากรเป็นผู้ออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย โดยราษฎรและชุมชนเป็นเครื่องรองรับอำนาจ เป็นผู้บงการและเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายก็ต้องยุติลง ในทางตรงข้ามชุมชนและราษฎรจะปฏิเสธกฎหมายที่มีเหตุผลและรัฐที่ปรับบทบาท และทำที่แล้วไม่ได้ หากต้องยอมรับรัฐในฐานะบางฐานะที่ร่วมมือกัน ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนที่ร่วมมือและยอมรับซึ่งกันและกันนี้ จะต้องแสดงออกมาโดยการบัญญัติกฎหมายกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่าย โดยมีแนวทางที่ปรากฏอยู่ในระบบกฎหมายไทยอยู่แล้ว

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การที่หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนจะดำเนิน โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ควรมี การประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2) การออกกฎหมายควรให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งจะต้องไปด้วยกัน ไม่ลดละสิทธิของชุมชนและราษฎร เพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในสังคม

3) กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชนไทดำในการ สร้างแก้มลิงทุ่งปากขอ มีการใช้รูปแบบต่างๆ ในการจัดการความขัดแย้ง มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอน และรูปแบบตามความเหมาะสมของบริบท เช่น การหลีกเลี่ยงปัญหา การเจรจาต่อรอง การเจรจา ไกล่เกลี่ยคนกลาง การใช้อำนาจ ซึ่งกระบวนการจัดการความขัดแย้งนั้นเมื่อทั้งสองฝ่ายยังไม่เข้าใจ สาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง ทำให้บางขั้นตอน เช่น การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางก็ถูก นำมาใช้หลายครั้งเพื่อช่วยให้แต่ละฝ่ายได้ข้อสรุปร่วมกัน ดังนั้นกระบวนการในการจัดการความ ขัดแย้งในพื้นที่อื่น สามารถนำแนวทางและข้อเสนอแนะไปปรับใช้กับพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ โดยเฉพาะ การเข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา จะนำไปสู่การจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยโดย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากชุมชนไทดำ และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน หากมีการวิจัยครั้ง ต่อไปควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้มากกว่านี้ เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2) การวิจัยในครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการจัดการ ความขัดแย้งดังกล่าว เพื่อให้ประเด็นที่ต้องการจะศึกษามีความครอบคลุมมากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิตติศักดิ์ ชลศิริ. (2556). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิชุมชนในการจัดการป่าชุมชนของชุมชน
เวียงคิ่ง ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
กรมการปกครอง. (2540). คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่ราชพัสดุและการให้
เครื่องหมายตอบแทนผู้ช่วยเหลือราชการพลเรือน. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม. (2561). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่องความเชื่อมโยงระหว่างสิทธิชุมชนกับ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560. วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์, 8(1): 275-315.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2549). สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ต้นธรรม.
- ชัยเสถียร พรหมศรี. (2550). การบริหารความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ. (2557). ความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานรัฐในการใช้ที่ดิน
สาธารณประโยชน์ทุ่งสระ จังหวัดพัทลุง. (การวิจัยทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัย
รามคำแหง ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- _____. (2559). รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งเพื่อสร้างcommunity
เชิงสมานฉันท์ของชุมชนพรวนเคิ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาสร. (2560). ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง : บริบทในสังคมไทย.
สืบค้นจาก http://libapp.tsu.ac.th/OJS/index.php/Journals_library/article/view/42/38.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *ขัดแย้ง*. สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>.
- พระไพศาล วิสาโล, ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, นารี เจริญผลพิริยะ,
กิตติชัย งามชัยพิสิฐ, เมธัส อนุวัตรอุดม, . . . นงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์. (2550). *สุขภาพ
สังคม: ความขัดแย้ง ความรุนแรง กับระบบบริการสุขภาพ*. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคม
และสุขภาพ.
- พระไพศาล วิสาโล. (2549). *สันติวิธี วิธีแห่งอารยะ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลดลิมทอง.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุชยากร). (2547). *รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดย
พุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่*. (คุยฎีนิพนธ์
พุทธศาสตร์คุยฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497. สืบค้นจาก
https://www.dol.go.th/legal/Documents/Landcode_1.pdf.

- ยศ สันตสมบัติ. (2544). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยศ บริสุทธิ์. (2558). *การศึกษาชุมชน: แนวคิดฐานวิจัย และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์*.
 ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยุพิน บัวคอม. (2555). *การจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำย่อย
 สาละวิน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
 เชียงใหม่.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. สืบค้นจาก
<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2540/A/055/1.PDF>.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. สืบค้นจาก
<https://person.dld.go.th/2557/knowledge/s1.pdf>.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. สืบค้นจาก
<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>.
- รัฐพล เย็นใจมาก, สุรพล สุยะพรหม. (2561). ความขัดแย้งในสังคม : ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข.
วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 225-236.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). *ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี:
 สถาบันพระปกเกล้า.
- วิวัฒน์ คติธรรมนิษฐ์. (2536). *การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชน
 ท้องถิ่นพัฒนา.
- ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. (2542). *มนุษย์กับสันติภาพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- ศศิพงษ์ โออินทร์. (2555). *การบริหารจัดการที่ดินอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่อุทยาน
 แห่งชาติ ภูมิศึกษา ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
 การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 กรุงเทพฯ.
- ศาสวัต เฟ่งแพ. (2543). *ความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทย : ศึกษากรณี โครงการ
 ก่อสร้างท่อส่งก๊าซชยาดานา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศิรินภา ทรัพย์ไธ้. (2557). *ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการจัดการความขัดแย้งของศูนย์ยุติธรรม
 ชุมชน ภูมิศึกษา ศูนย์ยุติธรรมชุมชนบ้านน้ำทวน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย
 จังหวัดพิษณุโลก*. (วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยนเรศวร,
 พิษณุโลก.

- สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2540). รายงานการวิจัยกรณีศึกษาการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐและกิจกรรมของรัฐในชุมชน. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภัณฑ์.
- สนทยา พลศรี. (2545). *หลักสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมยศ นาวิกาน. (2540). *การบริหารและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2543). *ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2558). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิชุมชนและผลกระทบจากโครงการพัฒนาภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *ชุมชน*. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *สิทธิ*. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>.
- สำนักจัดการที่ดินของรัฐ. (2550). *คู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน*. สืบค้นจาก www.dol.go.th.
- สุนทร ปัญญาพงษ์. (2553). *การคลี่คลายความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรน้ำในบริบทสังคมไทย : กรณีศึกษาเขื่อนลำปะทาว จังหวัดชัยภูมิ*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสน่ห์ จามริก. (2542). *สิทธิชุมชนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม*. เอกสารสัมมนาประกอบเวทีเสวนาสหิทธิชุมชนในสายโลกาภิวัตน์ คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน.
- เสน่ห์ จามริก, ยศ สันตสมบัติ. (2536). *ป่าชุมชนในประเทศไทย แนวทางการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2540). *ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: ดันอ้อแถมมี.
- อัจฉริยา ธีรศรีโชติ. (2552). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่องยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในพระวินัยปิฎก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2542). *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากรกระบวนทัศน์และนโยบาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนวิจัยการสนับสนุน (สกว).

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

2.4 ท่านคิดว่า**ผลประโยชน์** การแย่งชิงทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่า**ค่านิยม** ความเชื่อ โลกทัศน์ที่แตกต่างกัน เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2.6 ท่านคิดว่า**โครงสร้าง** ระบบ ระเบียบกฎเกณฑ์ อำนาจการควบคุมความเป็นเจ้าของหรือการกระจายทรัพยากร เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2.7 ท่านคิดว่า**ความสัมพันธ์** การมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่เข้ากันไม่ได้ มีความคาดหวังที่แตกต่างกัน เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอหรือไม่ อย่างไร

2.8 ท่านคิดว่ากฎหมาย กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอหรือไม่ อย่างไร

2.9 ท่านคิดว่า การยอมรับสิทธิชุมชน ซึ่งเป็นอำนาจอันชอบธรรมของชุมชน กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรและมีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอหรือไม่ อย่างไร

2.10 ท่านคิดว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนไทดำกับหน่วยงานรัฐในการสร้างแก้มลิงทุ่งปากขอคืออะไร

3.6 ท่านคิดว่ามีการใช้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เป็นกระบวนการเจรจาต่อรองโดยมีบุคคลที่สามได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งโดยบุคคลที่สามนี้ไม่มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินปัญหาโดยตรงแต่เป็นคนกลางที่จะช่วยให้คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันนั้นบรรลุข้อตกลงร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย หรือไม่มีผลลัพธ์อย่างไร

3.7 ท่านคิดว่ามีการใช้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งโดยการใช้ความรุนแรง (violence) เป็นการใช้ความรุนแรงที่จะช่วงชิงหรือได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการหรือไม่ และมีผลลัพธ์อย่างไร

3.8 ท่านคิดว่ามีการใช้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งโดยใช้อำนาจ (Power) ซึ่งเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นการสั่งการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตาม หรือเป็นกระบวนการทางศาลในการตัดสินคดีหรือไม่ และมีผลลัพธ์อย่างไร

3.8 ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การจัดการความขัดแย้งในครั้งนี้นำประสบความสำเร็จ

ภาคผนวก ข
คำสั่งอำเภอบ้านนาเดิม

คำสั่งอำเภอบ้านนาเดิม

ที่ ๔๔๖ / ๒๕๖๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง
แปลง ๓๐๙๗๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๑

ด้วย เกิดเหตุราษฎรได้ร้องเรียนว่าทางราชการได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลง
๓๐๙๗๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๑ ว่าไม่
ตรงตามหลักฐานทะเบียนเดิม และ ออกทับที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชุมชน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๒๒ แห่ง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่
พุทธศักราช ๒๔๕๗ ประกอบ ข้อ ๗๒ ของระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครอง
ป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน พ.ศ. ๒๕๕๓ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการ
ตรวจสอบข้อเท็จจริงการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลง ๓๐๙๗๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้าน
นาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๑ ขึ้น ประกอบด้วย

(๑) ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง	เป็น	ประธานกรรมการ
(๒) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี	เป็น	กรรมการ
(๓) เจ้าพนักงานที่ดินอำเภอบ้านนาเดิม	เป็น	กรรมการ
(๔) สัสดีอำเภอ	เป็น	กรรมการ
(๕) ปลัดอำเภองานปกครอง	เป็น	เลขานุการ
(๖) เจ้าหน้าที่ปกครองงานปกครอง	เป็น	ผู้ช่วยเลขานุการ

โดยให้มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. ตรวจสอบความถูกต้องของการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลง ๓๐๙๗๗ หมู่ที่ ๑
ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๑ **ทั้งในดินประวัติความเป็นมา**
ที่ตั้ง ขนาด ว่าได้ออกโดยถูกต้องตามหลักฐานทะเบียนเดิมหรือไม่ อย่างไร ได้ออกไปทับที่อยู่อาศัย
และที่ดินทำกินของราษฎรหรือไม่ การดำเนินการออกเป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย วิถีปฏิบัติ ณ ขณะเวลานั้น
หรือไม่ อย่างไร

๒. มีอำนาจสอบสวนพยานบุคคลเพื่อให้ได้ถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ที่ครบถ้วน สมบูรณ์
๓. รวบรวมพยานเอกสารหลักฐาน สรุป และรายงานผลการตรวจสอบให้นายอำเภอทราบ
๔. ดำเนินการอื่นใดตามที่นายอำเภอมอบหมาย

สั่ง ณ วันที่ ๑๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑

(นายจักรกฤษณ์ ฝั่งชลจิตร)
นายอำเภอบ้านนาเดิม

ภาคผนวก ค
คำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่ ๓๐๔๗๗/๒๕๖๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.)
เลขที่ ๓๐๔๗๗/ หมู่ที่ ๑ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ด้วยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับหนังสือร้องเรียนจากกรมที่ดิน กรณี นายจันทร์ดี ฐิพันธ์ ผู้ประสานงานกลุ่มสังฆะคอมทรัพย์ชุมชนโตคำ กับพวก ร้องเรียน นายกรัฐมนตรี ขอให้พิจารณาตรวจสอบแนวเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งปากขอ ซึ่งผู้ร้องอ้างว่าทางราชการ ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๓๐๔๗๗/๒๕๖๑ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่ตรงกับหลักฐานทะเบียนเดิม ทับที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกินของชุมชนโตคำ (บ้านทับชัน) ในพื้นที่หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๔ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จังหวัดพิจารณาแล้ว เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปโดยถูกต้องตามนัยระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการสอบสวนเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินหรือทางสาธารณประโยชน์ พ.ศ. ๒๕๓๙ เห็นควรแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

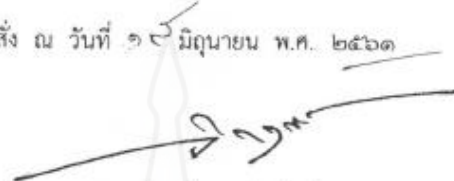
๑. ปลัดจังหวัดสุราษฎร์ธานี	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. ดร.สมคิด รัตนพันธ์	คณะทำงาน
๓. นายสมปอง ตั้งเลิศ	คณะทำงาน
๔. วัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะทำงาน
๕. ผศ. สอริฐ มากบุญ	คณะทำงาน
๖. นายประวิณ จุลภักดี	คณะทำงาน
๗. หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการที่ดิน สำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะทำงานและ
เลขานุการ
๘. ป้องกันจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะทำงานและผู้ช่วย
เลขานุการ
๙. ข้าราชการของสำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้รับมอบหมาย	คณะทำงานและผู้ช่วย
เลขานุการ

ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการตรวจสอบฯ มีหน้าที่สอบสวนถึงประวัติความเป็นมาสภาพของที่ดินอาณาเขตเนื้อที่และการใช้ประโยชน์ของที่ดินแปลงนั้นๆ โดยชัดเจนว่าที่ดินที่ทางราชการสงวนหวงห้ามไว้ นั้นได้สงวนหวงห้ามไว้ตั้งแต่เมื่อใด ผู้ใดประกาศหวงห้าม อาศัยอำนาจตามกฎหมายใด มีหลักฐานอย่างไรบ้าง ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันมาอย่างไร ตั้งแต่เมื่อใด ในปัจจุบันยังใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือเลิกใช้แล้ว ตั้งแต่เมื่อใด เพราะเหตุใด พร้อมทั้งระบุให้ชัดเจนว่าออกตรงตำแหน่งหรือไม่ อย่างไร และให้คณะกรรมการตรวจสอบ

/ข้อเท็จจริง...

ข้อเท็จจริงดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการสอบสวนเกี่ยวกับการบุกรุกที่หรือทาง
สาธารณประโยชน์ พ.ศ.๒๕๓๔ ข้อ ๖ (๑) ก , ข (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) และข้อ ๗ ให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน
เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อประกอบการพิจารณาต่อไป

สั่ง ณ วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑

(นายวิฑูรย์ จินโต)
ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี

(นายสุชัย บุญฤทธิชัยกิจ) ส.ย. ๒
เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี
เจ้าพนักงานที่ดิน.....
.....
.....

ภาคผนวก ง
รายงานการประชุม

รายงานการประชุมคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง
กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้าง
ของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ครั้งที่ ๒/๒๕๖๕

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๕ เวลา ๐๙.๓๐ น.
ณ ห้องประชุมนางยวน ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชั้น ๕

รายชื่อผู้มาประชุม

๑. นายประเวศ ไทยประยูร	แทนผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี	ประธานคณะกรรมการ
๒. ร.อ.สุนันท์ แสงภักดี	แทนรองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ฝ่ายทหาร)	คณะกรรมการ
๓. นางสาวอรอุมา ต้อยแก้ว	แทนปลัดจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะกรรมการ
๔. นายเฉลิมเกียรติ เทพรินทร์	แทนยุติธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะกรรมการ
๕. นายชาญวิทย์ สิริภักดี	นายอำเภอบ้านนาเดิม	คณะกรรมการ
๖. นายเศกสรรค์ คงชวัน	แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี	คณะกรรมการ
๗. นายสมรส หนูทอง	แทนนายเพียรรัตน์ บุญฤทธิ์ ตัวแทนภาคประชาชน	คณะกรรมการ
๘. นายประสิทธิ์ บุญปาน	ตัวแทนภาคประชาชน	คณะกรรมการ
๙. นายธีรเนตร ไชยสุวรรณ	ตัวแทนภาคประชาชน	คณะกรรมการ
๑๐. นางอัศฉณีย์ รอดผล	ตัวแทนภาคประชาชน	คณะกรรมการ
๑๑. นางพิมพ์วรรณ ใจกว้าง	เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะกรรมการ และเลขานุการ
๑๒. นางสาวกฤษณา บุรีรัตน์	แทนเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขาบ้านนาสาร	คณะกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ
๑๓. นางสาววลัยภรณ์ จันทร์จำปา	แทนหัวหน้ากลุ่มงานวิชาการที่ดิน สำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔. นางสาวศศิธร กล่อมจิตร	แทนนางนิม สาระคะณา ตัวแทนภาคประชาชน	คณะกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

รายชื่อผู้ไม่มาประชุม

๑. ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี	ติดราชการ
๒. ปฏิรูปที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี	ติดราชการ
๓. นายประทีป ระฆังทอง	

รายชื่อผู้เข้า...

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

๑. นายธนิตย์ชัย เทือกสุบรรณ	ปลัดอำเภอบ้านนาเดิม
๒. นายพิทักษ์ เข้มมยาสุจริต	นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ
สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี
๓. นายสิทธิพันธ์ ถูกต้อง	นักวิชาการที่ดินชำนาญการ
๔. นางสาวฐิตารีย์ สุรกา	นักวิชาการที่ดินปฏิบัติการ
๕. นายจันทรัตน์ ฐิพันธ์	ผู้ประสานงานกลุ่มสิ่งจจะออมทรัพย์ชุมชนโตคำ
๖. นายอำนาจ แค้นคุ้ม	ตัวแทนภาคประชาชนชุมชนโตคำ
๗. นางสาวอิสริย์ พลายงาม	ตัวแทนภาคประชาชนชุมชนโตคำ
๘. นางบังอร เบียดกระสินธ์	ตัวแทนภาคประชาชนชุมชนโตคำ
๙. นายแดนทอง คนสูง	ตัวแทนภาคประชาชนชุมชนโตคำ

เริ่มประชุม

เวลา ๐๙.๓๐ น.

ประธานกล่าวเปิดประชุม และดำเนินการตามระเบียบวาระประชุม ดังนี้

ระเบียบวาระที่ ๑
ประธาน

เรื่องประธานแจ้งที่ประชุมทราบ

วันนี้เป็นการประชุมคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามคำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้าง ที่ ๗๓๒/๒๕๖๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และระดับจังหวัด ลงวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๓ ซึ่งคณะทำงานฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย

๑. ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี	ประธานคณะทำงาน
๒. รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ฝ่ายทหาร)	คณะทำงาน
๓. ปลัดจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะทำงาน
๔. ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะทำงาน
๕. ปฏิรูปที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะทำงาน
๖. ยุติธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะทำงาน
๗. นายอำเภอที่รับผิดชอบพื้นที่	คณะทำงาน
๘. นายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบพื้นที่	คณะทำงาน
๙. นายประทีป ระฆังทอง	คณะทำงาน
๑๐. นายเกียรติรัตน์ บุญฤทธิ	คณะทำงาน
๑๑. นายประสิทธิ์ บุญปาน	คณะทำงาน

๑๒. นายธีรเนตร..

-๓-

๑๒. นายธีรเนตร ไชยสุวรรณ	คณะทำงาน
๑๓. นางอัศนีชัย รอดผล	คณะทำงาน
๑๔. เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะทำงาน และเลขานุการ
๑๕. เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขา/ส่วนแยกที่รับผิดชอบพื้นที่	คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖. หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการที่ดิน สำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี	คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗. นางนิยม สารคณา	คณะทำงาน และผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจและหน้าที่

๑. ตรวจสอบข้อเท็จจริงและเสนอแนะแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม ตามกรอบนโยบายและแนวทางที่คณะอนุกรรมการกำหนด โดยให้รายงานผลการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคให้คณะอนุกรรมการทราบ

๒. เฝ้าระวังติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานราชการและผู้ที่เกี่ยวข้อง

๓. แต่งตั้งคณะทำงานระดับเขต และระดับอำเภอ เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและพิจารณาแก้ไขปัญหาให้เป็นที่ยุติได้ตามความเหมาะสม

๔. เชิญผู้แทนส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ และบุคคลเข้าร่วมประชุมชี้แจงข้อเท็จจริงให้ข้อมูล รวมทั้งจัดส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแก้ปัญหา

๕. ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างมอบหมาย

ระเบียบวาระที่ ๑.๑ สืบเนื่องจากการประชุมคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการจัดประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๕ เพื่อหารือแนวทางแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน กรณี นายจันทร์ดี ฐิพันธ์ ผู้ประสานงานกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ชุมชนโตคำกับคณะ ร้องเรียน ขอให้พิจารณาตรวจสอบแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ (ทุ่งปากขอ) หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) แปลงทุ่งปากขอ เลขที่ ๓๐๔๗๗ โดยอ้างว่าทางราชการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไม่ตรงตามหลักฐานทะเบียนเดิม ทับที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชุมชนโตคำ (บ้านทับชัน) ในพื้นที่หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๔ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งที่ประชุมมีมติให้คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงฯ ระดับอำเภอ ไปดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติ และในส่วนที่เกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่มีการร้องเรียน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองหลายครั้ง และมีพัฒนาการลำดับการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองเชื่อมโยงกับตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จึงให้เชิญนายอำเภอพุนพินหรือผู้แทนเข้าร่วมประชุมชี้แจงข้อเท็จจริง

ให้ข้อมูล...

-๔-

ให้ข้อมูล รวมทั้งจัดส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหาเสร็จแล้วรายงานผลการดำเนินการให้คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทราบต่อไป

มติที่ประชุม

-รับทราบ

ระเบียบวาระที่ ๑.๒ กรมที่ดิน ได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๕๑๑.๔/๕๐๒๘ ลงวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๕ เรื่อง การแก้ไขปัญหาของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) มอบหมายผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นผู้แทนกรมที่ดิน เข้าร่วมลงพื้นที่และประชุมเพื่อแก้ปัญหาในระหว่างวันที่ ๒๔-๒๕ มีนาคม ๒๕๖๕ กรณีกลุ่มขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) ได้เรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน กรณี ราษฎรชุมชนโตดำ หมู่ที่ ๑ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากราษฎรชุมชนโตดำมีความประสงค์ขอให้ห้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่ตั้งกล่าว

- ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ พร้อมด้วยเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี และคณะติดตามได้ลงพื้นที่และร่วมกันประชุมกำหนดประเด็นการตรวจสอบข้อมูล เพื่อติดตามและแก้ไขปัญหา กรณีกลุ่มขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) ได้เรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนเรื่องที่ดินทำกิน กรณีชุมชนโตดำ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกำหนดให้คณะทำงานฯ ระดับอำเภอ สืบค้น หาข้อมูลข้อมูลเพิ่มเติม ๓ ประเด็น ดังนี้

๑. ให้ค้นหาให้พบว่า หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสารที่ปรากฏในทะเบียนหวงห้ามเดิม พ.ศ.๒๕๓๕ ว่าหมู่บ้านดังกล่าว ตั้งอยู่ที่ใด และเป็นหมู่บ้านใดในปัจจุบัน
๒. ทางด้านหลวงที่ปรากฏเป็นเขตแดนด้านทิศเหนือของแปลงที่ดินที่ระบุในทะเบียนหวงห้ามเดิม พ.ศ.๒๕๓๕ คือถนนเส้นใด
๓. สาเหตุของข้างเคียงของหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) เปลี่ยนแปลงไปไม่ตรงตามทะเบียนหวงห้ามเดิม เพราะเหตุใด

มติที่ประชุม

-รับทราบ

ระเบียบวาระที่ ๒

เรื่องรับรองรายงานการประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๕ นายธีรเนตร ไชยสุวรรณ ขอแก้ไขรายงานการประชุม หน้าที่ ๖ บรรทัดที่ ๔ จากข้อความ จำนวน ๕ แปลง เนื้อที่ ๑,๙๓๘ ไร่ แก้ไขเป็น จำนวน ๗๗๗ แปลง เนื้อที่ ๑,๔๐๘ ไร่

มติที่ประชุม

- รับรองรายงานการประชุม

ระเบียบวาระ...

ระเบียบวาระที่ ๓
ประธาน

เรื่องเพื่อพิจารณา

ระเบียบวาระที่ ๓.๑ ตามที่คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการจัดประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๕ กรณีปัญหาชุมชนโตดำ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ประชุมมีมติให้คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอ ไปดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติ และในส่วนที่เกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่มีการร้องเรียน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองหลายครั้ง และมีพัฒนาลำดับการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองเชื่อมโยงกับตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จึงให้เชิญนายอำเภอพุนพินหรือผู้แทนเข้าร่วมประชุมชี้แจงข้อเท็จจริง ให้ข้อมูล รวมทั้งจัดส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหา เสร็จแล้วรายงานผลการดำเนินการให้คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทราบต่อไป ผลการดำเนินการเป็นอย่างไรบ้างครับ เชิญนายอำเภอบ้านนาเดิม ในฐานะประธาน คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอ รายงานผลการดำเนินการครับ

นายชาญวิทย์ สิริภักดิ์
นายอำเภอบ้านนาเดิม

เรียนท่านประธานฯ และผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านครับ กระผมนายชาญวิทย์ สิริภักดิ์ นายอำเภอบ้านนาเดิม ในระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องเพื่อพิจารณา ระเบียบวาระที่ ๓.๑ คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอ ตามคำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ ๗๐๑๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ ขอรายงานงานผลการดำเนินการว่า ตามที่คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการจัดประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๕ กรณีปัญหาชุมชนโตดำ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ประชุมมีมติให้คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอ ไปดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติ และในส่วนที่เกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่มีการร้องเรียน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองหลายครั้ง และมีพัฒนาลำดับการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองเชื่อมโยงกับตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จึงให้เชิญนายอำเภอพุนพินหรือผู้แทนเข้าร่วมประชุมชี้แจงข้อเท็จจริง ให้ข้อมูล รวมทั้งจัดส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหา เสร็จแล้วรายงานผลการดำเนินการให้คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชน

เพื่อสังคม...

-๖-

เพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทราบต่อไป คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชน เพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอ จึงขอรายงานผลให้ทราบ ดังนี้

๑. ตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติว่า ที่ดินบริเวณดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์ หรือไม่ เกิดขึ้นได้อย่างไร สรุปว่า ที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์มาแต่เดิม เกิดขึ้นโดยผล ของการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน แต่ก็ไม่ครอบคลุมถึงที่ดินที่ราษฎรเข้าครอบครอง ทำประโยชน์อยู่ริมแม่น้ำตาปี และไม่สามารถระบุแนวเขตที่ดินที่แน่นอนได้ว่ากว้างยาวเท่าใด โดยเป็นไปตามคำให้การของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปกครองท้องที่ที่แจ้งว่าในอดีตมีการใช้พื้นที่ ร่วมกันของราษฎร ในการหาปลา หาของป่า จับสัตว์น้ำ ต้อนวัวควาย ช้าง ผู้ปศุสัตว์เข้าไปเลี้ยง พื้นที่เป็นหนอง เป็นป่า เป็นคอน มีน้ำท่วมถึง มีที่ดอนบ้าง หากเลยจากแนวเขตที่ดินตนไปแล้ว จะเป็นที่ว่าง ใครก็สามารถเอาปศุสัตว์ไปเลี้ยงในพื้นที่นั้นได้ ประกอบกับหลักวิชาการของ เจ้าพนักงานที่ดินที่แจ้งว่าที่สาธารณประโยชน์ มี ๓ ประเภท คือ ๑. ที่รกร้างว่างเปล่า ๒. ที่ประชาชนใช้ร่วมกัน ๓. ที่ราชพัสดุ การเกิดที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าวจึงเกิดจากสภาพการ ใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการตรวจสอบของคณะทำงานฯ ตามคำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ ๓๗๕๖/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ โดยมีปลัด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ท่านจเร ขวัญเกิด เป็นประธาน ได้ให้ข้อสรุปไปแล้วเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

๒. การตรวจสอบการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๓๐๔๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลทรัพย์ทวีอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่าออกถูกต้องตรงตามตำแหน่งตาม ทะเบียนสาธารณประโยชน์หรือไม่ การดำเนินการเป็นไปตามระเบียบขั้นตอนข้อกำหนดหรือไม่ สรุปว่า เมื่อคราวประชุมคณะทำงานระดับอำเภอ ครั้งที่ ๓/๒๕๖๕ วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี และอำเภอเคยแจ้งให้จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทราบแล้วนั้น ครั้นนั้นมีมติร่วมกันว่า การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ไม่ตรง ตามตำแหน่งทะเบียนหวงห้ามเดิม เพราะทะเบียนหวงห้ามเดิมระบุตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร โดยได้ทำการสงวนไว้เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕ ซึ่งคณะทำงานฯ ระดับ อำเภอได้ร่วมกันตรวจสอบเอกสารของพัฒนาการอำเภอบ้านนาสาร และอำเภอบ้านนาเดิม ที่ปรากฏในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ไม่พบว่าหมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร ในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ และไม่ปรากฏหลักฐานว่าทุ่งปากขอเคยตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ ทั้งในขณะที่เป็น อำเภอบ้านนาหรืออำเภอบ้านนาสาร ส่วนขั้นตอนการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ได้มีมติเห็นพ้องกันว่า ได้ดำเนินการไปตามขั้นตอนของกฎหมายแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการ ตรวจสอบของคณะทำงานฯ ตามคำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ ๓๗๕๖/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ และตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของรัฐสภา

๓. การตรวจสอบการใช้ประโยชน์ในที่ดินว่าปัจจุบันยังคงมีราษฎรใช้ประโยชน์ ร่วมกันหรือไม่ มีผู้บุกรุกหรือไม่ คณะทำงานฯ ระดับอำเภอ ได้สรุปแล้วรายงานให้จังหวัด สุราษฎร์ธานีทราบแล้วว่า ยังมีผู้ใช้ประโยชน์ในที่ดินแปลงดังกล่าว ทั้งใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในรูปแบบของที่สาธารณประโยชน์ ในการหาปลา หาของป่า เลี้ยงสัตว์ และมีราษฎรกลุ่มใดตา ครอบครองทำประโยชน์อยู่ด้วย

๔. การเสนอ...

-๗-

๔. การเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงฯ ระดับจังหวัด ตามกรอบนโยบายที่คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างกำหนด ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) เห็นควรให้แก้ไขความเดือดร้อนให้กับประชาชน แต่ขอให้อย่างคงความเป็นสาธารณประโยชน์อยู่ โดยหากมีการปรับปรุงแผนที่ ก็ขอให้ที่เหลือจากที่สาธารณะ ประชาชนคนอื่นๆในตำบลให้มีสิทธิได้รับการจัดสรรด้วย ส่วนราษฎรกลุ่มไทดำประสงค์ให้ปรับปรุงแผนที่ โดยกันเขตใหม่ โดยให้ถือว่านอกคันแก้มลิงถึงเป็นที่ชุมชนไทดำครอบครองทั้งหมด

อนึ่ง ในประเด็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติว่า ที่ดินบริเวณดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ เกิดขึ้นได้อย่างไร คณะทำงานฯ ระดับอำเภอ ในส่วนของภาคประชาชนไม่ขอร่วมพิจารณาและไม่ขอร่วมลงมติด้วย โดยให้เหตุผลว่า ไม่เป็นไปตามแนวทางของคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้าง ที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธาน ได้กำหนดให้ดำเนินการ

ประธาน

ตามที่คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอ ได้รายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงและเสนอแนะแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาานั้น สรุปว่าที่สาธารณประโยชน์ก็ยังคงเป็นที่สาธารณประโยชน์อยู่ แต่ไม่สามารถระบุแนวเขตที่แน่นอนได้ เราต้องทราบแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ให้ชัดเจนก่อน จึงจะทราบได้ว่าบริเวณใดจะนำมาจัดให้แก่ราษฎรเพื่อดำเนินการจัดที่ดินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาลและคชช. และจะต้องเสนอเรื่องเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวต่อไป

นายจันทร์พันธ์ รุ้พันธ์

ขออนุญาตที่ประชุมครับ ตามกรอบและแนวทางของกระทรวงมหาดไทยที่ได้มีการประชุมได้กำหนดแนวทางการตรวจสอบเรื่องตำแหน่งที่ดินและทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ หากตรวจสอบพบว่าการออกนสส.ไม่ตรงตามทะเบียนเดิม ให้แก้ไขนสส.ดังกล่าว

นางพิมพ์วรรณ ใจกว้าง

เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี สรุปประเด็นตามระเบียบวาระที่ ๓.๑ ถือว่าคณะทำงานฯ ระดับอำเภอ ได้รายงานข้อมูลมาเรียบร้อยแล้ว ดิฉันขออธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งที่สาธารณประโยชน์ เกิดขึ้นได้ ๓ กรณี ๑. เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน ๒. เกิดจากการสงวนหวงห้าม ๓. เกิดขึ้นโดยการอุทิศไม่ว่าจะเป็นการอุทิศเป็นหลักฐานหรือโดยปริยาย และอยากให้พิจารณาเกี่ยวกับที่ดินแปลงทุ่งปากขอ ตามหลักฐานหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๓๐๔๗๗ ซึ่งออกตามทะเบียนหวงห้ามเดิมพ.ศ.๒๔๗๕ แต่ไม่ว่าที่ดินแปลงนี้จะมทะเบียนหวงห้ามเดิมหรือไม่ การเป็นที่สาธารณประโยชน์ของที่ดินแปลงนี้เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน ซึ่งใช้เป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์มาแต่เดิม ถ้าการดำเนินการออกนสส.ในขณะนั้นได้มีการรังวัดขอบเขตเลยไปถึงที่ดินที่มีการครอบครองของประชาชนที่มีการครอบครองเพื่อประโยชน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็จะต้องมีการดำเนินการสอบเขตที่สาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าวเพื่อให้ทราบแนวเขตที่ชัดเจน ในส่วนตรงนี้ดิฉันขอเสนอว่าจะต้องมีการรังวัดสอบเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๓๐๔๗๗ แปลงทุ่งปากขอ

เพื่อให้ทราบ...

เพื่อให้ทราบขอบเขตที่สาธารณประโยชน์ที่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ถ้าหากขอบเขตมีการ
 รั่วรดไว้มีผิดพลาดเคลื่อน ออกทับที่เอกชนครอบครองเป็นการส่วนตัวมาก่อนที่จะมีการ
 รั่วรดออกนอกล.ก็ให้กันเขตออกให้ถูกต้องตามความเป็นจริงตามสภาพการใช้สาธารณประโยชน์
 ที่แท้จริงมาแต่เดิม และในส่วนที่มีการบุกรุกครอบครองเข้ามาในที่สาธารณประโยชน์เพิ่มเติม
 มาจากที่ได้ครอบครองมาแต่เดิม ในแนวนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันไม่ได้มีแนวนโยบาย
 ที่จะฟ้องบุกรุกขับไล่ผู้บุกรุกแต่อย่างใด แต่จะมีการนำไปสู่การจัดที่ดินตามนโยบายรัฐบาลและ
 คทช. ซึ่งจากที่ดินและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ไปลงพื้นที่จริงมาแล้ว จะเห็นได้ว่าที่ดินหนังสือ
 สำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๓๐๙๗๗ แปลงทุ่งปากขอ จะมีทั้งพื้นที่ในส่วนที่เป็นแก้มลิง
 พื้นที่ส่วนที่ยังมีประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยการใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ และในส่วนที่มีการบุกรุก
 ครอบครองเข้าไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน ซึ่งประเด็นตรงนี้จะต้องนำมาพิจารณากันว่า
 จะต้องมีกันเขตกันอย่างไร ประการแรกคือส่วนที่นสส.ได้ออกเลยไปจากที่มีการใช้ประโยชน์
 ร่วมกันจริง ประการที่สองในส่วนที่มีการบุกรุกครอบครองเข้ามาในที่สาธารณประโยชน์
 เพิ่มเติมมาจากที่ได้ครอบครองมาแต่เดิม ก็จะมีการหาหรือแนวทางแก้ไขปัญหาโดยการเสนอ
 จัดที่ดินทำกินตามนโยบายรัฐบาลและคทช.ต่อไป ประการที่สามในส่วนที่ยังมีประชาชน
 ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยการใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ ซึ่งปัจจุบันมีปัญหาว่ามีการเข้าไปปลูก
 ปาล์มน้ำมันในพื้นที่และวัว ควายเข้าไปกินพืชพันธุ์ดังกล่าว ในส่วนนี้ต้องมีการกันเขตให้ชัดเจน
 ว่าพื้นที่ที่ยังคงเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันตามที่ทางราชการ
 ในพื้นที่ประสงค์ที่จะใช้ประโยชน์ร่วมกันมีขอบเขตแคไหนเพียงใด และในส่วนการจัดที่ดิน
 ตามนโยบายรัฐบาลและคทช.ที่จะดำเนินการหรือไม่ อย่างไร ถ้าจะดำเนินการทางสำนักงาน
 ที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานีก็จะแนะนำว่าจะดำเนินการอย่างไรได้บ้าง ดินจึงนำเรียนที่ประชุม
 เพื่อได้พิจารณาด้วยคะ

ประธาน

ในประเด็นระเบียบวาระที่ ๓.๑ ในคราวประชุมคณะทำงานฯ ระดับจังหวัด ครั้งที่
 ๑/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๕ ที่ประชุมมีมติให้คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงฯ
 ระดับอำเภอ ไปดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติ และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งที่ตั้ง
 หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่มีการร้องเรียน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองหลายครั้ง
 และมีพัฒนาการลำดับการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองเชื่อมโยงกับตำบลลูกุด อำเภอพุนพิน
 จึงให้เชิญนายอำเภอพุนพินหรือผู้แทนเข้าร่วมประชุมชี้แจงข้อเท็จจริง ให้ข้อมูล รวมทั้งจัดส่ง
 เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหา เสร็จแล้วรายงานผลการ
 ดำเนินการให้คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และ
 ที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 ทราบต่อไป ซึ่งในวันนี้ก็คือว่าคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงฯ ระดับอำเภอ ได้รายงานข้อมูล
 และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาเรียบร้อยแล้ว จากการพิจารณาของคณะทำงานตรวจสอบ
 ข้อเท็จจริงฯ ระดับจังหวัด สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาคือต้องรั่วรดขอบเขตหนังสือสำคัญ
 สำหรับที่หลวงเลขที่ ๓๐๙๗๗ แปลงทุ่งปากขอ เพื่อให้ทราบขอบเขตที่สาธารณประโยชน์
 ที่ชัดเจน

มติที่ประชุม...

มติที่ประชุม

เห็นชอบให้มีการรังวัดสอบเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่ หลวงเลขที่ ๓๐๙๗๗ แปลงทุ่งปากขอ เพื่อให้ทราบขอบเขตที่สาธารณประโยชน์ที่ชัดเจน เพื่อจะได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ประธาน

ลำดับต่อไป ระเบียบวาระที่ ๓.๒ ตามที่ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ พร้อมด้วยเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี และคณะติดตามได้ลงพื้นที่และร่วมกันประชุม กำหนดประเด็นการตรวจสอบข้อมูล เพื่อติดตามและแก้ไขปัญหา กรณีกลุ่มขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) ได้เรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน เรื่องที่ดินทำกิน กรณีชุมชนโหนดำ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกำหนดให้คณะทำงานฯ ระดับอำเภอ สืบค้น หาข้อสรุปข้อมูลเพิ่มเติม ๓ ประเด็น เชิญฝ่ายเลขานุการรายงานข้อมูลครึบ

ฝ่ายเลขานุการ

ระเบียบวาระที่ ๓.๒ ตามที่ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ พร้อมด้วยเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี และคณะติดตามได้ลงพื้นที่และร่วมกันประชุมกำหนดประเด็นการตรวจสอบข้อมูล เพื่อติดตามและแก้ไขปัญหา กรณีกลุ่มขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) ได้เรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนเรื่องที่ดินทำกิน กรณีชุมชนโหนดำ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกำหนดให้คณะทำงานฯ ระดับอำเภอ สืบค้น หาข้อสรุปข้อมูลเพิ่มเติม ๓ ประเด็น คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาคที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชน ปล่อยทั้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอ ตามคำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ ๗๐๑๕/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ ได้จัดประชุมและสืบค้นข้อมูลแล้ว ผลปรากฏ ดังนี้

๑. ประเด็น หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร ที่ระบุในทะเบียนหวงห้ามเดิม ว่าที่ดินได้สงวนไว้ในพ.ศ.๒๔๗๕ เมื่อได้พิจารณาตามเอกสารการก่อตั้งอำเภอบ้านนา อำเภอบ้านนาสาร และอำเภอบ้านนาเดิม ที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ไม่สามารถหาหลักฐานได้ว่า พื้นที่ทุ่งปากขอที่ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ และหมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร พ.ศ.๒๔๗๕ ไม่เคยปรากฏบันทึกไว้ในเอกสารใด

เนื่องจากอำเภอบ้านนาสารมีพัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

- พ.ศ.๒๔๖๐ มีการเปลี่ยนชื่ออำเภอพุน เป็นอำเภอบ้านนา ในประวัติการก่อตั้งโรงเรียนวัดวิเวการาม พ.ศ.๒๔๖๔

- มีเอกสารปรากฏท้องที่หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- พ.ศ.๒๔๗๕ ขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์อยู่ในท้องที่ หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งตามข้อเท็จจริงต้องเป็นท้องที่ อำเภอบ้านนา เพราะ พ.ศ. ๒๔๗๕ ยังไม่มีพระราชกฤษฎีกาก่อตั้งอำเภอบ้านนาสาร

- พ.ศ.๒๔๘๑ มีการรื้อย้ายอาคารที่ว่าการอำเภอบ้านนา ไปตั้ง ณ ท้องที่บ้านนาสาร ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

-๓๐-

- พ.ศ.๒๕๘๒ เปลี่ยนนามอำเภอบ้านนาเป็นอำเภอบ้านนาสาร ในประเด็นที่ตั้งที่ดินที่ประชุมมีมติร่วมกันสรุปว่า ไม่พบข้อมูลว่ามีหมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร ในพ.ศ.๒๕๗๕ และไม่เคยปรากฏหลักฐาน เพราะในพ.ศ.๒๕๗๕ ยังไม่มีอำเภอบ้านนาสารและไม่ปรากฏหลักฐานว่าทุ่งปากขอตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ ทั้งในขณะที่เป็นท้องที่อำเภอบ้านนา หรือท้องที่อำเภอบ้านนาสารแต่อย่างใด เนื่องจากทุ่งปากขอปัจจุบันอยู่ในท้องที่หมู่ที่ ๑ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม ซึ่งหมู่ที่ ๑ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม โอนมาจาก ๒ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาเดิม พ.ศ.๒๕๒๕ และเมื่อพ.ศ.๒๕๔๔ ยังพบหลักฐานการโอนหมู่ที่ ๓ ตำบลกรูด อำเภอบ้านนาสาร ไปขึ้นกับตำบลท่าเรือ อำเภอเดียวกัน ด้านที่ติดต่อกับตำบลกรูดให้ถือเอาลำน้ำตาปีเป็นเส้นกัน

๒. ประเด็นทางด้านหลวง ที่ประชุมได้มีมติร่วมกันว่า ในเมื่อประเด็นที่ตั้งที่ดินไม่ถูกต้องตามเอกสารประวัติศาสตร์แล้ว ประเด็นอื่นก็ไม่อาจพิจารณาได้อีก แต่เพื่อให้สิ้นกระแสสงสัย นายอำเภอบ้านนาเดิมจึงให้คณะทำงานฯ ระดับอำเภอ ไปทำการสืบค้นว่าทางด้านหลวง หากเป็นไปได้จะเป็นเส้นทางเส้นใด และอยู่ในท้องที่ใด คณะกรรมการภาคประชาชน นำโดยนายจันทรัตน์ รุฬันธ์ จึงไปทำการสืบค้นข้อมูลโดยสรุปได้ความว่าทางด้านหลวงเป็นเส้นทางสัญจรสมัยโบราณเชื่อมต่อเมืองตะกั่วป่า ไซยา ชุมพร นครศรีธรรมราช หากผ่านหมู่บ้านโคราษฎรก็จะทราบกันว่า เส้นนั้นคือทางด้านหลวง โดยทางด้านหลวงจะเชื่อมไปยังแม่น้ำตาปีคลองลำพูน คลองยา คลองเรือ เป็นเส้นทางที่ใช้สัญจรได้ตลอดเวลา น้ำไม่ท่วมถึงบริเวณตำบลท่าเรือทางด้านหลวงจะเริ่มต้นจากคลองยา บ้านท่าเรือเหนือ (ปัจจุบันบริเวณที่ทำการสายตรวจตำบลท่าเรือ) ผ่านบ้านบนควนบ้านปากด่าน บ้านหนองเรียน ซึ่งปัจจุบันมาออกข้างโรงพยาบาลบ้านนาเดิม โดยปรากฏมีชื่อบ้านทางด้านบริเวณใกล้ๆ โรงเรียนบ้านหนองเรียน ในแผนที่ชุด L๗๐๑๗ ฉบับ พ.ศ.๒๕๑๖ แต่ก็ไม่สามารถยืนยันได้แน่ชัดว่าเป็นทางด้านหลวง ที่ระบุในทะเบียนหวงห้ามเดิม พ.ศ.๒๕๗๕ หรือไม่

๓. ประเด็นข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไป ได้ข้อสรุปว่า ข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปตามการนำชื่อของนายประสงค์ พรหมภักดี กำนันตำบลทรัพย์ทวี ในสมัยขณะที่มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) จึงทำให้ข้างเคียงเปลี่ยนไปจากทะเบียนหวงห้ามเดิม รายละเอียดปรากฏตามรายงานการประชุมคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๕ วันพุธ ที่ ๓๐ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี และตามเอกสารเรื่องสรุปผลการตรวจตามแนวทางผู้ช่วยเหลือคณะกรรมการแก้ไขปัญหที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕ อนึ่ง ตามที่ คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอได้ตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม จึงได้มีมติเห็นพ้องเป็นที่ยุติในเรื่องตำแหน่งที่ตั้งที่ดินแล้ว ตามที่คณะจังหวัดฯ ได้มีมติให้ตรวจสอบเพิ่มเติม

นายชาญวิทย์...

- นายชาญวิทย์ สิริภักดิ์
นายอำเภอบ้านนาเดิม
- ขออนุญาตแก้ไขข้อมูลในประเด็น หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนาสาร ที่ระบุในทะเบียนหวงห้าม ในรายละเอียดอำเภอบ้านนาสารมีพัฒนาการลำดับดังนี้
- พ.ศ.๒๕๖๐ มีการเปลี่ยนชื่ออำเภอลำพูน เป็นอำเภอบ้านนา ในประวัติการก่อตั้งโรงเรียนวัดวิเวการาม พ.ศ.๒๕๖๔ มีเอกสารปรากฏท้องที่หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าเรือ อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วัดวิเวการามปัจจุบันคือ หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งเตา อำเภอบ้านนาสาร
- ประธาน
- ระเบียบวาระที่ ๓.๒ ถูกรับรองว่าคณะกรรมการ ระดับอำเภอ ได้รายงานข้อมูลผลการดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานที่ดินของรัฐได้ให้แนวทางไว้ ทั้ง ๓ ประเด็นครบถ้วนแล้ว
- มติที่ประชุม
- รับทราบผลการดำเนินการของคณะกรรมการ ระดับอำเภอ ที่ได้สืบค้น หาข้อมูลตามที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานที่ดินของรัฐได้ให้แนวทางไว้ ทั้ง ๓ ประเด็น
- ฝ่ายเลขานุการ
- ระเบียบวาระที่ ๓.๓ กลุ่มสังจะออมทรัพย์ชุมชนโตคำได้มีหนังสือลงวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๕ ขอให้ดำเนินการแก้ไขสน.เลขที่ สฎ ๐๕๗๕ และสน.เลขที่ สฎ ๐๖๒๐ หมู่ที่ ๔ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ประธาน
- ขอเชิญทางพี่น้องชุมชนโตคำ ชี้แจงให้ข้อมูลตามที่ได้มีหนังสือลงวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๕ มาหน่อยครับ
- นายจันทร์คนธ์ รุ้พันธ์
- เรียนท่านประธานครับ กลุ่มสังจะออมทรัพย์ชุมชนโตคำขอให้ดำเนินการแก้ไขสน.เลขที่ ๐๕๗๕ และสน.เลขที่ ๐๖๒๐ หมู่ที่ ๔ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากการดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแปลงสน.เลขที่ ๓๐๔๗๗ เป็นที่ยุติแล้ว อยากให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาก่อนอีก ๒ แปลงต่อครับ
- ประธาน
- ในส่วนระเบียบวาระที่ ๓.๓ ตามที่กลุ่มสังจะออมทรัพย์ชุมชนโตคำ ขอให้ดำเนินการแก้ไขสน.เลขที่ สฎ ๐๕๗๕ และสน.เลขที่ สฎ ๐๖๒๐ หมู่ที่ ๔ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็เป็นเรื่องที่คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง ระดับอำเภอ ต้องไปดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง และรายงานมายังคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง ระดับจังหวัดต่อไป
- มติที่ประชุม
- เห็นชอบให้คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์ และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระดับอำเภอ ตามคำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ ๗๐๑๕/๒๕๖๔ สั่ง ณ วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๔ ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญห โดยขอให้ดำเนินการตรวจสอบตามประเด็น ดังต่อไปนี้
๑. ให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติว่า ที่บริเวณดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ เกิดขึ้นได้อย่างไร
 ๒. ให้ตรวจสอบการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ สฎ ๐๖๒๐ แปลงทุ่งปากขอตอนใต้ และหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ สฎ ๐๕๗๕ ทุ่งปากขอตอนใต้ แปลง ๒ ว่าออกโดยอาศัยหลักฐานใด ออกถูกต้องตรงตามหลักฐานตำแหน่งหลักฐานที่ดินเดิมหรือไม่ การดำเนินการเป็นไปตามระเบียบขั้นตอนข้อกฎหมายหรือไม่
 ๓. ให้ตรวจสอบ...

-๑๒-

๓. ให้ตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินว่าปัจจุบันยังคงมีราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือไม่ มีผู้บุกรุกหรือไม่

๔. เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงฯ ระดับจังหวัด ตามกรอบนโยบายที่คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างกำหนดต่อไป

ประธาน

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่นๆ ที่ประชุม ท่านใดมีเรื่องอะไรบ้างครับ

นายธีรเนตร ไชยสุวรรณ

กระผมนายธีรเนตร ไชยสุวรรณ มีเรื่องที่จะเสนอที่ประชุมดังนี้ครับ

เรื่องที่ ๑ ขอเปลี่ยนรายชื่อคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้างของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามคำสั่งคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์และที่ดินเอกชนปล่อยทิ้งร้าง ที่ ๗๓๒/๒๕๖๓ สั่ง ณ วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๓ ดังนี้

๑. ขอเปลี่ยนจากนางนิยม สารคะณา เป็น นายสมรส หนูทอง

๒. ขอเปลี่ยนจากนายเพียรรัตน์ บุญฤทธิ เป็น นายประวิทย์ ยุบรัมย์

๓. ขอเปลี่ยนนางอัศนี รอดผล คณะทำงาน เป็นคณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

เรื่องที่ ๒ เนื่องจากพื้นที่ชุมชนน้ำแดงพัฒนา อำเภอชัยบุรี เป็นพื้นที่เอกชนปล่อยทิ้งร้าง มีการบังคับคดีขายทอดตลาด แต่ไม่สามารถไปค้นหาพื้นที่จริงได้ ทางสง.บังคับคดีก็ได้มีการคืนเงินให้กับผู้ซื้อจากการขายทอดตลาด และล่าสุดได้มีกลุ่มนายทุนเข้าไปรังวัดพื้นที่เพื่อที่จะออกเอกสารสิทธิ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวทางพี่น้องชุมชนน้ำแดงพัฒนาได้เข้าไปอาศัยอยู่ในพื้นที่แล้วประมาณ ๓-๔ ราย จึงขอเสนอให้ลงพื้นที่ตรวจสอบเอกสารสิทธิดังกล่าวซึ่งทางชุมชนฯจะทำเป็นเอกสารส่งรายละเอียดมาให้ครั้งนึง

เรื่องที่ ๓ พื้นที่ชุมชนน้ำแดงพัฒนาประสบปัญหาเกี่ยวกับถนนทางเข้า-ออกในพื้นที่เนื่องจากเป็นถนนลูกรังที่ขาดการพัฒนาดูแลอย่างยาวนาน การเข้า-ออกลำบากมาก ระยะทางประมาณ ๔ กิโลเมตร อยากให้ที่ประชุมช่วยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปดูแลในส่วนตรงนี้ด้วย

ประธาน

ในส่วนประเด็นปัญหาของชุมชนน้ำแดงพัฒนา ก็ขอให้ทางชุมชนฯ ประสานกับฝ่ายเลขานุการว่าจะกำหนดประเด็นใดบ้างที่นำเข้าไปประชุม ก็ขอให้ทางชุมชนฯสรุปประเด็นปัญหาเสนอเข้ามาเพื่อที่ประชุมจะได้พิจารณาในคราวประชุมครั้งต่อไป และในส่วนของเรื่องปัญหาดอน ก็สามารถดำเนินการส่งเรื่องให้ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อติดต่อประสานไปยัง อบจ.สุราษฎร์ธานีดำเนินการแก้ไขปัญหาคณะทำงานเพื่อเตรียมให้กับชุมชนน้ำแดงพัฒนาเกี่ยวกับเรื่องถนนทางเข้า-ออกชุมชนฯ ที่ได้รับความเดือดร้อนต่อไป และในกรณีปัญหาเกี่ยวกับสาธารณูปโภคของทางชุมชนไทดำ ก็สามารถดำเนินการส่งเรื่องให้ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อติดต่อประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ปัญหาตามที่ได้รับความสะดวกเหมือนเดียวกัน

ปิดประชุม...

ปิดประชุม

เวลา ๑๑.๐๐ น.

ลงชื่อ.....ผู้จัดรายงานการประชุม

(นางสาวฐิตารีย์ สุรกา)
นักวิชาการที่ต้นปฏิบัติการ

ลงชื่อ.....ผู้ตรวจรายงานการประชุม

(นางสาวลลิตากรณ์ จันทร์จำปา)
นักวิชาการที่ต้นชำนาญการ

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาววาสนา แก้วช่วย
วัน เดือน ปี เกิด	17 สิงหาคม 2536
สถานที่เกิด	นครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ตำแหน่ง	รับราชการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	องค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี

